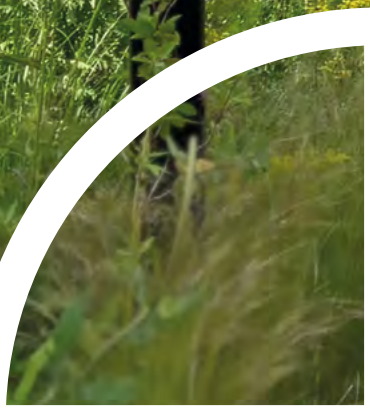
Programmabegroting

2027-2030

gemeente Tiel

TIEL, OKTOBER 2026

Programmabegroting
2027-2030

Inhoudsopgave

A: Algemene en financiële beschouwingen 4

1. Inleiding 5
2. Algemene beschouwingen 6
3. Financiële beschouwingen 13
4. Vaststellingsbesluit 19

B: Programmaplan 20

1. Leefomgeving 21
   - 1.1 Openbare ruimte 21
   - 1.2 Verkeer, parkeren en mobiliteit 23
   - Wat mag het kosten? 27
2. Vitale stad 30
   - 2.1 Wonen en ruimtelijke ontwikkeling 30
   - 2.2 Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen 33
   - 2.3 Cultuur, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing 37
   - 2.4 Klimaat, duurzaamheid en energie 40
   - Wat mag het kosten? 42
3. Mens en Samenleving 44
   - 3.1 Zorg, participatie en zelfredzaamheid 44
   - 3.2 Jeugd en onderwijs 48
   - 3.3 Sport, gezondheid en bewegen 50
   - Wat mag het kosten? 52
4. Inwoners 54
   - 4.1 Veiligheid 54
   - 4.2 Wijkgericht werken, inwonerparticipatie en regionale samenwerking 57
   - Wat mag het kosten? 62

Algemene baten en lasten 64

C: Paragrafen 73
1. Lokale heffingen 74
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 86
3. Onderhoud kapitaalgoederen 94
4. Financiering 103
5. Bedrijfsvoering 111
5.1 Robuust financieel beleid 111
5.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie 113
Wat mag het kosten? 118
6. Verbonden partijen 121
7. Grondbeleid 136
8. Wet Open Overheid 140
9. Subsidies 141
D: Financiële begroting 145
Inleiding 145
Overzicht van baten en lasten 146
Uiteenzetting financiële positie 149
Geprognosticeerde balans 152
EMU-saldo 154
Investeringsplan 155
Bijlagen 156
1. Financiële overzichten 157
2. Verplichte indicatoren BBV 169
3. Ombuigingen 172
4. Gerealiseerde acties coalitieakkoord 173
5. Lijst met afkortingen 179

A: Algemene en financiële beschouwingen

1. Inleiding

Omdat er nog geen nieuw coalitieakkoord beschikbaar is, hebben we de programmabegroting 2027-2030 beleidsarm opgesteld. We bouwen daarmee voort op de koers die de afgelopen jaren is ingezet. De Toekomstvisie Tiel (inclusief Schaalsprong) en Samen leven in Tiel blijven daarbij richtinggevend. Met deze begroting zorgen we voor continuïteit en stabiliteit in onze dienstverlening, de uitvoering van lopende projecten, wettelijke verplichtingen en het realiseren van belangrijke maatschappelijke opgaven. Tegelijkertijd is er beperkt ruimte vanuit incidentele middelen om nieuwe ambities en bestuurlijke keuzes op te nemen zodra hierover afspraken worden gemaakt. Vanuit de structurele exploitatie moeten we scherp aan de wind blijven zeilen. Daarbij zijn geen lastenverzwaringen voor inwoners opgenomen. Zo werken we stap voor stap verder aan een aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig Tiel.

2. Algemene beschouwingen

1. Leefomgeving

Openbare ruimte

Door te investeren in de openbare ruimte maken we Tiel steeds groener en mooier. Dat doen we bij nieuwe aanleg én door goed onderhoud van bestaande voorzieningen. Ook de komende jaren gaan we hier volop mee verder, zoals bij de herinrichting van de Nieuwe Tielseweg. Ook in Tiel-West, aan de Teisterbantlaan, rond de Balije, in de Gathuislingelaan, bij de rotonde Havendijk en op vele andere plekken in de stad zijn we hard aan het werk om Tiel op te knappen. Deze projecten pakken we op samen met inwoners. Ondertussen blijven we samen met Avri ervoor zorgen dat de stad goed onderhouden blijft.

We combineren verschillende werkzaamheden op een locatie zoveel mogelijk. Zo maken we efficiënt gebruik van het moment en beperken we de hinder voor inwoners. De afstemming met nutspartijen vraagt steeds meer aandacht. Waar nutspartijen werkzaamheden moeten uitvoeren, kan dit de realisatie van projecten vertragen. Zorgvuldige samenwerking is essentieel om tot uitvoering te komen.

Verkeer, parkeren en mobiliteit

Een goede bereikbaarheid van Tiel en de omliggende dorpen is van groot belang voor de gemeente. Samen met een goede doorstroming van het verkeer zorgt dit voor een leefbare, verkeersveilige en economisch aantrekkelijke omgeving. Bovendien is het een belangrijke randvoorwaarde voor de verdere ontwikkeling van woningbouw. Zo is de Westelijke Ontsluitingsweg de doorslaggevende verbinding om de uitbreiding van Passewaaij mogelijk te maken. We zijn gestart met de noodzakelijke voorbereidingen (planologische procedures, grondaankopen) om dit te realiseren. Parallel hieraan onderzoeken we samen met de gemeente West Betuwe, de provincie Gelderland en Regio Rivierenland mogelijkheden om de bereikbaarheid in het gebied tussen Geldermalsen en Tiel te verbeteren en de Westelijke Ontsluitingsweg optimaal te benutten.

De rondweg Passewaaij is, net als de Westelijke Ontsluitingsweg, van belang voor de bereikbaarheid van de wijk. Deze ontbrekende schakel is essentieel om heel Passewaaij goed en veilig te ontsluiten. Daarom wordt deze in de eerste fase van de ontwikkeling van de nieuwe buurten 9, 10 en 11 aangelegd.

Het recent vastgestelde wegcategoriseringsplan is de komende tien jaar een onderlegger voor de inrichting van ons wegennet. Het zorgt ervoor dat de infrastructuur toekomstbestendig, veilig en logisch kan worden ingericht, bij de projecten die we de komende jaren oppakken.

De invoering van de autoluwe binnenstad draagt merkbaar bij aan de leefbaarheid

in het centrum. Het parkeren aan de Waal is uitgebreid met een overloopgebied dat ingezet wordt tijdens piekmomenten zoals het theaterseizoen. De uitkomsten van een uitgebreide evaluatie (in 2026) gaan ons richting geven voor vervolgstappen in de komende jaren. Ook de uitkomsten van het toekomstige parkeeronderzoek nemen we hierin mee.

De acht regiogemeenten (Regio Rivierenland) en de provincie Gelderland hebben samen de toekomstvisie mobiliteit 2050 en het Uitvoeringsplan 2027-2032 opgesteld. Het doel is een goede bereikbaarheid: dit is noodzakelijk voor de ontwikkeling van de regio en dus voor Tiel. Hiermee gaan we de komende jaren aan de slag.

2. Vitale Stad

Wonen en ruimtelijke ontwikkeling

De ruimtelijke opgaven vragen ook in 2027 om een integrale aanpak. We willen stad en dorpen in balans brengen (Toekomstvisie Tiel 2040) en om dat te bereiken, is het doel om te groeien naar 50.000+ inwoners. Dat doen we door ongeveer 5.000 woningen te bouwen met een goede balans tussen en spreiding van huur- en koopwoningen. Met passende woningen voor diverse doelgroepen zoals starters, gezinnen, senioren en kwetsbare groepen waar wonen en zorg samenkomen. Deze groei gaat hand in hand met het verbeteren van de leefbaarheid, bereikbaarheid en aanbod van voorzieningen. Tegelijkertijd zien we dat we steeds meer afhankelijk zijn van landelijke en regionale randvoorwaarden. Dat gaat bijvoorbeeld om voldoende netcapaciteit, investeringen in infrastructuur en financiële ruimte binnen de corporatiesector. Regionale samenwerking is cruciaal geworden om ruimtelijke vraagstukken op te lossen en steun te vinden voor gezamenlijke plannen. We investeren daarom in diverse samenwerkingsvormen zoals het Ruimtelijk Ontwikkelperspectief Rivierenland, de Woondeal en het gebiedsproces Tiel-West / Geldermalsen-Oost.

De Omgevingsvisie biedt een integrale koers en een afwegingskader, waarmee we de juiste keuzes kunnen maken die bijdragen aan de beoogde toekomst van Tiel. De Wet Versterking Regie op de Volkshuisvesting focust op betaalbaarheid en spreiding van sociale huurwoningen en aandachtsgroepen. De keuzes die we hierin maken leggen we vast in de woon(zorg)visie. In 2027 maken we prestatieafspraken met de corporaties over wat zij kunnen bijdragen aan het realiseren van deze visie.

Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen

Een sterke economie met een aantrekkelijk vestigingsklimaat zorgt voor werkgelegenheid, kansen voor ondernemers en een aantrekkelijke leefomgeving. Er zijn daarbij grote uitdagingen zoals internationale ontwikkelingen, geopolitiek en technologische veranderingen. Tiel blijft investeren in een goed ondernemersklimaat zodat ondernemers de ruimte krijgen om te vernieuwen, te investeren en verder te groeien. De binnenstad speelt hierbij een belangrijke rol. In samenwerking met ondernemers en vastgoedeigenaren blijven we ons inzetten voor een aantrekkelijk en toekomstbestendig centrum. Dit doen we door te investeren in goede bereikbaar-

heid, een aantrekkelijke openbare ruimte en passende oplossingen voor leegstand en overlast. Zo blijft de binnenstad met winkels, horeca, cultuur en evenementen een levendige plek waar mensen graag komen, verblijven en elkaar ontmoeten. Deze inzet krijgt verder vorm in een binnenstadsvisie. Dankzij onze centrale ligging en goede bereikbaarheid via weg en water is Tiel een aantrekkelijke vestigingsplaats voor bedrijven. Met de naderende afronding van het bedrijvenpark Medel is hier optimaal gebruik van gemaakt. Recent kozen opnieuw een aantal bedrijven voor vestiging in Tiel. Inmiddels is met de bouw van de bedrijfspanden gestart. Deze ontwikkelingen sluiten aan op het verder verbreden van onze economische basis.

Omdat economische ontwikkelingen niet stoppen bij de gemeentegrens werken we intensief samen met gemeenten en andere partners in Regio Rivierenland en daarbuiten. We steunen de ambities uit het Regionaal Economisch Ambitiedocument en werken via het Realisatiepact Knooppunt Tiel-Rivierenland aan een goede bereikbaarheid en een slim gebruik van de logistieke infrastructuur voor goederenvervoer. Zo versterken we niet alleen de lokale en regionale economie maar creëren we ook kansen voor bedrijven, werknemers en inwoners.

Cultuur, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing

In 2027 investeren we verder in een levendig, toegankelijk en toekomstbestendig cultureel Tiel. Met de uitvoering van de Cultuurnota versterken we het culturele veld en bieden we makers, verenigingen en culturele organisaties meer ruimte om te groeien. Via onze cultuurfondsen zorgen we ervoor dat cultuur voor alle inwoners bereikbaar blijft. We vernieuwen het erfgoedbeleid. Zo beschermen we onze monumenten en cultuurhistorische

waarden, die onlosmakelijk verbonden zijn met de identiteit van Tiel. Het Flipje- en Streekmuseum houdt die verhalen levend voor onze inwoners en voor toekomstige generaties. Tiel blijft een aantrekkelijke recreatieve bestemming voor inwoners en bezoekers. Met het realiseren en in stand houden van wandel- en struinroutes en onze medewerking en steun aan evenementen als Appelpop, het Fruitfestival en het Dickens Festijn versterken we de aantrekkingskracht van onze gemeente.

Klimaat, duurzaamheid en energie

De duurzaamheidsopgaven voor Tiel vragen ook in 2027 om een integrale aanpak. Een belangrijke ontwikkeling is de vaststelling van het Warmteprogramma. Dit programma geeft richting aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving en laat zien hoe wijken en buurten in de komende jaren kunnen overstappen naar duurzame warmtebronnen. Daarbij werken we samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke partners, omdat een succesvolle warmtetransitie alleen gezamenlijk kan worden gerealiseerd. Ook wordt in 2027 het Regionaal Programma Energiesysteem (RPE) Rivierenland vastgesteld en verkennen we de mogelijkheden naar netbewust bouwen om woningbouwontwikkelingen mogelijk te blijven maken in de toekomst. Hierin maken gemeenten, netbeheerders, provincie en waterschap afspraken over een toekomstbestendig energiesysteem. Dit is van groot belang voor Tiel, omdat netcongestie steeds vaker invloed heeft op woningbouw, economische ontwikkeling en verduurzaming.

3. Mens en Samenleving

Zorg, participatie en zelfredzaamheid

In Tiel willen we dat iedereen mee kan doen. Met het programma Samen Leven in Tiel richten we ons op de vier programmalijnen: bestaanszekerheid, kansengelijkheid, gezonde en vitale gemeenschappen en een sterke integrale toegang. Zo werken we samen met inwoners en partners aan een sterke sociale basis, waarin ondersteuning dichtbij beschikbaar is en inwoners zoveel mogelijk regie houden over hun eigen leven.

Armoede en financiële onzekerheid blijven een belangrijke uitdaging. Via vroegsignalering benaderen we inwoners met beginnende betalingsachterstanden actief om oplopende schulden te voorkomen. Deze aanpak intensiveren we. Ook zetten we nog meer in op financiële coaching, waarbij aandacht is voor financiële vaardigheden en gedrag. Inwoners die moeite hebben om rond te komen, helpen we met toegankelijke minimaregelingen zodat zij zoveel mogelijk kunnen deelnemen aan de maatschappij.

De druk op de Wmo en jeugdhulp blijft groot. Samen met onze partners bouwen we aan sterke sociale teams, zodat inwoners dichtbij huis terechtkunnen voor informatie, advies en ondersteuning. We creëren laagdrempelige steunpunten in de wijk, waar inwoners hulp kunnen vinden én elkaar kunnen ontmoeten. We verbeteren de sociale kaart en digitale informatievoorziening, zodat inwoners sneller de juiste ondersteuning kunnen vinden.

Jeugd en onderwijs

Ieder kind verdient de kans om zich optimaal te ontwikkelen. We blijven investeren in een kansrijke start, goed onderwijs en een sterke pedagogische omgeving. Samen met onderwijs, kinderopvang, maatschappelijke organisaties en ouders werken we aan gelijke kansen voor alle kinderen en jongeren in Tiel. De komende jaren staan in het teken van grote investeringen in onderwijshuisvesting. Vanuit het Integraal Huisvestingsplan werken we aan moderne, duurzame en toekomstbestendige schoolgebouwen die bijdragen aan kwalitatief goed onderwijs en aansluiten bij de beoogde groei van Tiel. We blijven inzetten op het voorkomen van onderwijsachterstanden, het versterken van basisvaardigheden en het terugdringen van voortijdig schoolverlaten.

Ook buiten school willen we jongeren kansen bieden om talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Talentontwikkeling door het jongerenwerk, de brede schoolaanpak en de ontwikkeling van het Urban Sportpark dragen hieraan bij. Door jongeren actief te betrekken bij hun leefomgeving versterken we hun ontwikkeling, welzijn en maatschappelijke betrokkenheid. Tegelijkertijd blijven we werken aan toegankelijke, effectieve en financieel houdbare jeugdhulp. Daarbij sluiten we aan bij de landelijke Hervormingsagenda Jeugd en versterken we de samenwerking binnen Regio Rivierenland. Door meer te investeren in preventie, gezinsondersteuning en lokale voorzieningen willen we voorkomen dat jongeren zwaardere hulp nodig hebben.

Sport, gezondheid en bewegen

Een gezonde samenleving begint met gezonde inwoners. Daarom blijven we investeren in sport, bewegen en preventie. We willen dat iedere inwoner, ongeacht leeftijd, inkomen of achtergrond, kan meedoen en een gezonde leefstijl kan ontwikkelen. Samen met onze maatschappelijke partners zetten we in op het verkleinen van gezondheidsverschillen en het versterken van de mentale en fysieke gezondheid van onze inwoners. We blijven investeren in buurtsportcoaches, sportverenigingen en toegankelijke sportvoorzieningen. Financiële belemmeringen om te sporten nemen we zoveel mogelijk weg via het Jeugdfonds Sport & Cultuur en het Volwassenenfonds. Daarnaast creëren we meer mogelijkheden om buiten te bewegen, onder andere door fiets- en wandelroutes te verbeteren.

4. Inwoners

Veiligheid

Veiligheid is een basisvoorwaarde voor een leefbare gemeente waarin inwoners veilig kunnen wonen, ondernemen en recreëren. De veiligheidsthema's die in het Integraal Veiligheidsplan 2023-2026 zijn geprioriteerd, blijven ook de komende jaren onverminderd relevant. Ondermijnende criminaliteit, jeugdproblematiek, digitale veiligheid, zorg- en veiligheidsvraagstukken en leefbaarheid vragen om een langdurige en consistente inzet. Alleen door structureel te investeren in preventie, weerbaarheid, toezicht, handhaving en samenwerking kunnen we openbare ordeproblemen beperken en de veiligheid van inwoners en ondernemers blijvend beschermen.

Bij het opstellen van het nieuwe Integraal Veiligheidsplan 2027-2030 bouwen we voort op deze koers. Daarbij zetten we in op de doorontwikkeling van toezicht en handhaving, informatiegestuurd werken en een wijkgerichte aanpak. Door ontwikkelingen tijdig te signaleren, integraal samen te werken met onze partners en gericht in te grijpen waar dat nodig is, versterken we de leefbaarheid, vergroten we de maatschappelijke weerbaarheid en werken we aan een veilige gemeente voor iedereen.

Wijkgericht werken, inwonerparticipatie en samenwerking

We gaan door met het ontwikkelen van wijkgericht werken als onderdeel van onze excellente dienstverlening. Onze wijkregisseurs spelen daarin een belangrijke rol als eerste aanspreekpunt voor en naar onze wijken. Zij beschikken in de wijken over een stevig netwerk van inwoners(groepen), ondernemers, stichtingen en professionele organisaties en bouwen dat netwerk steeds verder uit. Zo worden wensen voor de openbare ruimte en sociaal-maatschappelijke initiatieven opgehaald bij bewoners en opgenomen in wijkplannen. Welke concrete acties integraal worden uitgevoerd, hangt mede af van de sociaal-maatschappelijk opgaven die in een wijk spelen.

De leden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad gaan actief de wijken bezoeken als onderdeel van participatie van en met bewoners. Ook stellen we nieuw participatiebeleid vast. Hiermee actualiseren en moderniseren we de uitvoering. Dit beleid beschrijft hoe je in Tiel een participatieproces aanpakt en welke praktische tips daarbij gelden.

We gebruiken verschillende tools om te luisteren naar inwoners, zoals het inwonerspanel en het ophalen van feedback via verschillende diensten en kanalen. Zo halen we input op bij onze inwoners voor onze beleidsplannen en werken we samen aan projecten voor onze stad. Het participatiebeleid geeft hier richting aan.

We investeren actief in onze relaties met Regio Rivierenland, de provincie Gelderland en de rijksoverheid. Dit doen we om gezamenlijke opgaven verder te brengen én om onze belangen onder de aandacht te brengen. Daarbij wisselen we kennis en ervaring uit met de middelgrote gemeenten in Gelderland (de RS4: Doetinchem, Harderwijk en Zutphen) en benutten we de samenwerking binnen de M50. Dit is een Nederlands netwerk van middelgrote gemeenten (30.000 tot 80.000 inwoners). Ook nemen we actief deel aan landelijke netwerken, waaronder de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG), om onze belangen te behartigen en kennis en ervaringen te delen.

5. Bedrijfsvoering

In de komende jaren staat de verdere ontwikkeling van de nieuwe afdeling Bedrijfsvoering centraal. Met de ontvlechting van de Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe en de komst van nieuwe medewerkers bouwen we aan een sterke en toekomstbestendige organisatie. We richten ons op een goede landing van medewerkers, het versterken van de interne samenwerking en het verder professionaliseren van onze dienstverlening. Deze ontwikkeling sluit aan bij

de koers van Veerkrachtig Tiel, waarin vakmanschap, samenwerking en realisatiekracht centraal staan.

Een sterke bedrijfsvoering is een belangrijke randvoorwaarde voor het realiseren van de ambities van de gemeente Tiel. We investeren in onze medewerkers, in het continu verbeteren van onze dienstverlening en een efficiënte ondersteuning van bestuur, management en organisatie. We werken aan een organisatie die wendbaar is, kwaliteit levert en aansluit bij de maatschappelijke opgaven waar Tiel voor staat.

Ook zetten we stappen op het gebied van digitalisering, informatievoorziening en gegevensbeheer. Met systemen en betrouwbare informatie ondersteunen we onze dienstverlening aan inwoners, ondernemers en partners. Informatiebeveiliging, privacy en continuïteit hebben blijvend onze aandacht. We benutten digitalisering niet alleen om efficiënter te werken, maar ook om samenwerking, kennisdeling en datagerichte besluitvorming verder te versterken.

Ten slotte werken we aan een passende huisvesting en facilitaire ondersteuning voor onze groeiende organisatie, vanwege de toevoeging van de afdeling Bedrijfsvoering. Zo zorgen we voor een moderne werkomgeving die samenwerking stimuleert en medewerkers faciliteert om hun werk optimaal uit te voeren. Een werkomgeving waarin medewerkers zich verbonden voelen, hun vakmanschap kunnen ontwikkelen en samen werken aan de realisatie van de ambities van Tiel.

3. Financiële beschouwingen

Inleiding

De programmabegroting 2027-2030 is voor 2027 en 2030 structureel financieel sluitend, dit is in lijn met het advies van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en onze toezichthouder. In 2028 en 2029 hebben we te maken met kortingen op onze bijdrage vanuit de Algemene uitkering, waardoor we een tekort presenteren. Vanuit de adviezen die de Commissie van Ark in het voorjaar 2027 deelt, wordt er een positieve bijstelling vanuit de Algemene uitkering verwacht waardoor het tekort in 2028 en 2029 afneemt.

De vermogenspositie van de gemeente is sterk, met een solide weerstandsvermogen en daarnaast ruimte in de algemene reserve. Tegelijkertijd blijft beperkt ruimte bestaan om nieuwe ambities en bestuurlijke keuzes op te nemen zodra hierover afspraken worden gemaakt. In de structurele exploitatiekosten moeten we scherp aan de wind blijven zeilen.

Financieel meerjarenbeeld 2027-2030

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de ontwikkeling van het financiële perspectief zoals dat is gepresenteerd in de informatienota van de meicirculaire 2026. Daarnaast toont het de wijzigingen die zijn doorgevoerd in het financiële beeld tussen 9 juli 2026 en de definitieve Begroting 2027–2030.

Tabel:1

Actueel beeld begroting 2027-2030	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Beeld vanuit de informatienota meicirculaire	281	-1.536	-610	520
Algemene uitkering op basis van de septembercirculaire 2026	135	-80	130	232
Overige ontwikkelingen	-171	-636	-1.424	-98
Bijgewerkt financieel beeld	**245**	**-2.252**	**-1.904**	**654**

Conform de huidige financiële regelgeving onttrekken we, net als in 2026, in 2027 € 1 miljoen uit de algemene reserve om het begrotingssaldo sluitend te maken. Dit sluit aan bij het besluit van de begroting 2026, waarin is vastgelegd dat zowel voor 2026 als 2027 een miljoen wordt ingezet om de impact van het financieel ravijn geleidelijk op te vangen.

De begroting is beleidsarm opgesteld. De uitvoering van het bestaande beleid dat is vastgesteld (zoals Toekomstvisie Tiel inclusief Schaalsprong en Samen Leven in Tiel) blijven het vertrekpunt en daarmee bouwen we door aan de ontwikkeling van Tiel.

Ontwikkelingen in de lopende uitgaven/ exploitatie

In 2028 worden gemeenten geconfronteerd met tekorten, doordat het gemeentefonds dan daalt met als belangrijkste oorzaak de korting vanwege de uitvoering van de hervormingsagenda jeugd. Ook Tiel ondervindt hiervan de gevolgen door een korting van € 4,2 miljoen waarvan € 3,4 miljoen direct verband houdt met de hervormingsagenda jeugd. Hoewel het tekort in 2028 zichtbaar wordt, laat het huidige perspectief zien dat dit tekort in 2029 afneemt en we in 2030 een positief saldo kunnen presenteren, mede door de ontwikkeling van de algemene uitkering voor jaar 2030.

Voor 2028 voorzien we een tekort van € 2.252.000. Afgezet tegen de totale uitgaven van ruim € 211 miljoen komt dit neer op 1,1%, waarmee het tekort beheersbaar blijft. Zoals veel gemeenten heeft Tiel te maken met een structureel tekort op de jeugdzorg. De Commissie Van Ark komt in het eerste kwartaal van 2027 met een aanvullend landelijk advies over de kostenontwikkeling, structurele tekorten en de effecten van de Hervormingsagenda Jeugd. Hoewel we niet mogen vooruit-

lopen op de uitkomsten, ligt het voor de hand dat de conclusies aansluiten bij het rapport Groeipijn (januari 2025), waarin wordt vastgesteld dat er sprake is van een structureel tekort. Op basis daarvan zijn gemeenten deels gecompenseerd.

De vermogenspositie

De afgelopen jaren heeft Tiel ruimte gevonden om een solide weerstandsratio (2,35) op te bouwen, waarmee de gemeente goed is voorbereid op eventuele financiële tegenvallers. Deze buffer draagt bij aan de stabiliteit van de begroting en versterkt het vertrouwen in de uitvoeringskracht van de organisatie.

In 2026 is het Toekomstfonds ingericht. Door € 9 miljoen uit de algemene reserve af te zonderen, creëren we een vliegwiel waarmee we de komende tien jaar circa € 30 miljoen aan kapitaallasten kunnen dekken. Dit maakt het mogelijk om te investeren in voorzieningen die nodig zijn voor de schaalsprong. Gedurende deze periode worden de baten van bevolkingsgroei en woningbouw zichtbaar, zoals hogere inkomsten uit het gemeentefonds en meer opbrengst uit lokale belastingen. Deze extra opbrengsten worden gereserveerd om na tien jaar de structurele lasten binnen de reguliere bedrijfsvoering op te vangen.

Het Toekomstfonds is daarmee meer dan een financiële constructie: het is een bewuste keuze om te investeren in de toekomst van Tiel. Het fonds zorgt ervoor dat de stad kan groeien zonder dat de financiële stabiliteit in gevaar komt. Dit biedt het een solide kader om keuzes te maken waarbij de voorzieningen op niveau blijven. Zo is de schaalsprong geen doel op zich, maar een middel om de financiële huishouding van de gemeente toekomstbestendig te maken en meer in balans te brengen.

Financiële uitgangspunten

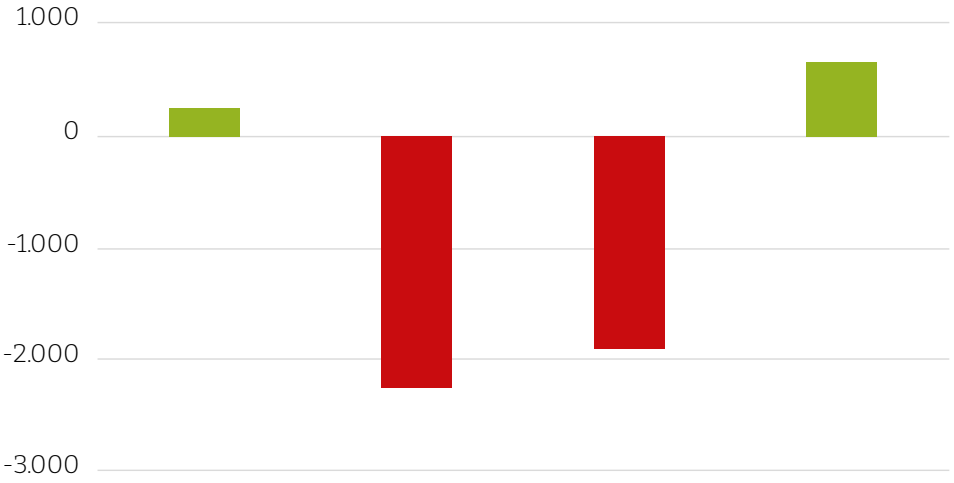
In lijn met voorgaande begrotingsjaren hebben we de onderstaande uitgangspunten vastgesteld en de begroting is hierop gebaseerd.

- Algemene uitkering: inclusief het meenemen van de mei- en septembercirculaire
- Lonen en prijzen op basis van Centraal Economisch plan 2026:
  - Salarissen + 5,2% t.o.v. 2026 (waarvan 1,1% betrekking heeft op 2026 loonvoet sector Overheid).
  - Prijzen + 2,6 % t.o.v. begroting 2026 (prijs materiële overheidsconsumpties).
- Het renteomslagpercentage 2027 is 1%.
- Trendmatige stijging van onze tarieven met 3,1% (prijsontwikkeling BBP).
- Vastgestelde begrotingen verbonden partijen (incl taakstelling)
- Begrotingssubsidies indexeren we met 3,59% (dit is inclusief nacalculatie 2026).

Financieel meerjarenbeeld 2027-2030

Onderstaande grafiek laat de ontwikkeling van het financiële beeld zien zoals dat zich de komende jaren ontwikkelt. In 2028 worden negatieve cijfers verwacht, waarmee dat jaar het nieuwe zwaartepunt is van het financieel ravijn. Oorspronkelijk werd deze terugval in rijksmiddelen voorzien in 2026, maar door besluitvorming is dit moment doorgeschoven naar 2028.

Ontwikkeling financieel beeld (x €1.000)

	2027	2028	2029	2030
Financieel beeld	245	-2.252	-1.904	654

1. Algemene uitkering

Vergoeding loon- en prijsontwikkeling

Het Centraal Planbureau heeft een nieuwe raming gemaakt voor de prijsontwikkeling, deze is met 0,6% verhoogd van 2,5% naar 3,1% omdat de inflatie hoger is dan in de Voorjaarsnota nog werd verwacht. Deze compensatie hebben wij ingezet voor het sluitend maken van 2027. Dit betekent enerzijds een voordeel voor het begrotingsresultaat, anderzijds leidt het tot een risico op tekortschietende budgetten die in de loop van het jaar aan het licht komen.

Dit financiële risico is verwerkt in onze risicoanalyse.

Gevolgen septembercirculaire	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Extra vergoeding loon- en prijsstijgingen	689	596	665	597
Ruimte onder BCF-plafond	-266	-266	-266	-266
Volume-effecten	-418	-410	-269	-99
Taakmutaties	315	189	190	191
Af: te oormerken	-185	-189	-190	-191
Totaal effect septembercirculaire	**135**	**-80**	**130**	**232**

Voor een gedetailleerde toelichting verwijzen we u naar het onderdeel algemene dekkingsmiddelen vanaf pagina 65.

2. Grote ontwikkelingen tussen begrotingsjaar 2027 (begroting 2026) en begrotingsjaar 2027 (begroting 2027).

Deze begroting is beleidsarm opgesteld. Tegelijkertijd zijn er wel diverse autonome en beleidsmatige ontwikkelingen financieel verwerkt, zodat het meerjarig beeld actueel en realistisch is. De verschillen tussen de begroting 2026 en 2027 groter dan € 75.000 worden per programma toegelicht.

Voor de financiële beschouwingen hanteren we een aanvullende en inhoudelijk relevantere vergelijking: die tussen het eerder vastgestelde begrotingsjaar 2027 in de begroting 2026 en de nu voorliggende begroting 2027. Deze benadering laat zuiver zien welke wijzigingen zich sinds de vorige begroting hebben voorgedaan en het financieel perspectief beïnvloeden.

Ontwikkeling	V/N	Financiële impact V/N (x € 1.000)
De algemene uitkering 2027 valt € 4,2 miljoen hoger uit dan geraamd was in de septembercirculaire 2025	V	4.200
Tekort jeugdzorg door prijseffect hulpaanbod	N	1.370
Treasury: de rentelasten stijgen door een grotere financieringsbehoefte en de oplopende rente	N	620
Preventief aanbod versterking jeugd	N	519
Stijging kosten Avri door niet dekken tekorten	N	479
Lagere bijdrage Werkzaak door ombuigingen en meer deelnemers	V	456
Later doorvoeren eigen bijdrage voor hulp in huishouden	N	443
Tariefstijging kosten VRGZ door nieuwe verdeelsystematiek	N	418
Lagere opbrengsten parkeren door geen tariefsverhoging	N	393
Doorbelasten vergoeding voor overhead bij samenwerking	V	361
Hogere opbrengst leges omgevingsvergunningen	V	260
Overige financiële ontwikkelingen < € 250k (waaronder loon- en prijseffecten alle programma's)	N	1.206
Totaal ontwikkelingen met financiële impact	**N**	**171**

Overige onderwerpen

Toets provincie: Structureel sluitende meerjarenbegroting

In het kader van het provinciaal toezicht verwacht de provincie dat de gemeente Tiel een structureel sluitende begroting vaststelt. Hiervoor wordt het saldo van de begroting gecorrigeerd met de incidentele baten en lasten. In deel D, de financiële begroting, is een overzicht opgenomen van deze incidentele baten en lasten.

Dit leidt tot de volgende berekening voor de toets van de provincie:

Bedragen X € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Saldo begroting 2027-2030	245	-2.252	-1.904	654
Correctie incidentele baten en lasten	775	462	344	120
Bijgewerkt financieel beeld	**1.020**	**-1.790**	**-1.560**	**774**

Inzet algemene reserve

Tiel maakt in 2027, net als in 2026, gebruik van de mogelijkheid om een deel van de algemene reserve in te zetten voor structurele dekking. Het vrij besteedbare deel bedraagt afgerond € 16 miljoen (27,3 miljoen minus 11,7 miljoen), waarvan maximaal 10% mag worden gebruikt voor structurele lasten en waarbij de solvabiliteit minimaal 20% moet blijven. Voor 2027 wordt € 1 miljoen uit de algemene reserve ingezet om het begrotingsresultaat te dekken, dit past ruim binnen deze voorwaarden.

Investeringen 2027

We blijven investeren in de toekomst van Tiel. Voor een deel zijn dit investeringen die al eerder beschikbaar zijn gesteld en deels zijn het nieuwe investeringen. In deel D van de financiële begroting hebben we een overzicht van alle lopende en nieuwe investeringen opgenomen met een globale planning van de omvang per jaar. Dit is van belang voor onze liquiditeitsprognose.

Sommige lopende investeringen moeten worden verhoogd als gevolg van de toegenomen inflatiecijfers of andere oorzaken. Mocht hier sprake van zijn, dan staat dit in de begroting vermeld in de kolom Bijstelling.

Daarnaast is, conform het bestaande beleid, in 2027 een nieuw Moederkrediet Openbare Ruimte 2027-2028 van € 6 miljoen opgenomen. Wij stellen voor om tegelijk met de vaststelling van deze begroting, ook de bijstellingen van de vermelde lopende en nieuwe investeringskredieten 2027 beschikbaar te stellen.

Weerstandsvermogen

Uit de paragraaf Risicobeheersing en Weerstandsvermogen blijkt dat ons weerstandsvermogen momenteel 2,35 bedraagt. Dit wordt door de provincie gewaardeerd met het label A–uitstekend. In de begroting 2026 lag dit nog op 2,30.

De financiële kengetallen die we in deze paragraaf hebben opgenomen, wijken weinig af van voorgaande jaren en geven een consistent beeld.

4. Vaststellingsbesluit

De raad van de gemeente Tiel;

gelezen het voorstel van burgemeester en wethouders van 20 oktober 2026;

gelet op de artikelen 189 tot en met 191 van de Gemeentewet;

besluit:

A. de Programmabegroting 2027-2030 vast te stellen voor wat betreft de jaarschijf 2027, hetgeen inhoudt:
   1. de bestaande exploitatielasten 2027;
   2. de nieuwe exploitatielasten en investeringen voor 2027;
   3. de daarvoor aangewezen dekking.

B. de Programmabegroting 2027-2030 voor de jaren 2028 t/m 2030 voor kennisgeving aan te nemen en te gebruiken als basis voor het toekomstige beleid.

Aldus besloten in de openbare vergadering van 11 november 2026,

de griffier, de voorzitter,

B: Programmaplan

1. Leefomgeving

1.1 Openbare ruimte

Wat willen we bereiken?

De openbare ruimte is van iedereen. We moeten ons er dus allemaal thuis kunnen voelen. Dat maakt dat wij als gemeente het belangrijk vinden om te blijven investeren in de openbare ruimte van Tiel.

We vertalen huidige en toekomstige sectorale beheerplannen in een Meerjarenprogramma Openbare Ruimte (MJOR). Hierin geven we aan welke projecten we integraal gaan uitvoeren en waar regulier onderhoud óf herinrichting nodig is.

De kwaliteitsslag in de openbare ruimte wordt voortgezet. Dat betekent dat we investeren in schone straten, verzorgd openbaar groen, een opgeruimde buitenruimte en het onderhoud van wegen en fietspaden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
1.1.4	Deze actie is overgeheveld naar het programma Inwoners en benoemd onder nummer 4.2.9.	C
1.1.5	We werken aan het behoud en herstel van de biodiversiteit in onze gemeente. Dit doen we door het verbeteren van kruidenrijke bermen en het vervangen van een groot aantal planten in de perken van de openbare ruimte omdat deze 'op' zijn. Bij het beheer van de openbare ruimte besteden we steeds meer aandacht aan biodiversiteit. In 2027 werken we dit thema verder uit in nieuw (groen)beleid.	C
1.1.6	We stellen jaarlijks een Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) op, zodat inwoners precies weten wanneer welk onderhoud in hun buurt wordt uitgevoerd. Hierbij sluiten we zoveel mogelijk aan op de gerealiseerde en nog te realiseren wijkplannen.	C
1.1.7	De geplande projecten uit het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) worden uitgevoerd. Daarbij werken we integraal: alle verbeteringen in een wijk van werkzaamheden aan het riool, de verlichting, wegen en het groen stemmen we zoveel mogelijk op elkaar af.	C
1.1.8	Bij uitvoering van het onderhoud kijken we naar hoe onze wegen, het groen, de openbare verlichting, rioleringen, verkeersborden en dergelijke erbij staan. Daarnaast kijken we naar de behoefte van bewoners en bepalen dan of en hoe we het onderhoudsniveau van de wijk kunnen verhogen. De vertaling hiervan vindt plaats in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR), het Meerjarenplan Openbare Ruimte (MJOR).	C

C = continu proces

1.1.13	De behoefte aan concretisering van het beheer en aanpassingen aan de openbare ruimte vanuit ondersteunend beleid is opgenomen in een Integraal Maatschappelijk Beheerkader (IMBK). In het Meerjarenprogramma Openbare Ruimte (MJOR) 2027-2031 wordt deze behoefte aan een kwaliteitsslag in de openbare ruimte vertaald in concrete plannen.	C
1.1.14	We werken aan een inhoudelijk helder en uitvoerbaar gemeentelijk havenbeheer door het eerst op orde brengen van de basis.	2025-2027

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

We werken aan een aantrekkelijke en leefbare openbare ruimte in Tiel en de omliggende dorpen. Daarvoor richten we straten opnieuw in en voeren we groot onderhoud uit. De komende periode richten we ons op:

- het versterken van onze samenwerking met Avri in het zorgen voor een aantrekkelijke openbare ruimte;
- het jaarlijks vertalen van het Integraal Maatschappelijk Beheerkader (IMBK) naar een concreet jaarprogramma met uit te voeren projecten.

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- Tevredenheid over de aanwezigheid van groenvoorzieningen en speeltuinen in woonwijken.
- Mate waarin bewoners de schoonmaak en netheid van woonwijken ervaren.

De meting wordt uitgevoerd aan de hand van de volgende vragen uit de leefbaarheidsmonitor:

- Vindt u dat er voldoende groenvoorzieningen en speeltuinen aanwezig zijn in uw wijk en de directe omgeving?
- Hoe schoon vindt u uw wijk in het algemeen?

We maken gebruik van onderstaande kwantitatieve indicatoren:

- We leggen verantwoording af over onze investeringen in de openbare ruimte in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) en het Meerjarenplan Openbare Ruimte (MJOR).
- We voeren inspecties uit om de technische en functionele staat van het areaal inzichtelijk te krijgen. Deze gegevens worden verwerkt in beheersystemen.
- Elke maand laten we de (beeld)kwaliteiten openbare ruimte toetsen door een onafhankelijke externe partij. Hierbij wordt nagegaan of we voldoen aan de gestelde ambities voor beeldkwaliteiten. Per kwartaal wordt ambtelijk een rapportage opgesteld. Eventuele afwijkingen worden gemeld aan de gemeenteraad in voortgangsrapportages.

Met wie werken we samen?

Avri

Avri haalt voor de gemeente Tiel het huishoudelijk afval op en voert dagelijks groot en klein onderhoud uit aan de openbare ruimte en de sportvelden.

Omgevingsdienst Rivierenland

De Omgevingsdienst Rivierenland voert voor de gemeente Tiel onderstaande werkzaamheden uit:

- Verlenen van omgevingsvergunningen, exclusief de bouwtaken.
- Verlenen van omgevingsvergunningen milieu inclusief toezicht houden op bouw en milieu.

1.2 Verkeer, parkeren en mobiliteit

Wat willen we bereiken?

De gemeente Tiel ligt centraal, tussen de stedelijke gebieden van Arnhem, Nijmegen, Den Bosch en Utrecht. Het trein- en busstation in Tiel is van grote waarde voor de verbinding met andere stedelijke regio's.

Samen zorgen weg, water en spoor voor een goede bereikbaarheid en dat willen we zo houden.

Dat betekent dat we in nauw overleg met de regiogemeenten en de provincie Gelderland ons sterk maken voor vermindering van files op de autosnelwegen en het op peil houden van de openbaar vervoervoorzieningen in de regio.

Lokaal zorgen we dat onze binnenstad en onze woonwijken vlot en veilig bereikbaar zijn per auto, met het openbaar vervoer, de fiets en te voet.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
1.2.1	Via de regionale Mobiliteitsagenda maken we ons sterk voor het verbeteren van de hoofdinfrastructuur. We steunen de regionale aanpak voor de verbreding van de A15 in aansluiting op de A2 (knooppunt Deil). We ondersteunen de plannen om de spoorlijn Tiel-Geldermalsen aansluitende verbindingen naar de grote steden te geven.	C
1.2.3	We creëren een goede parkeerbalans in en rondom onze binnenstad waarbij we rekening houden met toekomstige ontwikkelingen binnen dit gebied.	2024-2026
1.2.4	In het raadsvoorstel voor de vaststelling van het Actieplan Mobiliteit zijn onder andere voorstellen opgenomen voor de herinrichting en/of uitbreiding van parkeerterreinen. In 2027 voeren we de resterende acties uit het Actieplan Mobiliteit uit.	2025-2027
1.2.5	We leggen de rondweg van Passewaaij aan met de ontwikkeling van de buurten 9, 10 en 11.	C
1.2.6	We vormen een bestemmingsreserve voor een betere aansluiting van Passewaaij op het hoofdwegennet door een nieuw aan te leggen Westelijke Ontsluitingsweg We overleggen met de regio, de provincie Gelderland en de Rijksoverheid om dit mede mogelijk te maken.	C

C = continu proces

1.2.7	We vinden dat we onze schoolgaande jeugd extra moeten beschermen in het verkeer. Samen met de schoolbesturen, ouders en de buurt werken we aan verbetering van de verkeersveiligheid in en om onze scholen. Hierbij betrekken we ook de schoolroutes.	C
1.2.8	We hebben een besluit genomen over het voorkeursalternatief voor de aanleg van een fiets- en wandelvriendelijke verbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal. We zetten verder in op de realisatie van de verbinding in het kader van de 'Gastvrije Waaldijk' en het uitgevoerde haalbaarheidsonderzoek.	2024-2027
1.2.9	Op basis van het regionale Uitvoeringsplan bij de Mobiliteitsagenda 2023-2026 werken we een voorstel uit voor de aanleg van een snelle fietsroute Zaltbommel-Geldermalsen-Tiel-Kesteren-Buren.	2024-2027
1.2.10	We gaan voor het in stand houden van de huidige dienstregeling van onze veerpont tussen Wamel en Tiel. Dit is een belangrijke verbinding voor onze schoolgaande jeugd, voor werknemers en voor recreanten. We pakken dit in regionaal en provinciaal verband op.	C
1.2.11	We maken meer onbewaakte fietsenstallingen bij winkels in de binnenstad en verbeteren de vindbaarheid van de fietsenstalling bij Zinder.	2024-2026
1.2.12	We werken mee aan de implementatie van de Data Top 15 in het kader van het landelijk project Digitalisering Mobiliteitsdata.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal niveau

Meerjarenprogramma Tiel Fietsvriendelijk

Op 22 mei 2019 heeft de gemeenteraad het Meerjarenprogramma Tiel Fietsvriendelijk vastgesteld. Hierin zijn maatregelen en activiteiten opgenomen om de fietsvriendelijkheid van de gemeente Tiel te versterken en het fietsgebruik te stimuleren.

Maatregelen die we vanaf 2025 willen uitvoeren, zijn opgenomen in het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR).

Structuurvisie Tiel 2010-2030

In de Structuurvisie Tiel 2010-2030 is het hoofdwegennet van Tiel vastgelegd. Hierin is onder andere een zoekgebied voor een nieuwe ontsluitingsweg voor Tiel aan de westkant van Passewaaij naar de A15 opgenomen.

Eind 2024 heeft de gemeenteraad het voorkeursalternatief vastgesteld. Voor de uitwerking van het voorkeursalternatief doorlopen we vanaf 2025 de planologische procedure. In 2026 zijn we gestart met de voorbereidingen voor de realisatie van de weg.

Laadvisie en plaatsingsbeleid 2022

Op 23 februari 2022 heeft de gemeenteraad de Integrale Laadvisie en het Plaatsingsbeleid Laadpalen vastgesteld. Hierin is vastgelegd hoe we zorgen voor voldoende openbare laadpalen voor elektrische auto's. We baseren ons daarbij op de prognoses van het kennisplatform E-laad.

Aanvullend op de plaatsing van openbare laadpalen in woonwijken werken we samen met de provincie Gelderland plannen uit voor de realisatie van openbare (snel) laadvoorzieningen voor personenauto's en vrachtwagens.

Parkeerfonds

Door investeringen en beleidskeuzes in de afgelopen jaren is het parkeerfonds opgedroogd. In 2026 zijn de mogelijkheden om het fonds aan te vullen in kaart gebracht. Op basis hiervan worden keuzes aan de gemeenteraad voorgelegd.

Parkeren Waalkade

Medio 2026 worden er 75 permanente parkeerplaatsen gerealiseerd op de Waalkade. Daarnaast komen er ook 129 incidentele parkeerplaatsen voor gebruik tijdens grotere evenementen. Naar verwachting zijn de werkzaamheden in het vierde kwartaal van 2026 afgerond.

Openbaar vervoer

Arriva heeft het busnetwerk in en rond Tiel aangepast met onder andere twee andere buslijnen over de bedrijventerreinen Kellen en Medel. We gaan dit jaar de tijdelijk ingerichte bushaltes ombouwen naar een permanente situatie.

Autoluwe Binnenstad

In juli 2026 is een uitgebreide evaluatie van de autoluwe binnenstad gestart. Met onder meer een enquête onder bewoners en ondernemers brengen we in het vierde

kwartaal van 2026 in beeld wat de maatregelen hebben opgeleverd.

In de loop van 2026 wordt de bollard (afsluitpaal) in de St. Agnietenstraat verplaatst naar het begin van de Kerkstraat. Hierdoor gaat het plein voor de Agnietenhof deel uitmaken van de autoluwe binnenstad en geldt daar hetzelfde toegangsregime.

Fietsparkeeronderzoek binnenstad

In het vierde kwartaal van 2026 voeren we in de binnenstad een fietsparkeeronderzoek uit. Het onderzoek geeft inzicht in het fietsparkeren in Tiel. De resultaten vormen de basis voor toekomstige projecten waarin fietsparkeren een rol speelt.

Regionaal niveau

Adaptieve strategische toekomstvisie Mobiliteit 2050

Adviesbureau BMC heeft in samenwerking met de acht gemeenten binnen Regio Rivierenland en de provincie Gelderland een adaptieve strategische toekomstvisie voor mobiliteit tot 2050 opgesteld. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2027 wordt de toekomstvisie gepresenteerd aan de gemeenteraden en de colleges van de betrokken gemeenten.

Uitvoeringsplan 2027-2032

Advies- en ingenieursbureau Movares heeft samen met de acht gemeenten binnen Regio Rivierenland en de provincie Gelderland, parallel aan de nieuwe toekomstvisie, een uitvoeringsplan 2027-2032 opgesteld. Uiterlijk in het eerste kwartaal van 2027 wordt het uitvoeringsplan gepresenteerd aan de gemeenteraden en de colleges van de betrokken gemeenten.

Provinciaal niveau

Visie voor een bereikbaar Gelderland

De visie voor een bereikbaar Gelderland gaat in op de belangrijkste ontwikkelingen en bereikbaarheidsopgaven, de strategie en het afwegingskader om te komen tot keuzes en samenwerking met partners.

Dit is een voorwaarde voor het behalen van de doelen uit de provinciale omgevingsvisie, zoals biodiversiteit, circulaire economie en klimaatadaptatie. Daarbij kijkt de provincie naar alle vormen van mobiliteit. In 2026 is er een nieuwe provinciale mobiliteitsvisie opgesteld.

Nationaal niveau

Veilig van deur tot deur: strategisch plan verkeersveiligheid 2030 (SPV 2030)

Het Rijk, de provincies, de gemeenten en de vervoerregio's hebben samen met maatschappelijke partijen een nieuwe aanpak bedacht en beschreven om de verkeersveiligheid structureel te verbeteren. Daarmee is sprake van een breed gedeelde ambitie voor een veiligere verkeerssituatie.

Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040

De Ontwikkelagenda Toekomstbeeld OV 2040 schetst de lange termijn keuzes voor het openbaar vervoer met bijdragen aan wonen, werken en recreëren in een duurzaam en welvarend Nederland.

CROW-richtlijnen Parkeerkencijfers 2024

Medio 2024 heeft kennisplatform CROW nieuwe parkeerkencijfers gepubliceerd. Bij een herziening van de parkeernormen houden we rekening met deze nieuwe kencijfers.

Digitaliseringsopgave: invoeren data top-15

Vanaf 1 januari 2025 geldt nieuwe Europese wetgeving voor de registratie en informatie van maximumsnelheden op wegen. Ook geldt nieuwe wetgeving voor het geven van actuele informatie over afsluitingen van wegen, bijvoorbeeld bij wegwerkzaamheden en evenementen. Dit is onderdeel van de Data-top 15.

De Data-top 15 bestaat onder andere uit: geplande werkzaamheden, maximumsnelheden, verkeersborden, logistieke bebording, parkeerdata, evenementen, fiets- en schoolzones en intelligente verkeersregelinstallatie (iVRI's).

Op 1 januari 2025 is in Europees verband de RTTI verordening (Real Time Traffic Information) ingegaan. Sinds 1 januari 2025 zijn overheden verplicht de belangrijkste categorieën van de Data-top 15 gevuld en geïmplementeerd te hebben.

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- Beoordeling van de ervaren parkeerdruk in binnenstad en woonwijken.
- Beoordeling van de verkeersveiligheid.

De meting wordt uitgevoerd aan de hand van de volgende vragen uit de leefbaarheidsmonitor:

- Vindt u dat er voldoende parkeerplaatsen aanwezig zijn in uw wijk en de directe omgeving?
- Kunt u aangeven hoe vaak of weinig er te hard wordt gereden in uw wijk?

Daarnaast maken we gebruik van de volgende kwantitatieve indicatoren:

- We kijken naar het verloop van het aantal ongevallen en de ernst hiervan.
- We meten de bezetting op de parkeerplaatsen in en rond de binnenstad.

Met wie werken we samen?

Regio Rivierenland

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten samen aan regionale opgaven die het dagelijks leven van inwoners direct raken, zoals ruimtelijke ordening, economie, mobiliteit, woningbouw, de energietransitie en duurzaamheid.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Lasten	36.281	38.496	39.509	39.456	40.064	39.361
Baten	20.188	18.834	18.896	18.862	18.704	18.744
Resultaat voor bestemming	***16.093***	***19.662***	***20.613***	***20.594***	***21.360***	***20.618***
Mutaties reserves:						
toevoegingen	4.730	1.927	1.215	702	480	483
onttrekkingen	2.223	1.184	970	840	878	632
Resultaat na bestemming	***18.600***	***20.405***	***20.859***	***20.456***	***20.962***	***20.469***

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 454 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Incidentele resultaten in 2026: • Baten voor verkoop vastgoed 573N • Vorming reserve afschrijven parkeren Waalkade 539V • Uitgaven Maartenskerk en -toren 340V • Onttrekking reserve monumenten tbv eenmalige kosten in programma Vitale Stad 120N	V	186
Hogere loonkosten, onder andere als gevolg van formatie-uitbreidingen en terughalen taken Toezicht en handhaving*	N	1.123
Geen doorbelasting meer vanuit Avri-Toezicht en handhaving	V	971
Minder inhuur, vervangen door vast personeel	V	130
Hogere kosten Avri voor beheer openbare ruimte a.g.v. prijsstijgingen en hogere overhead	N	272
Hogere toevoeging aan reserve uitvoering IHP conform planning in de begroting 2026	N	172
Vervangingen buitensportaccommodaties volgens meerjarenonderhoudsplanning	N	297
Hogere kapitaallasten na afronding investeringen, waaronder herinrichting Binnenstad, rotonde Papesteeg en parkeren op de Waalkade.	N	247
Meer kosten toegerekend aan riolering, daardoor minder storting in voorziening	V	100
Hoger verwachte opbrengst omgevingsvergunningen	V	260
Overige verschillen	V	10
Totaal	**N**	**454**

* De indiensttreding van de boa's heeft gevolgen voor meerdere programma's binnen de begroting, waaronder Programma 1, Programma 4 en de paragraaf bedrijfsvoering. De hiermee samenhangende lasten en baten lopen per saldo neutraal door de begroting.

Nieuwe uitgaven

Er zijn in dit programma geen nieuwe uitgaven opgenomen.

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen.

N.B. In de stand per 1-1 is nog geen rekening gehouden met de mutaties van de 2e voortgangsrapportage 2026, hierdoor kan de stand uiteindelijk afwijken van deze begroting.

Naam reserve bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Dekking afschrijving diverse investeringen	6.802		266	6.537
Gemeentelijke eigendommen	1.462	238	447	1.253
Onderhoud brede zorgschool	485		16	469
Onderhoud wegen	1.051			1.051
Civiele kunstwerken	220			220
Westelijke uitvalsweg	1.220			1.220
Parkeren	31			31
Parkeerbijdrageregeling	42			42
Havens	1.126		8	1.118
Onderhoud wisselscholen	554	93	150	496
Uitvoering IHP	1.525	845		2.370
Onderhoud binnensportaccommodaties	752		25	727
Spelen	155			155
Onderhoud groen	0			0
Financiële herplantplicht bomen	169			169
Begraafplaats ter navolging	7			7

2. Vitale stad

2.1 Wonen en ruimtelijke ontwikkeling

Wat willen we bereiken?

We streven naar groei: 50.000 inwoners in 2040. Daarbij is het belangrijk dat er een goede balans is tussen huur- en koopwoningen in alle prijscategorieën. Inwoners moeten kunnen wonen in een huis dat past bij hun inkomen. Hiermee wordt ook de doorstroming op de woningmarkt bevorderd.

Ook onze jongeren moeten hun eerste eigen plekje in Tiel kunnen vinden. We binden hogere-inkomensgroepen aan de stad door de bouw van extra koopwoningen in het middelhoge en hoge segment. Dit is nodig om onze voorzieningen in de toekomst betaalbaar te houden.

We ondersteunen kwetsbare inwoners en bieden aan hen mogelijkheden om begeleid of beschermd te wonen. Ook zorgen we voor voldoende huisvesting voor vluchtelingen en statushouders.

De huisvesting van arbeidsmigranten willen we meer groeperen, met oog voor de omgeving. We kunnen dit wellicht combineren met tijdelijke huisvesting van andere woningzoekenden, zoals starters en urgent woningzoekenden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.1.1	We stimuleren de bouw van tenminste 2.000 woningen in onder andere de Spoorzone (Veilingkwartier, Teisterbantlaan en Lingehoven), Passewaaij en in de binnenstad. We zetten middelen in om de woningbouw te versnellen.	C
2.1.2	Bij nieuwbouwprojecten gaan we uit van 30% sociale woningen. Voor het gebied Passewaaij rekenen we op 25% sociale huur. In de woon(zorg)visie wordt beschreven hoe we willen zorgen voor een goede balans tussen de verschillende prijscategorieën en de verdeling tussen huur- en koopwoningen in de woningvoorraad.	C
2.1.4	Samen met de woningcorporaties zetten we ons in om het bestaande aanbod van huurwoningen aantrekkelijker en duurzamer te maken. We leggen dit vast in de prestatieafspraken.	C
2.1.5	We staan open voor collectief particulier opdrachtgeverschap (CPO) en woonvormen met gezamenlijke voorzieningen, zoals speciale seniorenhofjes, tiny-houses en woningsplitsing.	C

C = continu proces

2.1.6	Verkamering van woningen gaan we harder aanpakken. Daarbij gebruiken we instrumenten als zelfbewoningsplicht en de inmiddels ingevoerde verhuurvergunning goed verhuurderschap.	C
2.1.7	Voor onze kwetsbare Tielse inwoners realiseren we projecten voor beschermd en begeleid wonen, zoals het project Anders Wonen aan de Lingeweg. In de regio zijn afspraken gemaakt over een goede spreiding van deze voorzieningen.	C
2.1.8	Het streven is om tot centrale huisvesting van arbeidsmigranten te komen. We onderzoeken of dat te combineren is met tijdelijke huisvesting van andere woningzoekenden, zoals starters en spoedzoekers.	C
2.1.9	We realiseren meerdere (semi-) permanente locaties voor de opvang van vluchtelingen en statushouders.	C
2.1.10	Samen met onze partners werken we aan het versnellen van de woningbouw. Met de woningbouwversnelling, inclusief extra instrumentarium en adviezen, willen we in beeld brengen hoe het woningbouwprogramma kan worden uitgebreid voor een groei naar 50.000 inwoners. *(Relatie met 2.1.11)*	2027
2.1.11	We gaan voor een Latenstein 2.0 waarbij we verkennen hoe dit gebied beter kan worden gepositioneerd met een herziene functie en toekomst. We richten ons hierbij op verbetering van de uitstraling en een toekomstgerichte verdeling van functies zoals bedrijven, kantoren en wonen. *(Relatie met 2.1.10)*	2027

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal niveau

De Schaalsprong en Toekomstvisie Tiel 2040

We willen Tiel toekomstbestendig, leefbaar en aantrekkelijk houden. Om dit te bereiken hebben we, met input van inwoners, bedrijven en lokale organisaties, een ontwikkelstrategie voor de Schaalsprong opgesteld.

Met de Schaalsprong willen we Tiel laten groeien met ongeveer 5.000 woningen naar minimaal 50.000 inwoners. We starten daarvoor de planvorming voor vier gebieden: de Waalzone, Tiel-West/Hertogenwijk, Latenstein en Passewaaij 12-14.

Door meer woningen te bouwen, zorgen we voor een evenwichtiger woningaanbod in Tiel. De groei biedt kansen voor versterking van de leefbaarheid en het op peil houden van het voorzieningenniveau.

We betrekken inwoners actief bij de plannen. Zo zorgen we ervoor dat de grootschalige en structurele groei van Tiel zo goed mogelijk aansluit bij wat inwoners belangrijk vinden en op voldoende draagvlak kan rekenen.

Regionaal niveau

Geactualiseerde Woondeal

Realisatie van de woningbouwopgave is complex en afhankelijk van diverse factoren. In de woondeals in Gelderland heeft de provincie daarom ook randvoorwaarden richting het rijk opgenomen om de afgesproken woningbouwaantallen te kunnen realiseren. Dit betreft:

- Financiële ondersteuning voor woningbouwprojecten van gemeenten en woningcorporaties die anders niet rendabel zijn.
- Oplossingen voor de beperkte capaciteit op het elektriciteitsnet (netcongestie).
- Voldoende ambtelijke capaciteit bij gemeenten, onder meer door structurele financiering.
- Investeringen in bereikbaarheid (fiets, openbaar vervoer, wegen).
- Voldoende stikstofruimte om woningbouw mogelijk te maken.

Nationaal niveau

Huisvesting en woningmarkt

De druk op de woningmarkt blijft onverminderd hoog. Hoewel de woningbouwproductie toeneemt, blijft het aantal gerealiseerde woningen achter bij de benodigde productie om het woningtekort terug te dringen. Hoge bouw- en ontwikkelkosten, complexe regelgeving en onzekerheid bij investeerders vertragen de uitvoering van woningbouwprojecten.

Tegelijkertijd zijn koopwoningen voor veel huishoudens moeilijk bereikbaar. Ondanks een lichte afvlakking van de prijsstijgingen liggen de woningprijzen historisch gezien op een hoog niveau, terwijl hogere hypotheekrentes de leencapaciteit van huishoudens beperken. Met name starters en middeninkomens ondervinden hiervan de gevolgen. De combinatie van een aanhoudend woningtekort, huishoudensgroei en beperkte doorstroming zorgt ervoor dat de betaalbaarheid en toegankelijkheid van de woningmarkt onder druk blijven staan.

Daarnaast vraagt de toenemende netcongestie om extra aandacht. Om vertraging van woningbouwprojecten te voorkomen, worden nutsaansluitingen en benodigde netcapaciteit steeds eerder in het ontwikkelproces aangevraagd en afgestemd met de netwerkbeheerder.

De Wet versterking regie volkshuisvesting (Wvrv)

De Wet versterking regie volkshuisvesting is op 1 juli 2026 in werking getreden en geeft het Rijk, provincies en gemeenten meer mogelijkheden om regie te voeren op de woningbouwopgave en te sturen op voldoende betaalbare woningen.

Belangrijke onderdelen van de Wet versterking regie volkshuisvesting zijn meer betaalbare woningen en een evenwichtige verdeling van de sociale huurwoningen. Gemeenten met minder dan 30% sociale huur in de bestaande woningvoorraad moeten bij nieuwbouw minimaal 30% sociale huur programmeren. Daarnaast bevat de wet maatregelen om woningbouwprocedures te versnellen en om urgent woningzoekenden evenwichtiger over gemeenten te verdelen.

Het Besluit versterking regie volkshuisvesting treedt naar verwachting op 1 januari 2027 in werking, waarbij gemeenten vervolgens uiterlijk 1 juli 2027 moeten beschikken over een volkshuisvestingpro-

gramma, in Tiel bekend onder de noemer Woon(zorg)visie vanwege de integratie van de woonzorgvisie, en regionale afspraken.

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- Beoordeling van de ervaren woonbeleving in de wijk.
- Beoordeling van de ervaren woonbeleving in de gemeente Tiel.

De meting wordt uitgevoerd aan de hand van de volgende vragen uit de leefbaarheidsmonitor:

- Hoe prettig vindt u het om in uw wijk te wonen?
- Hoe prettig vindt u het om in de gemeente Tiel te wonen?

Daarnaast maken we gebruik van de volgende kwantitatieve indicatoren:

- Aantal toegevoegde woningen per jaar: uitgesplitst naar huur, koop en prijscategorie.
- Voorraad harde plancapaciteit voor woningen binnen bouwprojecten.
- Aantal uitgegeven startersleningen.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Regio Rivierenland

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten samen aan regionale opgaven die het dagelijks leven van inwoners direct raken, zoals ruimtelijke ordening, economie, mobiliteit, woningbouw, de energietransitie en duurzaamheid.

GEM Veilingterrein

Binnen GEM Veilingterrein (Gemeenschappelijke Exploitatie Maatschappij) voeren de gemeente en BPD Bouwfonds samen de grondexploitatie van de ontwikkelingen Veilingterrein en Teisterbantlaan. Dit project noemen we het Veilingkwartier.

2.2 Binnenstadseconomie en bedrijventerreinen

Wat willen we bereiken?

De aantrekkingskracht van onze binnenstad willen we vergroten. We streven naar een compact en gezellig centrum. Voor creatieve initiatieven die kleur geven aan de stad maken we graag ruimte. Het hart van onze stad is namelijk dé plaats om elkaar te ontmoeten. In het centrum zorgen horeca, de weekmarkt en de vele evenementen voor vertier en vermaak. Ook de schouwburg en de winkels trekken mensen van buiten naar Tiel.

Samen met onze ondernemers en ondernemersverenigingen zorgen we voor een aantrekkelijk vestigings- en ondernemersklimaat. We vinden het belangrijk dat vertegenwoordigers van overheid, ondernemers, onderwijs, onderzoek en omgeving elkaar blijven ontmoeten. Dat stimuleert saamhorigheid en innovatie.

Door onze centrale ligging aan het snelwegennetwerk en dankzij onze havens zijn we een aantrekkelijke gemeente voor ondernemers. Dat uit zich in een sterke economische groei op de bedrijventerreinen.

In samenwerking met Regio Rivierenland versterken we de speerpuntsectoren van onze regionale economie: Logistiek & Vestigingsklimaat bedrijven, Agribusiness en Recreatie & Toerisme.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.2.2	Ook de Burense poort pakken we aan. Er komt een betere aansluiting op de binnenstad. Zo ontstaat er niet alleen een mooie aanloop van en naar het centrum, maar ook een fijne verblijfsplek voor zowel inwoners als toeristen.	2027
2.2.3	We handhaven de transformatiesubsidie. Daarmee ondersteunen we ondernemers in de binnenstad, bij verplaatsing of verbouwing van hun bedrijf.	C
2.2.5	Vanuit de gemeente Tiel blijven we participeren in het Regionaal Stimuleringsfonds.	C
2.2.7	We verplaatsen de coffeeshops naar één gezamenlijke locatie. De leegkomende panden krijgen een andersoortige functie.	2027

C = continu proces

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal niveau

Detailhandel binnenstad

Door de herinrichting van het centrum is de binnenstad groener, beter bereikbaar en aantrekkelijker geworden. Inwoners, bezoekers en ondernemers maken er graag gebruik van. Ook hebben nieuwe ondernemers zich in de stad gevestigd. Het centrum heeft weer een gastvrije uitstraling en trekt meer bezoekers.

Met de stimuleringsregeling kwaliteit aanloopstraten en het kernwinkelgebied Binnenstad Tiel 2024 ondersteunen we ondernemers die een winkel willen starten in het centrum. Ook kunnen eigenaren van leegstaande panden in de aanloopstraten hulp krijgen om hun pand geschikt te maken voor een nieuwe, passende bestemming. Zo houden we de binnenstad levendig, aantrekkelijk en uitnodigend voor iedereen.

Programma Binnenstad

De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in een aantrekkelijke en kwalitatief goede binnenstad. De komende jaren wordt dit verder uitgewerkt via het programma Binnenstad. Een actuele binnenstadsvisie en een professionelere organisatie van het binnenstadsmanagement zijn daarbij belangrijke onderdelen.

Inzet op een sterke en gevarieerde economie

In de Toekomstvisie Tiel 2040 - Stad en dorpen in balans staat dat we streven naar een meer divers economisch profiel. Logistiek en handel blijven belangrijk, maar zijn niet langer de enige focus. Om beter

inzicht te krijgen in het huidige economische profiel van Tiel, is een economische verkenning uitgevoerd waaruit blijkt dat Tiel een brede economische basis heeft.

Verschillende sectoren zijn sterk vertegenwoordigd, zonder dat één sector de economie bepaalt. Het midden- en kleinbedrijf (mkb) en de vele familiebedrijven dragen bij aan een stabiele lokale economie.

Om deze positie te behouden en verder te versterken, blijven we investeren in een aantrekkelijk ondernemers- en vestigingsklimaat. Toekomstbestendige bedrijventerreinen en een levendige binnenstad zijn daarbij belangrijk.

We werken samen met ondernemers en andere partners aan een versterking van de lokale economie. Iedereen draagt daar vanuit zijn eigen rol aan bij. We spelen in op nieuwe ontwikkelingen en uitdagingen in Tiel en regio Rivierenland. De gunstige ligging van Tiel en de samenwerking met regionale partners blijven hierbij belangrijke uitgangspunten.

Toekomstbestendig maken van onze bedrijventerreinen

Om de kwaliteit van onze bedrijventerreinen te behouden en te verbeteren, stellen we een visie op voor alle bedrijventerreinen in Tiel. Daarmee willen we ervoor zorgen dat de terreinen ook in de toekomst aantrekkelijk, bereikbaar en goed bruikbaar blijven voor ondernemers.

In de visie richten we ons op onderwerpen die ondernemers niet zelfstandig kunnen aanpakken en waarvoor samenwerking tussen bedrijven, vastgoedeigenaren en de gemeente nodig is. Belangrijke thema's zijn duurzaamheid en energiebesparing, klimaatadaptatie, bereikbaarheid, verkeersveiligheid, vergroening, waterbeheer, digitale infrastructuur, circulair ondernemen, veilig ondernemen en een aantrekkelijke inrichting van de openbare ruimte.

Ieder bedrijventerrein krijgt uiteindelijk een eigen profiel dat aansluit bij de aanwezige bedrijven en de kansen van het gebied. Vervolgens stellen we per bedrijventerrein een uitvoeringsprogramma op met concrete maatregelen en activiteiten. Op basis van de uitvoeringsprogramma's maken we keuzes over de inzet van mensen en middelen en over benodigde investeringen. Zo werken we samen aan toekomstbestendige bedrijventerreinen.

De verwachte winstuitkering van Industrieschap Medel kan mogelijk worden gebruikt als financiële dekking.

Industrieschap Medel

In 2027 worden de werkzaamheden van het Industrieschap Medel afgerond. De laatste kavels zijn dan ontwikkeld en verkocht. Ook wordt het beheer van de openbare ruimte overgedragen aan de gemeente Tiel. Hiervoor doorlopen we in 2027 een zorgvuldig proces, inclusief de benodigde besluitvorming.

De ontwikkeling van Medel heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de economie van Tiel. Het bedrijventerrein heeft ruimte geboden aan veel bedrijven, van lokale ondernemers tot internationale ondernemingen. Daarmee heeft Medel gezorgd voor extra werkgelegenheid,

nieuwe investeringen en een sterke economische positie voor onze gemeente.

Regionaal niveau

Regionaal Economisch Ambitiedocument 2022-2025 (REA)

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten en ondernemers samen aan een sterke regio. Daarbij richten zij zich op het verder verbeteren van economie, samenleving en leefomgeving. De regionale economische ambities en koers uit het Regionaal Economisch Ambitiedocument 2022-2025 (REA) staan hierbij centraal.

Het huidige Regionaal Economisch Ambitiedocument (REA) is afgelopen. Daarom wordt gewerkt aan een nieuw REA voor de komende vijf jaar. Aan het nieuwe REA wordt ook een uitvoeringsprogramma gekoppeld. Het uitvoeringsprogramma beschrijft welke activiteiten worden uitgevoerd, wie daarvoor verantwoordelijk is en welke financiële middelen nodig zijn. Ook wordt bekeken welke regelingen en instrumenten daarbij kunnen worden ingezet, zoals het Regionaal Stimuleringsfonds (RSF).

Naar verwachting vindt de besluitvorming over het nieuwe Regionaal Economisch Ambitiedocument (REA) medio 2027 plaats. Daarna kunnen de plannen stap voor stap worden uitgevoerd om de economische kracht en aantrekkelijkheid van de regio verder te versterken.

Nationaal niveau

Geopolitieke ontwikkelingen

De wereld is volop in beweging. Oorlogen, veranderende internationale handelstarieven, klimaatverandering en de snelle ontwikkeling van nieuwe technologieën, zoals kunstmatige intelligentie (AI), zorgen voor onzekerheid in de economie.

Deze ontwikkelingen zijn ook merkbaar in onze lokale economie. Veel bedrijven zijn voorzichtig en denken goed na voordat zij investeren. Daarbij speelt ook nog dat investeringen uitgesteld moeten worden door netcongestie of het niet kunnen voldoen aan bijvoorbeeld de stikstofeisen. Tegelijkertijd laten ondernemers zien dat zij flexibel zijn en zich goed kunnen aanpassen aan veranderende omstandigheden en manieren vinden om hun bedrijven te laten groeien en toekomstbestendig te maken. Graag dragen we hieraan bij.

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- Beoordeling van de ervaren beschikbaarheid van voorzieningen in de wijk en directe omgeving.

De meting wordt uitgevoerd aan de hand van de volgende vraag uit de leefbaarheidsmonitor:

- Vindt u dat er voldoende winkels voor dagelijkse boodschappen aanwezig zijn in uw wijk en de directe omgeving?

Daarnaast maken we gebruik van de volgende kwantitatieve indicatoren:

- Winkelleegstand weergegeven in vierkante meters winkelvloeroppervlak en aantallen.
- Uitgifte bedrijventerreinen in hectares.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Industrieschap Medel

Gemeente Tiel en Neder-Betuwe werken binnen de gemeenschappelijke regeling Industrieschap Medel samen aan de ontwikkeling van het bedrijvenpark Medel.

De Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland

De Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland (UBRivierenland) is een initiatief van zeven samenwerkende gemeenten in de regio Rivierenland. Dit zijn de gemeenten Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.

UBRivierenland is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en het onderhoud van het glasvezelnetwerk en dan met name voor adressen in het buitengebied van de samenwerkende gemeenten met onvoldoende bandbreedte.

Regio Rivierenland

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten samen aan regionale opgaven die het dagelijks leven van inwoners direct raken, zoals ruimtelijke ordening, economie, mobiliteit, woningbouw, de energietransitie en duurzaamheid.

Samenwerkingsverband FruitDelta Rivierenland

In het samenwerkingsverband FruitDelta Rivierenland werken overheden, ondernemers, maatschappelijke organisaties, onderwijs- en kennisinstellingen en inwoners (de vijf O's) gezamenlijk aan de economische en maatschappelijke kracht van de regio Rivierenland.

Samen zetten zij zich in voor ambities, opgaven en projecten die de drie economische speerpunten Logistiek & Vestigingsklimaat bedrijven, Agribusiness en Recreatie & Toerisme in regio Rivierenland een boost geven. De Regio Deal FruitDelta Rivierenland is mede hierdoor tot stand gekomen.

2.3 Cultuur, cultuurhistorie, recreatie en toerisme, evenementen en citymarketing

Wat willen we bereiken?

Tiel heeft een rijke geschiedenis, vanaf het Romeinse verleden tot aan het heden. We koesteren onze monumenten en de verhalen over onze stad en haar bevolking.

Het Flipje- en Streekmuseum houdt die verhalen levend voor onze inwoners en voor toekomstige generaties. De cultuurhistorische waarden en objecten willen we behouden voor de toekomst, want de geschiedenis levert een belangrijke bijdrage aan onze identiteit.

We zijn trots op het cultureel aanbod in onze stad. Met het brede aanbod van het Cultuur Bedrijf Tiel (Agnietenhof en Zinder) verrassen we inwoners en lokken we bezoekers naar onze stad. Een divers aanbod vinden we belangrijk en willen we behouden.

Daarnaast willen we dat al onze inwoners gebruik kunnen maken van ons cultureel

aanbod. We willen een gastvrije stad zijn, waar Tielenaren maar ook mensen van buiten Tiel graag verblijven. Daarom gaan we zorgvuldig om met onze historische binnenstad, de Waal en de uiterwaarden, onze mooie Waalkade en unieke evenementen als het Fruitfestival, Appelpop, Jazzy Tiel en het Dickens festijn.

We hebben een aantrekkelijk buitengebied. Er zijn de uiterwaarden en mooie vergezichten over de rivier de Waal, over (fruit)boomgaarden en over weilanden. Dit buitengebied draagt bij aan de vitaliteit van onze stad en zorgt voor rust, ontspanning en recreatie.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	**Jaar**
2.3.2	Culturele voorzieningen moeten toegankelijk en interessant zijn voor zowel mensen uit Tiel als daarbuiten. Afspraken hierover leggen we vast in een convenant.	C
2.3.3	We continueren de bestaande cultuurfondsen voor jongeren en volwassenen. Dat geeft volwassenen met een laag inkomen en kinderen uit gezinnen met een laag inkomen de mogelijkheid hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen.	C
2.3.6	Door de archeologische opgravingen in Passewaaij en op Medel leren we steeds meer over onze geschiedenis. Deze kennis willen we delen en toegankelijk maken voor een breed publiek. Bij ontwikkelingen in het oude stadscentrum geven we inwoners de kans mee te werken aan publieksopgravingen.	C
2.3.7	Bij stadsontwikkeling kijken we hoe we cultuurhistorische waarden en objecten kunnen behouden voor de toekomst.	C
2.3.10	We spreken onze waardering uit voor grote evenementen als het Fruitfestival en Appelpop. Samen met de organisatoren kijken we hoe we deze evenementen kunnen behouden voor de toekomst. De transformatie van de Waalkade in een volwaardig evenemententerrein is in uitvoering. Het terrein wordt geschikt gemaakt voor evenementen en recreatie waarbij het groene karakter van de Waalkade behouden blijft.	C
2.3.11	We faciliteren kleinere evenementen in onze stad en we onderzoeken de mogelijkheid voor een nieuw zomerfestival.	C
2.3.12	We willen zorgen voor een betere aansluiting op wandelpaden, klompenpaden en struinroutes. Met de aanleg van een Klompenpad Tiel versterken we onze aansluiting op wandelpaden en onze toeristische en recreatieve mogelijkheden.	C

C = continu proces

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal niveau

Erfgoed

Op basis van de in maart 2025 vastgestelde Startnotitie Erfgoed zijn de voorbereidingen voor het vernieuwde erfgoedbeleid gestart. In 2027 leggen we het vernieuwde erfgoedbeleid voor aan de gemeenteraad. Tegelijkertijd werken we aan een update van het Erfgoedhandboek.

Regionaal niveau

Geen nieuwe ontwikkelingen.

Nationaal niveau

Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob)

In 2027 wijzigt de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob). De huidige bevorderingstaak wordt dan omgezet in een wettelijke zorgplicht voor het bibliotheekwerk. Gemeenten moeten daardoor zorgen voor een volwaardige openbare bibliotheekvoorziening en deze in stand houden.

Met de huidige bibliotheekvoorzieningen en het meerjarenbeleidsplan, dat we samen met Bibliotheek Rivierenland hebben opgesteld, is Tiel goed voorbereid op deze wijziging.

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- Beoordeling van de ervaren beschikbaarheid van voorzieningen in de wijk en directe omgeving.

De meting wordt uitgevoerd aan de hand van de volgende vraag uit de leefbaarheidsmonitor:

- Vindt u dat er voldoende culturele voorzieningen aanwezig zijn in uw wijk en de directe omgeving?

Daarnaast maken we gebruik van de volgende kwantitatieve indicatoren:

- Gegevens Cultuur Bedrijf Tiel.
- Aantal overnachtingen (verblijfsbelasting).
- Verleende evenementenvergunningen.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal

Samen met de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, West Betuwe en Zaltbommel vormt de gemeente Tiel de gemeenschappelijke regeling Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal.

Het Recreatieschap Nederrijn, Lek en Waal is, samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Overbetuwe één van de drie eigenaren van Uit®waarde, een recreatiebedrijf dat de toeristische en dagrecreatieve infrastructuur ontwikkelt, beheert en onderhoudt in het Nederlandse Rivierengebied en ondernemers ruimte biedt om recreatieve bedrijven op te zetten.

Regionaal Archief Rivierenland (RAR)

Het Regionaal Archief Rivierenland (RAR) verzorgt het archiefbeheer

van archieven ouder dan twintig jaar voor de gemeenten Tiel, Culemborg, Neder-Betuwe, Buren, Maasdriel, West Betuwe en Zaltbommel.

Regio Rivierenland

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten samen aan regionale opgaven die het dagelijks leven van inwoners direct raken, zoals ruimtelijke ordening, economie, mobiliteit, woningbouw, de energietransitie en duurzaamheid.

Openbare Bibliotheek Rivierenland

Bibliotheek Rivierenland verzorgt het bibliotheekwerk in alle gemeenten in de regio Rivierenland en Druten. Bibliotheek Rivierenland en de gemeenten werken met een convenant 'Samen maken we de bieb' en een gezamenlijk beleidsplan.

2.4 Klimaat, duurzaamheid en energie

Wat willen we bereiken?

Om Tiel een duurzame toekomst te geven, omarmen we de 17 wereldwijde duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties.

We gaan de gebouwde omgeving verduurzamen. Klimaatadaptatie staat centraal: het tegengaan van hittestress, ecologisch beheer van de openbare ruimte, het zoveel mogelijk vergroenen van onze woon- en leefomgeving, het opwekken van duurzame energie, hergebruik van materialen en een goed waterbeheer (opvang klimaatbuien en omgaan met droge perioden).

Het zijn belangrijke zaken, waar we ons graag voor inzetten. Een goede biodiversiteit beperkt zich niet tot natuurgebieden: juist ook binnen de stadsgrenzen groeit en bloeit de flora en fauna die bijdraagt aan biodiversiteit. En die willen we behouden en versterken.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
2.4.2	We zetten ons in om energiearmoede tegen te gaan.	C
2.4.3	Via het Energieloket Rivierenland stimuleren en informeren we onze inwoners over verduurzaming van hun woning.	C
2.4.4	Uitvoering van de Warmtetransitievisie Tiel. We stimuleren het isoleren van gebouwen en besparen van energie, onderzoeken de mogelijkheden voor een warmtenet Tiel-West, zoeken naar toekomstbestendige warmtebronnen en verduurzamen ons eigen vastgoed.	C

C = continu proces

2.4.5	We stimuleren energieopwekking door het installeren van zonnepanelen op daken van bedrijfsgebouwen, woningen en overheidsgebouwen. Waar nodig en mogelijk, passen we onze regelgeving hiervoor aan, zodat bijvoorbeeld zonnepanelen geplaatst kunnen worden op garages en schuurtjes die horen bij particuliere gemeentelijke monumenten.	C
2.4.6	Samen met partijen als Rijkswaterstaat en Prorail, werken we aan het OER-programma (Opwek Energie Rijksvastgoedgronden) waarbij we verkennen waar en hoe we met steun van de omgeving grootschalig energie kunnen opwekken op Rijksgronden. Bij deze verkenning betrekken we ook het initiatief De langste boomgaard van Europa: 33 kilometer aan fruit-, laan- en sierbomen, geplant in de groene strook tussen de A15 en het geluidsscherm van de Betuweroute. (2.4.10 - vervalt hiermee)	2031
2.4.7	We blijven binnen de regio samenwerken aan de energiestrategie en kijken naar mogelijkheden in de gemeente Tiel.	C
2.4.8	We werken samen met het bedrijfsleven aan duurzame bedrijventerreinen.	C
2.4.9	Bij grote stedelijke ontwikkelingen zoals in de binnenstad, de Spoorzone en Passewaaij, nemen we klimaatadaptatie meteen mee, door wateropvang, waterberging en vergroening.	C
2.4.11	We stellen een ecologisch beleid op en zetten ons in om de bewustwording te vergroten over biodiversiteit en het omgaan met de natuur.	C
2.4.12	Bij alle ruimtelijke initiatieven kijken we welke ecologische waarden ingebracht en versterkt kunnen worden.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal niveau

Toolbox natuurinclusief bouwen

Om natuur en biodiversiteit structureel mee te nemen in ruimtelijke ontwikkelingen, werken we aan een toolbox natuurinclusief bouwen. Deze toolbox biedt praktische handvatten, eisen en richtlijnen voor het integreren van natuurmaatregelen in nieuwbouw-, renovatie- en herontwikkelingsprojecten. Naar verwachting kan de toolbox natuurinclusief bouwen in 2027 worden vastgesteld.

Regionaal niveau

Regionaal Programma Energiesysteem (RPE)

In 2027 wordt het Regionaal Programma Energiesysteem (RPE) Rivierenland vastgesteld. Het programma bevat gezamenlijke afspraken tussen gemeenten, de provincie Gelderland, Waterschap Rivierenland en de netbeheerders over de ontwikkeling van een toekomstbestendig energiesysteem.

Het RPE richt zich op het beperken van netcongestie, het versterken van de energie-infrastructuur en het ondersteunen van woningbouw en economische ontwikkeling. De afspraken uit het RPE vormen een belangrijke basis voor toekomstige keuzes van de gemeente op het gebied van ruimte en energie.

Nationaal niveau

Op nationaal niveau zijn er verschillende ontwikkelingen die invloed hebben op de duurzaamheidsopgaven van de gemeente. Op 1 januari 2027 stopt de salderingsregeling voor zonnepanelen. Mensen die elektriciteit opwekken, mogen dit vanaf 1 januari 2027 niet meer verrekenen met de stroom die zij gebruiken. Ze kunnen de stroom wel blijven terugleveren aan het stroomnet.

Voor inwoners en bedrijven wordt het daarom belangrijker om opgewekte elektriciteit direct te gebruiken of op te slaan. Tegelijkertijd blijft netcongestie een serieuze uitdaging. Het Rijk werkt daarom aan uitbreiding en betere benutting van het elektriciteitsnet en stimuleert onder meer de ontwikkeling van energiehubs.

Landelijk is er steeds meer aandacht voor circulair bouwen, hergebruik van materialen en een klimaatbestendige inrichting van de leefomgeving. Deze ontwikkelingen zijn van invloed op de woningbouw, bedrijventerreinen en openbare ruimte in Tiel en vragen om een samenhangende aanpak van duurzaamheid en ruimtelijke ontwikkeling.

Hoe gaan we het meten?

Zie verplichte indicator in de verzamelparagraaf: percentage bekende hernieuwbare elektriciteit.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Regio Rivierenland

Binnen Regio Rivierenland werken gemeenten samen aan regionale opgaven die het dagelijks leven van inwoners direct raken, zoals ruimtelijke ordening, economie, mobiliteit, woningbouw, de energietransitie en duurzaamheid.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Lasten	18.923	17.590	16.991	17.738	17.884	18.013
Baten	26.166	4.383	4.952	6.361	6.414	6.468
Resultaat voor bestemming	***-7.243***	***13.208***	***12.039***	***11.377***	***11.470***	***11.545***
Mutaties reserves:						
toevoegingen	1.705	500	522	522	522	522
onttrekkingen	879	1.036	1.330	835	956	1.056
Resultaat na bestemming	***-6.417***	***12.672***	***11.231***	***11.064***	***11.037***	***11.011***

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van € 1.441 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Incidentele resultaten in 2026: • Fietsverbinding A'dam-Rijnkanaal ..... 27 V • Klompenpad ..... 45 V • Gastvrije Waaldijk ..... 50 V • Cultuurprojecten ..... 180 V • Projecten museum ..... 260 V • Verplaatsing koffieshops ..... 70 V • 6000 jaar Tiel ..... 140 V • geen bijdrage aan Regionaal Stimuleringsfonds ..... 85 N • Projecten t.b.v. Schaalsprong ..... 400 V • Energiearmoede en isolatieaanpak ..... 250 V • Invoeringskosten Omgevingswet ..... 193 V	V	1.530
Hoger budget voor cultuur n.a.v. amendement bij vaststelling Cultuurnota	N	90
Optimalisatie bedrijfsvoering Cultuurbedrijf	V	106
Overige verschillen	N	105
Totaal	**V**	**1.441**

Nieuwe uitgaven

In onderstaande tabel zijn de volgende bij dit programma behorende nieuwe uitgaven (X €1.000) opgenomen:

Omschrijving Bedragen x 1.000	netto inv. bedrag	jaarlasten 2027	jaarlasten 2028	jaarlasten 2029	jaarlasten 2030
Amendement verhoging budget bij vaststelling Cultuur-nota		90	90	90	90

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

naam reserve (bedragen in € 1.000)	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Klimaatbeleid	98			98
Reserves cultuurbedrijf	3.148	420	946	2.622
Reserves Museum	269	102	111	260
Monumenten	28		28	0
Dekking afschrijving infra-structuur WLP	1.639		273	1.366
Grondexploitatie	5.656			5.656

3. Mens en samenleving

3.1 Zorg, participatie en zelfredzaamheid

Wat willen we bereiken?

We willen dat in Tiel iedereen mee kan doen in en aan onze samenleving. De eigen verantwoordelijkheid en mogelijkheden van mensen vormen voor ons het uitgangspunt. Alles begint bij de vraag van de inwoner. Ons uitgangspunt blijft de eigen kracht en verantwoordelijkheid van inwoners. De gemeente faciliteert en verbindt, maar neemt niet alle verantwoordelijkheden over. Daarmee borgen we duidelijkheid en blijven inwoners primair eigenaar van hun eigen ontwikkeling en welzijn.

Ondersteuning organiseren we zo dichtbij mogelijk. We zetten in op preventie en bieden gerichte hulp aan inwoners die het niet op eigen kracht kunnen. We geven ruimte voor persoonlijk contact, bieden maatwerk als de inwoner daar het meest bij gebaat is en houden het financieel beheersbaar. Wij investeren daarom alleen in maatregelen die direct bijdragen aan onze kernopgaven en blijven kritisch op uitbreiding van structurele lasten.

We hebben een goede sociale basis nodig. Deze basis vormt de optelsom van alle voorzieningen die in Tiel ertoe bijdragen dat mensen in staat zijn om voor zichzelf te zorgen en zich in sociale situaties staande weten te houden.

We willen ook in Tiel de krappe arbeidsmarkt benutten om extra mensen die nu aan de kant staan naar werk- of leerwerktrajecten te begeleiden. We versterken werkzoekenden, medewerkers en werkgevers bij het ontdekken, benutten en vergroten van talenten.

Al deze acties bereiken we niet alleen. We doen dit samen met inwoners, verenigingen, stichtingen, ondernemers en andere samenwerkingspartners. Samen kunnen we onze fijne leefomgeving behouden en er voor elkaar zijn!

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.1.2	De gemeente Tiel is aanjager van het Armoedepact. We bouwen verder aan de samenwerking met bestaande en nieuwe partijen. We streven ernaar om elkaar beter te begrijpen en om de beschikbare voorzieningen voor inwoners die ondersteuning nodig hebben effectiever te benutten. Daarnaast willen we het begrip voor inwoners die in armoede leven vergroten.	C
3.1.3	We organiseren de verdere ontwikkeling van de Sociale Poort: door te zorgen voor een laagdrempelige en samenhangende toegang tot zorg, welzijn en ondersteuning. Samen met lokale teams en partners werken we aan tijdige signalering, integrale ondersteuning en het versterken van de zelfredzaamheid en samenredzaamheid van inwoners.	C
3.1.4	We investeren in de sociale basis en eerste lijn, om (dure) zorg en ondersteuning te voorkomen.	C
3.1.5	We geven invulling aan het convenant huisartsen, onder meer door samen te werken aan preventie, (vroeg)signalering en een gezonde leefstijl.	C
3.1.7	We zetten in op inburgering en inclusie. Iedereen is gelijkwaardig en moet kunnen meedoen in onze gemeente.	C
3.1.8	Binnen de regio monitoren we de resultaten van de nieuwe inkoopstrategie Wmo-zorg en Jeugdhulp.	C
3.1.9	We ondersteunen de ouders die slachtoffer zijn geworden van de kinderopvangtoeslagenaffaire.	2023-2029
3.1.10	We doen mee aan het landelijke actieprogramma Eén tegen eenzaamheid, om Tielse inwoners die zich eenzaam voelen, te helpen.	C
3.1.11	Ook mensen met dementie moeten zo lang mogelijk kunnen meedoen in de Tielse samenleving. Samen met Alzheimer Nederland werken we aan een dementievriendelijke gemeente.	C

C = continu proces

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Beleidsontwikkelingenzorg, participatie en zelfredzaamheid

Iedereen verdient de kans om mee te doen aan de samenleving. We benaderen inwoners die aan de zijlijn staan om actief te worden en stimuleren hen om waar mogelijk aan het werk te gaan. We houden daarbij rekening met ieders talenten en beperkingen.

Veel inwoners hebben een migratieachtergrond, zijn laaggeletterd en/of financieel kwetsbaar. Samen met onze partners ondersteunen we deze inwoners om zo goed mogelijk mee te kunnen doen in de samenleving.

Lokaal niveau

- Programmaplan Samen Leven in Tiel
- Beleidsplan Schuldhulpverlening en Armoede
- Uitvoeringsplan GGZ, Zorg en Veiligheid 2025-2027
- Lokaal Hitteplan Tiel 2026-2029

Regionaal niveau

- Meerjarenbeleidsplan Werkzaak Rivierenland
- Strategische Meerjarenagenda Arbeidsmarktregio
- Regionaal Actieplan Dak- en Thuisloosheid Gelderland-Zuid
- Convenant Stevige Lokale Teams
- Aanpak Voorkoming Escalatie (AVE)
- Regionale AZWA-werkagenda

Landelijk niveau

- Nationaal Programma Armoede en Schulden (NPAS)
- Basisdienstverlening Schuldhulpverlening
- Wet versterking regie volkshuisvesting
- Participatiewet in Balans
- Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)
- Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg (HLO)
- Wet integrale suïcidepreventie
- Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, cliëntervaringsonderzoeken, de leefbaarheidsmonitor en landelijke databronnen om de effecten van de begrotingsdoelstellingen te meten.Op basis daarvan hebben we een monitor ingericht voor het programma Samen Leven in Tiel.

We rapporteren voor het programma Mens en Samenleving daarnaast over de volgende kwalitatieve indicatoren:

- De ervaren toegankelijkheid van inwoners tot noodzakelijke informatie, zorg en gemeentelijke ondersteuning.
- De mate waarin inwoners gelijke kansen ervaren op werk, onderwijs en deelname aan het sociale leven in de stad.

Met wie werken we samen?

We werken op het gebied van zorg en participatie en zelfredzaamheid onder anderen samen met gemeenten uit de regio, welzijnsinstellingen, Regio Rivierenland, onderwijs, bibliotheek huisartsen, zorgorganisaties en de GGD.

Verbonden partijen

Gemeentelijke Gezondheidsdienst Gelderland-Zuid (GGD)

De werkzaamheden van de Gemeentelijke Gezondheidsdienst Gelderland-Zuid (GGD) bestaan voor 85% uit wettelijke taken.

Bij de uitvoering van de in april 2024 vastgestelde meerjarenstrategie 2024-2027 wordt gewerkt volgens twee leidende principes:

1. Aansluiten bij de gemeenten, waarbij gemeenten zowel opdrachtgever zijn als netwerkpartner.
2. Netwerkaanpak waarbij verbinding van kennis en samenwerking met partners op lokaal, regionaal en landelijke niveau centraal staat.

De strategische thema's voor 2024-2027 zijn:

1. Informatiegestuurde aanpak als basis voor betrouwbare advisering.
2. Adviseren over preventie en vormgeven groepsgerichte preventie.
3. Versterken samenwerking zorg en veiligheid voor betere inwonerondersteuning.
4. Gezondheidsbescherming en -bevordering in het sociale en fysieke domein.

Werkzaak Rivierenland

Werkzaak Rivierenland legt in 2026 concrete plannen voor aan de gemeenteraad van Tiel die borging en doorontwikkeling van de toekomstbestendigheid van Werkzaak mogelijk maken. Daarbij staan drie strategische pijlers centraal, namelijk:

- Meerdere (nieuwe) doelgroepen bedienen.
- Verkennen of Werkzaak zelf mensen uit de Participatiewet zonder indicatie beschut in dienst kan nemen.
- Verkennen van de uitbreiding van ondernemerschap.

Arbeidsmarktregio Rivierenland

De hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur, aangekondigd door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in april 2024, markeert een fundamenteleverschuiving in de manier waarop Nederland omgaat met arbeidsmarktuitdagingen.

De beoogde inwerkingtreding van 1 januari 2026 is met een jaar uitgesteld. Dan zijn alle 35 arbeidsmarktregio's wettelijk verplicht om te werken met een regionale meerjarenagenda, bestaande uit een strategische beleidsagenda (vijfjarig) en een tactische uitvoeringsagenda (tweejarig).

Het WerkgeversServicepunt (WSP) wordt vanaf 2026 geïntegreerd in het Werkcentrum Rivierenland, als onderdeel van de landelijke hervorming. Daarnaast wordt in het Werkcentrum Rivierenland geëxperimenteerd met nieuwe vormen van dienstverlening, zoals 'Werkcentrum on Tour' en wordt de gidsfunctie verder versterkt.

Regio Rivierenland

Samen met de regiogemeenten hebben we in Regio Rivierenland meerdere overeenkomsten en convenanten: voor de uitvoering van de Wet inburgering, contract- en leveranciersmanagement Wmo en Jeugdhulp en voor het beheer van het collectief vervoer Versis.

3.2 Jeugd en onderwijs

Wat willen we bereiken?

Elk kind verdient de best mogelijke start in het leven én een optimale kans op een mooie toekomst. De eerste duizend dagen van een kinderleven zijn daarvoor cruciaal. Daar dragen wij graag aan bij. Goed en volwaardig onderwijs is belangrijk voor de toekomst van onze kinderen.

Onderwijshuisvesting

Op het gebied van onderwijshuisvesting staat de gemeente voor een uitdaging. De komende jaren staan grote investeringen in schoolgebouwen op de rol, zoals het Beroepscollege. Soms is verbouwen voldoende, maar in andere gevallen is volledige renovatie of zelfs nieuwbouw noodzakelijk.In 2023 is het Integraal Huisvestingsplan gemeente Tiel (IHP) vastgesteld en op dit moment wordt uitvoering gegeven aan de voorkeursscenario's voor de projecten uit de eerste termijn van het IHP. Het IHP wordt in 2027 herijkt.

Basis lees, schrijf en rekenvaardigheden

Sommige inwoners van Tiel hebben grote moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Zij hebben hierdoor ook problemen met het gebruik van computers of smartphones, wat hen belemmert om volledig deel te nemen aan de maatschappij en de arbeidsmarkt. Dit leidt tot kosten voor de samenleving. We zetten ons in om mensen die hun basisvaardigheden willen verbeteren, te ondersteunen en hen vooruit te helpen.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.2.1	We maken een Tielse vertaling van het landelijke actieprogramma Kansrijke Start. De eerste duizend dagen voor een kind zijn cruciaal voor een goede start. We helpen kwetsbare ouders zodat hun kinderen zo gezond en veilig mogelijk hun leven starten.	C
3.2.2	We blijven ons inzetten om voortijdig schoolverlaten te voorkomen en onderwijskansen te stimuleren.	C
3.2.3	We organiseren activiteiten voor inwoners met beperkte basisvaardigheden. Hierbij maken we gebruik van een thematische aanpak waarbij we ons richten op onderwerpen zoals geld, gezondheid, werk en gezin.	C
3.2.4	We stimuleren talenten onder meer met de Brede school aanpak, Brede school Academie en inzet van het jongerenwerk.	C
3.2.5	Met het Regionaal Werkbedrijf-Platform Onderwijs en Arbeidsmarkt (RW-POA) Regio Rivierenland werken we aan de praktische uitwerking van de Banenafspraak. We stimuleren activiteiten die het onderwijs beter laten aansluiten op vragen vanuit de arbeidsmarkt.	C

C = continu proces

3.2.6	We voeren het Integraal Huisvestingsplan (IHP) verder uit door de voorbereiding en programmering van huisvestingsprojecten voor het onderwijs. Hiervoor actualiseren we het IHP en de verordening onderwijshuisvesting, voeren we haalbaarheidsonderzoeken uit en stellen we uitvoeringsprogramma's op voor de projecten uit zowel de eerste als de tweede termijn van het IHP.	2023-2028
3.2.7	Voor jongeren willen we ook buitenactiviteiten faciliteren. We gaan hierover in gesprek met de jongeren(raad) en andere betrokkenen.	C
3.2.8	We geven uitvoering aan het onderwijskansenbeleid. Hiermee bieden we kinderen met een onderwijsachterstand de best mogelijke kansen in hun ontwikkeling en bereiden we ze goed voor op hun toekomst.	C
3.2.9	We sluiten aan op de Hervormingsagenda Jeugd.	2024-2028

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Ontwikkelingen jeugd- en onderwijs

We bieden al onze inwoners de kans om zich te ontwikkelen. Samen met lokale en regionale partners werken we aan een goede start voor de jeugd. De komende jaren richten we ons onder meer op het verminderen van onderwijsachterstanden.

Kinderen die hulp nodig hebben, bieden we goede, tijdige en passende jeugdzorg. De Hervormingsagenda Jeugd moet ervoor zorgen dat we passende jeugdzorg kunnen blijven bieden binnen de beschikbare financiële kaders.

Lokaal niveau

- Programma Samen Leven in Tiel
- Lokale Educatieve Agenda (LEA) 2026-2030
- Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP)
- Onderwijskansenbeleid

Regionaal niveau

- Uitvoeringsprogramma Jeugd 2026-2028
- Regiovisie Jeugdzorg Rivierenland
- Convenant Stevige Lokale Teams
- Regionaal Programma Basisvaardigheden 2026-2029
- Regionaal Programma Van School naar Duurzaam Werk 2026-2029 [
- Gemeenschappelijke Regeling Jeugdzorg Rivierenland (na vaststelling)
- Regionale AZWA-werkagenda
- Aanpak Voorkoming Escalatie (AVE)

Nationaal niveau

- Hervormingsagenda Jeugd 2023-2028
- Wet van School naar Duurzaam Werk
- Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming
- Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, cliëntervaringsonderzoeken, de leefbaarheidsmonitor en landelijke databronnen om de effecten van de begrotingsdoelstellingen te meten.Op basis daarvan hebben we een monitor ingericht voor het programma Samen Leven in Tiel.

We rapporteren voor het programma Mens en Samenleving daarnaast over de volgende kwalitatieve indicatoren:

- De ervaren toegankelijkheid van inwoners tot noodzakelijke informatie, zorg en gemeentelijke ondersteuning.
- De mate waarin inwoners gelijke kansen ervaren op werk, onderwijs en deelname aan het sociale leven in de stad.

Met wie werken we samen?

Voor de jeugdhulp werken we samen met verschillende partners, waaronder gemeenten in Rivierenland, welzijnsinstellingen, wijkteams jeugd, Regio Rivierenland, onderwijs, bibliotheek, voor- en vroegschoolse voorzieningen, zorgorganisaties, huisartsen en de Gezondheidsdienst Gelderland-Zuid (GGD).

3.3 Sport, gezondheid en bewegen

Wat willen we bereiken?

Sport en bewegen

We willen dat zoveel mogelijk Tielenaren gezond zijn. Sport en bewegen draagt daaraan bij. Daarom streven we naar een passend sport- en beweegaanbod voor iedereen. Belangrijk is dat het sportaanbod aansluit bij de behoeften van inwoners.

Met een actieve leefstijl en voldoende beweging kunnen inwoners zich gezond, vitaal en weerbaar voelen. Maar er is buiten gezondheid en vitaliteit nog meer voordeel te behalen. Bewegen en sporten dragen bij aan sociale cohesie en persoonlijke ontwikkeling. Misschien wel het allerbelangrijkste: mensen beleven er plezier aan.

De gemeente Tiel wil dit bereiken door het wegnemen van drempels die sport- en beweegdeelname in de weg staan en inwoners daarmee stimuleren om (meer) te gaan sporten en bewegen. Dit doet de gemeente samen met sport- en beweegaanbieders.

Bewegen en sporten in de openbare ruimte is in opkomst. Fietsen, wandelen en bootcamps stijgen in populariteit. De openbare ruimte kunnen we dan ook zien als de grootste sportaccommodatie die de gemeente Tiel rijk is.

Gezondheid

Een goede gezondheid helpt inwoners om mee te doen in de samenleving. Daarom zetten we in op het beschermen en bevorderen van de gezondheid en het welzijn van onze inwoners en op een gezonde leefomgeving in Tiel.

Het Preventieakkoord ondersteunt deze aanpak. Twintig organisaties hebben het akkoord ondertekend en werken samen aan het verkleinen van gezondheidsverschillen tussen inwoners. We helpen inwoners om aan hun gezondheid te werken en richten de fysieke leefomgeving zo in dat die uitnodigt om te bewegen.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
3.3.1	We blijven ons inzetten om meer mensen aan het sporten en bewegen te krijgen, onder meer door te investeren in buurtsportcoaches.	C
3.3.2	We voeren metingen uit om erachter te komen of het sportaanbod aansluit bij de beweeg- en sportbehoeften van onze inwoners en welke drempels Tielenaren ervaren om te gaan sporten.	2025 -2027
3.3.3	We versterken preventie en gezondheidsbevordering door uitvoering te geven aan de lokale preventieaanpak, aansluitend bij de landelijke Samenhangende Preventiestrategie.	C
3.3.4	Samen met lokale partners zorgen we voor een samenhangend pakket van maatregelen op het gebied van roken, gezond gewicht en psychisch welbevinden.	C
3.3.5	Financiële en andere belemmeringen om te sporten en bewegen, nemen we zoveel mogelijk weg voor onze inwoners. Voor mensen met een beperkt inkomen stellen we het Jeugd- en Volwassenenfonds Sport en Cultuur beschikbaar.	C
3.3.6	We stimuleren een passend sport- en beweegaanbod onder inwoners met een beperking.	C
3.3.7	We creëren meer mogelijkheden om buiten te bewegen. Bijvoorbeeld door fiets- en wandelroutes aan te leggen.	C
3.3.8	Het aanbod aan accommodaties stemmen we af op de beweeg- en sportbehoefte van de inwoners.	C
3.3.10	We voeren geplande renovaties en groot onderhoud uit aan de buitensportvelden. Hiermee houden we de accommodaties op orde.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Ontwikkelingen Sport, Gezondheid en Bewegen

We willen dat onze inwoners gezond, vitaal en weerbaar zijn en blijven. Daarom stimuleren we Tielenaren om meer te sporten en te bewegen. Onderzoek naar de redenen waarom sommige inwoners nog niet sporten of bewegen, helpt om passende ondersteuning te bieden.

Meer mogelijkheden om buiten te bewegen maken een actieve leefstijl bovendien makkelijker. Daarnaast krijgt de versterking van de mentale veerkracht van inwoners en zorgen voor een gezonde leefomgeving nadrukkelijk de aandacht.

Lokaal niveau

- Programma Samen Leven in Tiel
- Sport- en beweegbeleid 2022-2032
- Preventieakkoord Tiel
- Uitvoeringsplan Rookvrije Generatie 2025-2026 (en eventuele opvolging)
- Lokaal Hitteplan Gemeente Tiel 2026-2029
- Jeugdfonds Sport & Cultuur (inclusief afspraken rondom zwemvaardigheid)

- Volwassenenfonds Sport & Cultuur als onderdeel van het minimabeleid
- Uitvoeringsplan GGZ, zorg en veiligheid

Regionaal niveau

- Regionale AZWA-werkagenda
- Regionale samenwerking GGD Gelderland-Zuid en publieke gezondheid

Nationaal niveau

- Wet publieke gezondheid (Wpg)
- Wet integrale suïcidepreventie
- Aanvullend Zorg- en Welzijnsakkoord (AZWA)
- Rijksfinanciering sport en bewegen vanaf 2027

Hoe gaan we het meten?

We gebruiken eigen onderzoeken, cliëntervaringsonderzoeken, de leefbaarheidsmonitor en landelijke databronnen om de effecten van de begrotingsdoelstellingen te meten.Op basis daarvan hebben we een monitor ingericht voor het programma Samen Leven in Tiel.

We rapporteren voor het programma Mens en Samenleving over onderstaande kwalitatieve indicatoren:

- De ervaren toegankelijkheid van inwoners tot noodzakelijke informatie, zorg en gemeentelijke ondersteuning.
- De mate waarin inwoners gelijke kansen ervaren op werk, onderwijs en deelname aan het sociale leven in de stad.

Met wie werken we samen?

We werken op het gebied van sport, gezondheid en bewegen onder andere samen met gemeenten uit de regio, Tiel Beweegt, Federatie Tielse Sportverenigingen, GGD Gelderland Zuid, welzijnsinstellingen, zorgorganisaties, onderwijs, huisartsen en de GGD.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	**werkelijk 2025**	**begroot 2026**	**begroot 2027**	**begroot 2028**	**begroot 2029**	**begroot 2030**
Lasten	102.904	105.182	110.204	110.144	105.419	102.260
Baten	33.127	33.461	34.923	35.987	35.267	32.380
Resultaat voor bestemming	***69.777***	***71.721***	***75.281***	***74.157***	***70.152***	***69.880***
Mutaties reserves:						
toevoegingen	772	0	0	0	0	0
onttrekkingen	102	66	224	22	0	0
Resultaat na bestemming	***70.447***	***71.656***	***75.058***	***74.135***	***70.152***	***69.880***

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het nadelige verschil van € 3.402 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Incidentele resultaten in 2026: - Voor de aanpak van laaggeletterdheid (100) en echtscheidingen (50) was vanuit de bestemming van de jaarrekening een incidenteel budget doorgeschoven naar 2026.	V	150
Reguliere prijsindexeringen op de inkoop van zorgproducten, subsidie aan maatschappelijke instellingen en de GGD Gelderland-Zuid.	N	1.872
In 2027 ontvangt de gemeente hogere decentralisatie-uitkeringen (DU's) voor het Werkbedrijf en gerichte re-integratie.	N	198
Structurele doorwerking van de tekorten op de uitgaven voor jeugd-hulp (vanuit de jaarrekening 2025)	N	1.374
De bijdrage aan Werkzaak voor de uitvoering van de ondergebrachte taken is lager. Het financiële voordeel ontstaat vooral door een lagere bijdrage in de kosten van de bedrijfsvoering door toetreding van de gemeente Neder-Betuwe en de verdere verwerking van bezuinigingen binnen de bedrijfsvoering.	V	576
Vanaf 2025 is ingezet op de versterking van het preventieve aanbod jeugd. Deze extra inzet wordt opgevangen door het structurele voor-deel op de bijdrage aan Werkzaak.	N	519
Voor de uitvoering van het reguliere peuterspeelzaalwerk is structureel minder budget nodig	V	100
Vanaf 2027 vervalt de SPUK GALA, ook wel de Brede SPUK genoemd. In de afgelopen jaren gebruikten we een deel van deze uitkering om bestaande uitgaven binnen de begroting te dekken.	N	180
Overige verschillen	N	85
Totaal	**N**	**3.402**

Nieuwe uitgaven

Er zijn in dit programma geen nieuwe uitgaven opgenomen.

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voor-gestelde stortingen en onttrekkingen:

naam reserve (bedragen x € 1.000)	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Reserve sociaal domein	507		183	324
Reserve uitvoering program-malijnen	431		41	390

4. Inwoners

4.1 Veiligheid

Wat willen we bereiken?

In Tiel moet iedereen veilig kunnen wonen, werken, leren en recreëren. Naast een stevige repressieve aanpak met bestuursrechtelijke maatregelen in combinatie met strafrecht zetten we extra in op preventie en vroegsignalering.

Dit doen we op zorg- en veiligheidsthema's, zoals (ernstige) overlastgevers, huiselijk geweld en kindermishandeling, stalking en radicalisering. We werken hierin samen met partners verbonden aan het Zorg- en Veiligheidshuis.

Daarnaast bestrijden we ondermijning en zware criminaliteit met oog voor de grootstedelijke problematiek van Tiel. Tegengaan van ongeregeldheden, vandalisme en geweld, (drugs)criminaliteit, cybercrime en mensenhandel maken onderdeel uit van onze aanpak.

We willen voorkomen dat jongeren het verkeerde pad op gaan. Dit verdient onze serieuze aandacht. De kwetsbaarheid voor criminaliteit door onze geografische ligging en bereikbaarheid, maar ook onze sociale bevolkingsopbouw met relatief veel sociaaleconomisch kwetsbare inwoners, spelen een belangrijke rol.

In onze aanpak werken we, in het stevig voeren van procesregie vanuit de gemeentelijke rol, samen met een netwerk van onder andere scholen, sportclubs, politie en justitie. We maken gebruik van de betrokkenheid van inwoners en ondernemers bij onze gemeente.

Wederkerigheid, het versterken van meldingsbereidheid en daarmee onze informatiepositie en het stevig en stringent handhaven zijn daarbij sleutelwoorden.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
4.1.1	We zetten structureel en projectmatig in op de aanpak van ondermijnende criminaliteit. We voeren een stevige regie op de samenwerking en het versterken van de informatielijn met onze ketenpartners met een strakkere handhavingslijn. Zowel preventief en repressief met inzet van controles vanuit toezicht en handhaving en bestuurlijke instrumenten als de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob). Waar mogelijk versterken we onze regie met regionale, provinciale of landelijke gelden.	C
4.1.2	We onderhouden een constructieve samenwerkingsrelatie met politie, justitie en het Zorg- en Veiligheidshuis om de veiligheid binnen onze gemeente te waarborgen. We brengen onze basis met betrekking tot het veilig en wettelijk juist delen en verwerken van gegevens op orde en investeren in informatie gestuurd werken.	C
4.1.3	Met voorlichtings- en bewustwordingscampagnes werken we aan de weerbaarheid van inwoners, bedrijven en verenigingen tegen alle vormen van ondermijning en (zware) criminaliteit. Op basis van wederkerigheid roepen we onze inwoners, bedrijven en verenigingen op om verantwoordelijkheid te nemen en zaken te melden. We communiceren actief over de opvolging van meldingen en de aanpak van overlast, openbare orde en veiligheidsdossiers.	C
4.1.4	Met de gezamenlijke inzet van buitengewoon opsporingsambtenaren (boa's) en politie op (veel voorkomende) criminaliteit, openbare orde en overlastsituaties handhaven we de veiligheid. We zetten de beschikbare capaciteit, inclusief eventuele incidentele uitbreidingen, op basis van prioriteiten in ons handhavingsbeleid en integraal veiligheidsplan, structureel in. Wanneer gevraagd acteren we op urgente veiligheidsrisico's en overlastsituaties. In het bijzonder rondom de jaarwisseling, bij evenementen en bij overlast in de openbare ruimte.	C
4.1.6	We stimuleren Veilige Wijkteams (Leefbaarheids-Overleggen Tiel- LOT), buurtpreventieteams en het gebruik van buurtapp's. Bestaande landelijke apps worden door ons gepromoot. Ook experimenteren we met succesvolle projecten uit andere gemeenten (zoals het project Waaks). Met dit soort projecten benutten we de ogen en oren van onze inwoners en ondernemers.	C
4.1.8	Het project 'Aanstormend Talent' zetten we door, waarbij we gebruik maken van landelijke gelden. Daarmee verstevigen we de integrale (preventieve en repressieve) jeugdaanpak om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden. Dit doen we in samenhang met de borging van het Talenthouse, het verstevigen van samenwerking met scholen op het vlak van veiligheid en de versterking van jongerenwerk (zie onder Mens en Samenleving).	C

C = continu proces

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Integraal Veiligheidsplan De Waarden en Tiel

Door criminaliteit en overlast samen met onze ketenpartners aan te pakken willen we onze inwoners en ondernemers een veilige leef- en werkomgeving bieden.

Hierbij is het uitgangspunt dat een repressieve aanpak altijd in samenhang moet worden gezien met inzet op preventie vanuit de andere domeinen binnen de gemeente. In het Integraal Veiligheidsplan De Waarden en Tiel (IVP) ligt de focus op:

- Versterking verbinding zorg en veiligheid
- Jeugdoverlast en -criminaliteit
- Ondermijnende (drugs)criminaliteit
- Cybercriminaliteit en digitale veiligheid
- Leefbaarheid- en veiligheidsproblematiek op hotspot en wijkniveau
- Polarisatie, radicalisering en extremisme

Hoe gaan we het meten?

We rapporteren, naast de met de gemeenteraad gedeelde veiligheidscijfers, als onderdeel van de begroting over vier indicatoren:

De onderstaande kwalitatieve indicator uit de leefbaarheidsmonitor:

- Veiligheidsgevoel.

Daarnaast maken we gebruik van onderstaande kwantitatieve indicatoren:

- Politiecijfers totaal (aantal meldingen, incidenten en misdrijven).
- Meldingen boa's openbare ruimte.
- Aantal opgelegde bestuurlijke maatregelen.

Met wie werken we samen?

Verbonden partijen

Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ)

Brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening, crisisbeheersing en rampenbestrijding.

Omgevingsdienst Rivierenland

Vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) met betrekking tot fysieke veiligheidsrisico's bij risicobedrijven.

Avri

Avri haalt voor de gemeente Tiel het huishoudelijk afval op en voert dagelijks groot en klein onderhoud uit aan de openbare ruimte en de sportvelden.

Sinds 1 juli 2026 voert de gemeente Tiel het toezicht en de handhaving in de openbare ruimte weer zelf uit. Dit doet de gemeente Tiel ook voor de gemeenten Culemborg en Zaltbommel. De boa's die voorheen in dienst waren van Avri zijn nu in dienst van de gemeente Tiel. Het takenpakket van de boa's is ongewijzigd. Het gaat dan om handhaving, bijvoorbeeld op het gebied van parkeren en openbare orde.

Regio Rivierenland

Inzet van de sociale recherche bij het opsporen van fraudezaken, zoals zwartwerken, werken zonder inkomsten te melden, het verzwijgen van vermogen, woonfraude, fraude met persoonsgebonden budget (PGB) en andere vormen van zorgfraude.

4.2 Wijkgericht werken, inwonerparticipatie en regionale samenwerking

Wat willen we bereiken?

Excellente dienstverlening

De gemeente Tiel heeft de ambitie om zich te ontwikkelen tot excellente dienstverlener voor haar inwoners en partners (ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere organisaties).

Net als alle andere gemeenten heeft de gemeente Tiel in essentie één doel: ten dienste staan van haar inwoners en partners. Dat doen we door elke dag verschillende publieke diensten aan te bieden. Deze diensten dragen bij aan een fijne stad om te wonen en aan de ondersteuning van inwoners die dat nodig hebben. We willen onze dienstbaarheid naar onze inwoners en partners vergroten door onze publieke dienstverlening te verbeteren.

In de uitvoering van de opgave Excellente Dienstverlening werken we vanuit de drie kernwaarden: vakmanschap, verbinding en vertrouwen met wijkgericht werken als belangrijke pijler.

Wijkgericht werken

In ‘de wijk’ komen veel opgaven, kansen en zorgen samen. Wijkgericht werken draagt bij aan passende oplossingen waarbij we onze inwoners beter van dienst kunnen zijn. We zorgen hiermee voor veerkrachtige wijken.

In de missie om dichter bij onze inwoners te staan, heeft iedere wijk een wijkwethouder en een wijkregisseur. Integraal en sámen met inwoners en andere partners werken we aan wat er in een wijk toe doet: fijn wonen, werken en ontspannen.

Deze kansrijke manier van werken ontwikkelen we verder. Zo komt er voor iedere wijk een wijkplan dat actief onderhouden wordt. Onze wijkregisseurs weten wat er in de wijken gebeurt dankzij een sterk intern- en extern netwerk, waarin zij een aanjagende en regisserende rol hebben.

We ontwikkelen wijkgericht werken verder door. Op dit moment wordt wijkregie vaak ingezet vanuit het ruimtelijk domein. We streven echter naar een meer integrale aanpak, die als voorbeeld kan dienen voor al onze dienstverlening om thema’s als leefbaarheid, veiligheid en toegang tot zorg met elkaar te verbinden in de wijken.

Communicatie en participatie

Onze communicatie ondersteunt het realiseren van maatschappelijke opgaven. We kiezen bewust voor focus en richten ons steeds meer op de uitdagingen en activiteiten uit het Coalitieakkoord.

We willen een open bestuurscultuur, waarbij iedereen kan bijdragen aan de best passende oplossing voor een probleem. Bij

relevante opgaven bepalen we samen met management aan het begin van het traject de inzet van communicatie. Daarbij leggen we de nadruk op projecten met grote maatschappelijke impact, waarbij goede communicatie cruciaal is. Naast reguliere communicatieactiviteiten blijven we flexibel, zodat we kunnen inspelen op nieuwe ontwikkelingen.

We streven naar een integrale benadering van communicatie, participatie en dienstverlening, waarbij onze communicatiestrategie nauw aansluit op het Coalitieakkoord, het strategiedocument Veerkrachtig Tiel en de Toekomstvisie Tiel.

Om zo goed mogelijk besluiten te kunnen nemen - en om ieders belangen, zorgen, kansen en vragen inzichtelijk te maken - vinden we vroegtijdige communicatie en/of participatie belangrijk. De bestuurlijke afweging vindt vervolgens plaats in de raadzaal.

Regionale samenwerking

Samenwerken doen we niet alleen met onze inwoners en maatschappelijke partners, maar ook met medeoverheden. Onze ambitie is hierin een voortrekkersrol te nemen die past bij onze toekomstvisie.

We vinden het belangrijk om 'samen' doelen te bereiken. Via FruitDelta Rivierenland werken we al jaren succesvol samen met andere gemeenten in onze regio aan het creëren van een optimale balans tussen economische groei en brede welvaart in de regio Rivierenland.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
4.2.1	We gebruiken een breed instrumentarium voor burgerparticipatie, waaronder een (digitaal) participatieplatform en burgerpanel. Op deze manier kunnen we samen met onze inwoners actief werken aan beleidsplannen en projecten voor onze stad.	2025
4.2.4	Wij brengen de politiek dichter bij de burgers. Door bijvoorbeeld meer te communiceren over wat we doen en waarom. We komen ook letterlijk dichterbij door bijeenkomsten van ons college van burgemeester en wethouders en de informatieve raadscommissies ook buiten het stadhuis en de raadzaal te houden.	C
4.2.5	We nemen in de realisatie van de ambities voor onze stad bestuurlijk en ambtelijk actief deel aan regionale, provinciale en landelijke netwerken. Op landelijk en provinciaal niveau participeren we actief in de netwerken van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG).	C

C = continu proces

4.2.6	We zetten in op lobby en verbinding richting Regio Rivierenland, de provincie Gelderland en de rijksoverheid. Ook kijken we in gelegenheidscoalities hoe we onze gezamenlijke ambities kunnen waarmaken. Daarnaast willen we meer kennis en ervaringen uitwisselen met de centrumgemeenten in Gelderland (Doetinchem, Harderwijk en Zutphen) en worden we actief lid van het M50-platform van middelgrote gemeenten in Nederland.	C
4.2.7	Wensen en behoeften over de openbare ruimte zijn opgehaald bij bewoners en vertaald in wijkplannen met concrete acties die integraal worden uitgevoerd. De leden van het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad gaan actief de wijken bezoeken.	C
4.2.8	We organiseren jaarlijks, namens de gemeenteraad, een 'Kijk in de Wijk'. Op deze manier komt de gemeenteraad op een informele manier in contact met onze bewoners en zien zij meteen wat er speelt en leeft in de wijk.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Wijkgericht werken

De werkwijze voor wijkgericht werken wordt verder doorontwikkeld. Het doel is om dichter bij onze inwoners te staan en beter aan te sluiten bij wat er speelt in de buurt. Met passende en samenhangende dienstverlening werken we aan sterke en veerkrachtige wijken waar mensen zich thuis voelen.

Wijken- en Dorpendeal

De Wijken- en Dorpendeal is een subsidieregeling gericht op het bevorderen van de leefbaarheid van dorpen en wijken in Gelderland. Met deze subsidieregeling ondersteunt provincie Gelderland (buurt) initiatieven die zorgen voor meer contact tussen bewoners. Binnen de gemeente Tiel zijn de eerste wijken- en dorpendeals in ontwikkeling en afronding.

Communicatie en participatie

Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv)

De Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) regelt dat burgers en bedrijven hun zaken die ze met de overheid moeten doen, digitaal kunnen afhandelen. Zij krijgen daarmee het recht om officiële berichten, zoals aanvragen voor vergunningen en bezwaarschriften, elektronisch aan het bestuursorgaan te zenden. Daarnaast verbetert hun rechtspositie in het digitale contact met de overheid.

Dit betekent dat overheidsorganisaties hun producten en diensten via digitale communicatiekanalen moeten aanbieden. Onze website neemt hier een belangrijke positie in.

De Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv) is ingegaan op 1 januari 2026 en is volledig van kracht per 1 januari 2027.

Single Digital Gateway (SDG)

Bij Annex 1 van Single Digital Gateway (SDG) ging het vooral om informatie

verstrekken over producten in alle EU-landen. In Annex 2 gaat het ook om online formulieren voor Europese inwoners, zodat zij vanuit het buitenland zaken kunnen regelen of aanvragen bij de gemeente.

Er wordt bij Annex 2 een duidelijk onderscheid gemaakt tussen de interne markt en de externe markt. De interne markt gaat over zaken waarvoor iemand in de gemeente zelf moet wonen, zoals afvalinzameling. Voor dit soort onderwerpen hoeven geen formulieren via de Single Digital Gateway (SDG) beschikbaar te zijn.

De externe markt heeft betrekking op situaties waarbij iemand van buiten Nederland toegang nodig heeft tot een procedure, zoals een buitenlandse verhuurder van een vakantiehuis in Nederland die bezwaar wil maken tegen de WOZ-waarde.

Wet Open Overheid (Woo)

Iedereen heeft recht op informatie van de overheid. De Wet open overheid (Woo) regelt welke overheidsinformatie openbaar is en hoe iemand die kan aanvragen. Deze wet zorgt voor een correcte afhandeling van Woo-verzoeken en actieve openbaarmaking: publiceren van alle informatie rondom Woo-verzoeken en eventuele koppeling met een zaaksysteem.

Digitale toegankelijkheid (WCAG 2.2)

Overheidsorganisaties moeten hun websites en apps toegankelijk maken en houden. Hiervoor moet voor iedere website en/of app een toegankelijkheidsverklaring worden gepubliceerd. Realisatie van een organisatie brede aanpak is nodig om grip te krijgen op digitale toegankelijkheid.

Wet digitale overheid (Wdo)

Deze wet legt de taken en verantwoordelijkheden vast voor een veilige toegang tot de digitale overheid. Deze wet is in werking getreden en wordt gefaseerd ingevoerd. In de eerste fase moeten gemeenten kijken naar het instellen van betrouwbaarheidsniveaus voor e-formulieren (met DigiD en eHerkenning). Afhankelijk van het soort (persoons)gegevens waarnaar gevraagd wordt, geldt een hoger betrouwbaarheidsniveau.

Hoe gaan we het meten?

Wijkplannen

Voor iedere wijk stellen we een wijkplan op met mogelijke acties die in de wijk gewenst zijn. Jaarlijks actualiseren we de actielijsten en volgen we de uitvoering. Het doel is om alle geplande acties uit te voeren (100% score).

Wijk- en leefbaarheidsmonitor

Begin februari 2026 hebben we de wijkmonitor gelanceerd. De wijkmonitor geeft inzicht in de situatie in de verschillende wijken en dorpen van de gemeente Tiel. De wijkmonitor bestaat uit drie hoofdthema's: openbare ruimte, sociale zekerheid en veiligheid. Elk thema is onderverdeeld in verschillende subthema's en onderbouwd met data.

Via de leefbaarheidsmonitor vragen we inwoners regelmatig hoe zij de leefbaarheid in hun eigen wijk waarderen. Daarbij komen dezelfde drie hoofdthema's aan bod.

Sinds mei 2025 kunnen inwoners de vragenlijst van de leefbaarheidsmonitor invullen. Inmiddels hebben meer dan 700 inwoners dat gedaan. De leefbaarheidsmo-

nitor maakt onderdeel uit van de wijkmonitor.

Ongeveer elk kwartaal voeren we een meting uit. Zo volgen we ontwikkelingen en resultaten in de wijken en dorpen. De wijkmonitor inclusief de leefbaarheidsmonitor zijn belangrijke instrumenten om de leefbaarheid te verbeteren en wijkanalyses en wijkplannen op te stellen.

Met wie werken we samen?

Regionale samenwerking

We werken regionaal samen met partners en medeoverheden. Met de vier middelgrote gemeenten in de provincie Gelderland, Harderwijk, Doetinchem, Zutphen en Tiel (RS4), wisselen we kennis en expertise uit. Landelijk nemen we actief deel aan netwerken zoals de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de vereniging van middelgrote gemeenten (M50).

Communicatie- en participatie

We wisselen kennis en expertise uit op het vlak van communicatie en participatie. Dat doen we bijvoorbeeld in de Regionale Leerkring Burgerparticipatie.

Tijdens communicatie- en participatietrajecten zijn we in gesprek met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en strategische partners. Onze gesprekspartners verschillen per traject.

Wijkregie

Wijkgericht werken geven we samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke organisaties en strategische partners in de wijk vorm. Onze samenwerkingspartners verschillen per wijk en per opgave.

Wat mag het kosten?

Ter besluitvorming

In onderstaande tabel zijn de lasten en baten opgenomen die aan dit programma verbonden zijn.

bedragen x € 1.000	werkelijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Lasten	17.621	18.326	16.125	13.278	13.483	13.458
Baten	6.335	7.221	6.655	2.565	2.298	2.298
Resultaat voor bestemming	***11.286***	***11.105***	***9.470***	***10.713***	***11.185***	***11.160***
Mutaties reserves:						
toevoegingen	1.116	1.591	891	0	0	0
onttrekkingen	411	1.069	364	364	364	364
Resultaat na bestemming	***11.991***	***11.627***	***9.998***	***10.349***	***10.821***	***10.796***

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

Het voordelige verschil van € 1.629 wordt als volgt verklaard	V/N	bedragen x € 1.000
Incidentele resultaten 2026: Het restant van het in 2025 ontvangen subsidiebedrag is overgeheveld naar 2026, samen met de in 2026 ontvangen middelen voor de continuering van het programma Aanstormend Talent; dit budget wordt in 2027 besteed. Budget stadsvisie 2026 Verstrekte subsidie Appelpop	 V V V	1.780
Hogere loonkosten o.a. door komst boa's, formatiewijzigingen en loonindex*	N	661
Geen doorbelasting meer van AVRI Toezicht en Handhaving	V	495
Hogere bijdrage VRGZ door loonindex en inflatie	N	417
Onttrekking uit de reserve wachtgelden en pensioenen wethouders en vervallen storting in de reserve	V	240
Geen storting in voorziening wethouders met het vooruitzicht op overdracht naar het ABP per 1-1-2028	V	73
Hogere opbrengst leges burgerzaken, de opbrengsten leges burgerlijke stand zijn structureel hoger	V	52
Overige kleine verschillen	V	67
Totaal	**V**	**1.629**

* De indiensttreding van de BOA's heeft gevolgen voor meerdere programma's binnen de begroting, waaronder Programma 4, Programma 1 en de paragraaf bedrijfsvoering. De hiermee samenhangende lasten en baten lopen per saldo neutraal door de begroting.

Nieuwe uitgaven

Er zijn in dit programma geen nieuwe uitgaven opgenomen.

Verrekeningen met reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve (bedragen x € 1000)	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Wachtgelden en pensioenen wethouders	120	-120		–
Opvang Oekraïense vluchtelingen*	3.070	1.011		4.081
Dekking afschrijving CvN laan 1a	730		18	712
Dekking afschrijving voormalig Lingecollege	2.707		346	2.361

De stand per 1 januari 2027 is gebaseerd op de verwachte stand per 31 december 2026. In de stand van de reserve Opvang Oekraïense vluchtelingen is onder andere rekening gehouden met een onttrekking van € 3,5 miljoen ter dekking van de uittredingskosten van BWB, zoals besloten door de gemeenteraad op 17 december 2025.

Algemene baten en lasten

In dit hoofdstuk geven wij een overzicht van de baten en lasten die niet direct zijn toe te rekenen aan een specifiek programma. Het betreft de algemene dekkingsmiddelen, de post onvoorzien, de stelposten, de overheadkosten en de te betalen vennootschapsbelasting.

Onderstaand is een totaaloverzicht opgenomen van alle baten en lasten die binnen dit hoofdstuk vallen.

bedragen x € 1.000	**werke-lijk 2025**	**begroot 2026**	**begroot 2027**	**begroot 2028**	**begroot 2029**	**begroot 2030**
Lasten	20.116	23.970	24.980	30.514	23.397	23.762
Baten	135.164	135.288	140.773	136.837	134.793	137.347
Resultaat voor bestemming	***-115.048***	***-111.317***	***-115.793***	***-106.323***	***-111.396***	***-113.585***
Mutaties reserves:						
toevoegingen	19.109	2.068	804	704	704	704
onttrekkingen	4.697	7.110	2.401	8.433	864	548
Resultaat na bestemming	**-100.636**	**-116.360**	**-117.390**	**-114.052**	**-111.556**	**-113.429**

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen opgenomen.

bedragen x € 1.000		werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
0.5	Treasury	251	-287	473	462	587	906
0.61	OZB woningen	605	640	600	624	647	670
0.62	OZB niet-woningen	146	115	105	105	105	105
0.64	Belastingen overig	51	27	23	23	23	23
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	208	1.435	818	-694	-354	-8
totaal lasten		***1.261***	***1.929***	***2.018***	***519***	***1.008***	***1.696***
0.5	Treasury	297	355	158	154	154	154
0.61	OZB woningen	6.512	6.727	7.059	7.239	7.404	7.468
0.62	OZB niet-woningen	6.555	7.117	7.737	8.071	8.384	8.468
0.64	Belastingen overig	856	813	844	844	844	844
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	118.230	117.697	121.427	117.026	114.673	117.079
0.8	Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
totaal Baten		***132.450***	***132.710***	***137.225***	***133.334***	***131.459***	***134.013***
totaal taakvelden		**-131.189**	**-130.781**	**-135.207**	**-132.815**	**-130.451**	**-132.317**

Treasury

Op dit taakveld ramen we het saldo van de rentelasten en de rentebaten, zoals deze door de hele begroting zijn verdeeld.
We houden in deze begroting rekening met een rente van 1,0%. Deze rente rekenen we toe aan alle investeringen. Dit wordt gedaan via de renteomslag.

In 2026 zijn drie nieuwe geldleningen aangetrokken met een totale omvang van € 25 miljoen, voornamelijk voor herfinanciering van aflopende leningen en voor nieuwe investeringen. De structurele lasten hiervan zijn verwerkt in de begroting 2026, maar omdat deze leningen pas later in het jaar zijn aangetrokken, komt de volledige rentelast per jaar pas vanaf 2027 tot uitdrukking. In 2027 worden opnieuw leningen aangetrokken in totaal € 33 miljoen (waarvan € 13 miljoen herfinanciering en € 20 miljoen voor investeringen, zijnde de helft van het investeringsniveau 2027). Hierdoor stijgt de rentecomponent op geldleningen in 2027 met € 751.000 ten opzichte van 2026.

Het renteresultaat is het verschil tussen de daadwerkelijk te betalen rente op onze leningen en de rente die we toerekenen aan investeringen. Voor 2027 ramen we dit resultaat op € 352.000 negatief. Door geopolitieke onrust en de verslechterde financiële positie van Frankrijk vertaalt dit zich in een hoger rentepercentage op nieuwe leningen binnen de eurozone. In de begroting hebben we met deze hogere rente rekening gehouden.

In de paragraaf Financiering is meer informatie opgenomen over de aangegane en verstrekte leningen. Daarnaast is hier het dividend geraamd van de aandelen BNG. Deze inkomsten ramen we op € 50.000.

Belastingopbrengsten

Voor een toelichting op het door ons voorgestelde tarievenbeleid verwijzen wij u naar de paragraaf Lokale heffingen van deze begroting.

Bij de raming van de opbrengst uit de onroerendezaakbelasting (OZB) is rekening gehouden met een toename van de woningvoorraad met 86 woningen. Voor de niet-woningen gaan we uit van een volumegroei van 1%. Voor 2027 wordt het inflatiepercentage van 3,1% toegepast.
De overige belastingopbrengsten zijn als volgt samengesteld:

Belastingsoort	Raming opbrengst
Reclamebelasting	500.000
Precariobelasting	44.000
Hondenbelasting	300.000
Totaal	**844.000**

De opbrengst van de reclamebelasting wordt, na aftrek van de gemaakte kosten (met name die van de BSR), één-op één-doorbetaald aan de ondernemersverenigingen. Voor 2027 wordt de opbrengst op € 500.000 geraamd.

De raming van de opbrengst uit de precariobelasting betreft vanaf 2022 uitsluitend de heffing op terrassen en standplaatsen. Wij stellen voor deze te indexeren met het inflatiepercentage van 3,1%.

De hondenbelasting is formeel een algemene belasting, maar wordt in de praktijk grotendeels ingezet voor de bestrijding van hondenpoepoverlast. Hoewel de bestemming sinds een raadsbesluit in 2021 niet langer formeel is vastgelegd, blijft het merendeel van de opbrengst hieraan besteed. De tarieven worden verhoogd met het inflatiepercentage van 3,1%.

De kosten voor de uitvoering van de Wet WOZ, alsmede de heffing en invordering door de BSR, worden toegerekend aan de verschillende heffingen, conform de opgave in de begroting van de BSR.

Algemene uitkering

In deze begroting zijn zowel de mei- als de septembercirculaire 2026 meegenomen.

Gevolgen meicirculaire

In juni is via een informatienota geïnformeerd over de gevolgen van de meicirculaire. Deze ontwikkelingen hebben we vertaald in budgetten in de begroting. In het kort waren dit de belangrijkste mutaties in de meicirculaire t.o.v. de vastgestelde begroting 2026-2029:

Bedragen x € 1.000	2027	2028	2029	2030
Algemene mutaties	-987	-450	-460	670
Vergoeding voor loon- en prijsstijgingen	3.135	2.906	2.881	2.918
Taakmutaties	2.396	382	-1.981	-1.993
Subtotaal	***4.544***	***2.838***	***440***	***1.595***
Waarvan (voorlopig) te oormerken	-5.532	-3.288	-900	-925
Af: minder ruimte binnen BTW-compensatiefonds	-282	-282	-282	-282
Totaal effect meicirculaire t.o.v. vastgestelde begroting	**-1.270**	**-732**	**-742**	**+388**

Gevolgen septembercirculaire

De belangrijkste ontwikkelingen in de septembercirculaire t.o.v. de meicirculaire zijn:

Algemene uitkering septembercirculaire	2027	2028	2029	2030
Verhoging loon- en prijsontwikkeling	689	596	665	597
Ontwikkeling uitkeringsbasis	-418	-410	-269	-99
Verlaging stelpost ruimte onder plafond BTW compensatiefonds	-266	-266	-266	-266
Taakmutaties	315	189	190	191
Af: te oormerken	-185	-189	-190	-191
Totaal effect septembercirculaire	**135**	**-80**	**130**	**232**

Toelichting:

Verhoging loon- en prijsontwikkeling

Het Centraal Planbureau heeft nieuwe ramingen gemaakt voor de prijsontwikkeling, deze is 0,6% hoger dan in de Voorjaarsnota nog werd verwacht. Deze raming is daarom verhoogd. Voor dit moment kiezen we ervoor om deze verhoging niet te vertalen in onze budgetten. Dit betekent enerzijds een voordeel voor het begrotingsresultaat, anderzijds leidt het tot een groter risico op tekortschietende budgetten die in de loop van het jaar aan het licht komen.

Ontwikkeling uitkeringsbasis

Op landelijk niveau stijgen de maatstaven, oftewel de uitkeringsbasis. Ook in onze begroting hebben we daar rekening mee gehouden. Omdat de omvang van het gemeentefonds een gegeven is wordt deze toename gecompenseerd door een verlaging van het uitkeringspercentage. Dit levert voor ons nu een nadeel op.

Verlaging stelpost ruimte onder BTW-compensatiefonds

De afgelopen jaren hebben we een stelpost opgenomen voor ruimte die onder het plafond van het BTW-compensatiefonds

bestaat. Deze ruimte wordt na afloop van het jaar verdeeld over de gemeenten. Hiervoor namen we altijd het maximaal toegestane bedrag op, dat is de uitkering over het voor-voorgaande jaar.

In 2025 bedroeg de ruimte onder het plafond voor ons € 532.000, dat was al aanzienlijk minder dan in voorgaande jaren. We zouden in 2027 een stelpost mogen opnemen van € 532.000, maar omdat de ruimte onder het plafond steeds kleiner wordt kiezen we ervoor om de stelpost nu te halveren.

Taakmutaties

In de septembercirculaire zijn de volgende taakmutaties opgenomen, deze oormerken we in eerste instantie, in de loop van het jaar bezien we of de betreffende middelen ook echt nodig zijn.

Bedragen x € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Wet Versterking regie volkshuisvesting: uitvoeringskosten	119	121	123	126
Wet Versterking regie volkshuisvesting: integrale dienstverlening	8	8	8	9
IBO problematische schulden	55	55	55	55
Overige, kleiner dan 20K	3	5	4	1
Totaal taakmutaties (geoormerkt)	**185**	**189**	**190**	**191**

Resumé:

Het totale effect van de algemene uitkering op deze begroting is daarmee als volgt:

Bedragen x € 1.000	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Gevolgen meicirculaire	-1.270	-732	-742	+388
Gevolgen septembercirculaire excl. taakmutaties	+135	-80	+130	+232
Totaal effect algemene uitkering	**-1.135**	**-812**	**-612**	**+620**

Overige lasten en baten

Deze bestaan uit de volgende onderdelen:

bedragen x € 1.000		werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Nog te verdelen loon- en prijsstij-gingen	Stelposten	0	296	0	75	150	225
Nog te verdelen uitkering gemeentefonds	Stelposten	0	1.314	869	-718	-453	-182
Nog te verdelen lasten	Stelposten	-3	-123	0	0	0	0
Nog te verdelen lasten	Toevoeging aan voorzie-ning	-95	0	0	0	0	0
Bovenformatief en voormalig personeel	Salarissen en sociale lasten	12	0	0	0	0	0
Bovenformatief en voormalig personeel	Toevoeging aan voorzie-ning	370	0	0	0	0	0
Doorschuif-BTW gemeenschappe-lijke regelingen	Stelposten	0	-91	-91	-91	-91	-91
Doorschuif-BTW gemeenschappe-lijke regelingen	Bijdrage Werkzaak rivierenland	-253	0	0	0	0	0
Doorschuif-BTW gemeenschappe-lijke regelingen	Bijdrage Regio Rivierenland	177	0	0	0	0	0
	totaal lasten	***208***	***1.395***	***778***	***-734***	***-394***	***-48***
	totaal baten						
	Saldo	**208**	**1.395**	**778**	**-734**	**-394**	**-48**

Toelichting overige lasten en baten

Nog te verdelen loon- en prijsstijgingen

Elk jaar stijgen de lonen als gevolgen van periodieken, bevorderingen en dergelijke. In de begroting nemen we meerjarig een stelpost op van € 75.000 cumulatief om deze kosten te dekken.

Nog te verdelen uitkering gemeentefonds

Voor elke woning die in Tiel nieuw gebouwd wordt, ontvangen we extra middelen via de algemene uitkering en de OZB. Een bedrag van € 450 per nieuwe woning reserveren we voor de gevolgen van groei van de stad voor diverse budgetten, zoals onderhoud groen en wegen, onderwijs, ouderenvoorzieningen en dergelijke.

Daarnaast ramen we hier de verwachte uitgaven waarvoor we bij de septembercirculaire middelen hebben ontvangen onder de noemer taakmutaties.

Doorschuif-BTW gemeenschappelijke regelingen

De BTW die de gemeenschappelijke regelingen terugontvangen, sluizen zij door naar de deelnemende gemeenten. Deze inkomst dient als dekking voor de korting op het gemeentefonds bij de invoering van het BTW-compensatiefonds.

Mutaties reserves

In onderstaande tabel staan de reserves vermeld die niet aan een specifiek programma zijn gekoppeld en daarom in dit hoofdstuk zijn opgenomen, inclusief de voorgestelde stortingen en onttrekkingen voor 2027.

bedragen x € 1.000	stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	stand per 31-12
Algemene weerstandsreserve*	28.934	100	-1.209	27.825
Tiels Toekomstfonds	9.000			9.000
Dekking afschrijving stadhuiscomplex	69		6	62
Informatisering en automatisering	591		250	341
Dekking afschrijving MMP	1.483	183	29	1.637
Onderhoud stadhuiscomplex	1.204	521	906	819

* Administratief verwerkte begrotingsstand, inclusief mutaties uit de 2e voortgangsrapportage.

Onvoorziene uitgaven

bedragen x € 1.000	werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Onvoorziene uitgaven	0	40	40	40	40	40
totaal lasten	**0**	**40**	**40**	**40**	**40**	**40**

Toelichting onvoorziene uitgaven

Het bedrag voor onvoorzien kan worden aangewend ten behoeve van eenmalige zaken die voldoen aan de criteria: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar.
Hiervoor is per jaar een bedrag beschikbaar van € 40.000.

Overhead

bedragen x € 1.000	werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Lasten	18.828	22.011	22.932	29.964	22.359	22.036
Baten	2.714	2.577	3.548	3.503	3.334	3.334
	16.114	**19.434**	**19.384**	**26.462**	**19.025**	**18.702**

Onder overhead wordt verstaan het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van medewerkers in het primaire proces. Hiertoe behoren ook de systemen en aanverwante lasten die deze functies ondersteunen. Voorbeelden hiervan zijn onder meer personeelszaken, financiën, ICT en huisvesting, voor zover deze betrekking hebben op de sturing en ondersteuning van het primaire proces.

Uitgangspunt van het BBV is dat lasten zoveel mogelijk direct worden toegerekend aan de betreffende taakvelden en activiteiten. De baten en lasten die als overhead worden aangemerkt, worden niet toegerekend aan de afzonderlijke beleidsprogramma's, maar centraal geraamd en verantwoord in het overzicht overhead. De personeelslasten van medewerkers die rechtstreeks werkzaam zijn binnen het primaire proces worden toegerekend aan het betreffende taakveld.

Uit de bovenstaande tabel blijkt dat de overheadkosten in 2027 € 19,4 miljoen bedragen. In 2028 is rekening gehouden met een afkoopsom wegens de uittreding uit BWB van € 7,7 miljoen. Deze wordt gedekt uit de algemene weerstandsreserve.

bedragen x € 1.000	werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Salarissen	3.555	8.373	10.928	10.937	10.937	10.937
Bijdrage verbonden partijen	8.062	8.220	8.588	16.288	8.588	8.588
Materiële kosten	8.709	6.810	5.052	4.382	4.480	4.164
Kapitaallasten	494	560	507	501	496	489
Verrekeningen	-1.992	-1.952	-2.143	-2.143	-2.143	-2.143
Totaal lasten	***18.828***	***22.011***	***22.932***	***29.964***	***22.359***	***22.036***
Bijdragen van derden	-2.714	-2.577	-3.548	-3.503	-3.334	-3.334
Totaal inkomsten	***-2.714***	***-2.577***	***-3.548***	***-3.503***	***-3.334***	***-3.334***
Saldo	**16.114**	**19.434**	**19.384**	**26.462**	**19.025**	**18.702**

Vennootschapsbelasting

	bedragen x € 1.000	werke-lijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	30	30	30	30	30
	totaal lasten	**27**	**30**	**30**	**30**	**30**	**30**

Gemeenten zijn verplicht om vennootschapsbelasting (VPB) af te dragen voor bedrijfsmatige activiteiten waarop winst wordt gemaakt. De te betalen VPB bedraagt 25,8% over de winst indien deze meer bedraagt dan € 200.000 en 19% bij een winst van minder dan € 200.000. Bedrijfsmatige activiteiten waarop verlies wordt gemaakt kunnen deels worden weggestreept tegen de geboekte winsten op andere activiteiten.

Voor deze activiteiten moeten we van de belastingdienst een andere administratie voeren dan die volgens het BBV.

De te betalen VPB kan van jaar tot jaar verschillen. Op basis van de ervaringen tot nu toe ramen we € 30.000 structureel.

C: Paragrafen

1. Lokale heffingen

Algemene inleiding

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen en onze voornemens voor 2027 op dit gebied, voor zover het gaat om heffingen die de gemeente mag opleggen vanuit haar publiekrechtelijke taak. Lokale heffingen bestaan uit belastingen en rechten (retributies), die volgens de Gemeentewet worden aangemerkt als gemeentelijke belastingen.

De gemeente Tiel heft de volgende belastingen:

- Onroerende-zaakbelastingen*
- Hondenbelasting*
- Parkeerbelasting
- Precariobelasting
- Reclamebelasting*
- Rioolheffing*
- Toeristen-/verblijfsbelasting

De heffingen, gemerkt met een * worden verzorgd door de gemeenschappelijke regeling Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR). Tevens verzorgt BSR de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ).

De volgende retributies (rechten) worden in Tiel geheven:

- Haven-, kade- en liggelden (Scheepvaartrechten)
- Leges
- Lijkbezorgingsrechten
- Marktgelden

Het gemeentelijke belastinggebied is wettelijk begrensd; alleen de in de Gemeentewet (art. 219) opgesomde heffingen mogen worden opgelegd. In dit artikel wordt tevens geregeld, dat de gemeente vrij is in het hanteren van heffingsmaatstaven, met dien verstande dat het bedrag van een gemeentelijke belasting niet afhankelijk mag worden gesteld van inkomen, winst of vermogen.

Ten aanzien van de rechten is bepaald dat hierop geen winst mag worden behaald. Dit wordt berekend op begrotingsbasis: de geraamde baten mogen de geraamde lasten niet overschrijden. De systematiek van berekenen is vastgelegd in de financiele verordening. Deze is verder uitgewerkt in een methodiek van vastleggen van gegevens over de hoeveelheid tijd die aan de diverse producten en diensten wordt besteed.

Uitgangspunten beleid

Uitgangspunt bij de heffingen van lokale belastingen is het aanpassen van de tarieven met het inflatiepercentage. Voor de prijsontwikkeling sluiten we aan bij de verwachte prijsontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp) van het CPB. In de recente publicatie ‘Macro Economische Verkenning’ gaat het CPB uit van 3,1% prijsontwikkeling. Op basis van deze gegevens hanteren we voor de Begroting 2027 ook een ontwikkeling van 3,1%.

Vrijwel alle daarvoor in aanmerking komende tarieven van de lokale heffingen worden (waar mogelijk) met dit inflatiepercentage gecorrigeerd.

Afronding legestarieven

Bij de berekening van de legestarieven worden deze met ingang van het belastingjaar 2023, met uitzondering van de tarieven die door het rijk worden vastgesteld, rekenkundig afgerond zodat de tarieven praktisch werkbaar zijn. De afronding is op 5 eurocent bij bedragen onder de 100 euro, op 50 eurocent bij bedragen boven de 100 euro en op gehele euro's boven de 200 euro.

Kostendekkendheid

Bij de vaststelling van tarieven geldt (volledige) kostendekkendheid als uitgangspunt. Dit wordt niet in alle gevallen volledig gerealiseerd. Per belastingsoort hebben we een overzicht opgenomen van de mate van kostendekkendheid (bron: onderzoek Involon 2019, geactualiseerd op basis van informatie per medio 2026).

Waardering onroerende zaken (WOZ)

Sinds 2008 vindt de herwaardering van de onroerende zaken jaarlijks plaats.
De waardepeildatum voor het belastingjaar 2027 is 1 januari 2026.

Waardeontwikkeling

In de meicirculaire 2026 van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties is, op basis van informatie van de Waarderingskamer, de landelijke marktontwikkeling tussen 1 januari 2025 en 1 januari 2026 geraamd op 6,5% voor woningen en 2,75% voor niet-woningen.

Uit de ontvangen voorlopige cijfers van BSR ontvangen op 15 september 2026 volgt de verwachting dat de gemiddelde waarde van woningen in de gemeente Tiel stijgt met 7,5%. Voor de niet-woningen verwacht

BSR, op basis van de voorlopige cijfers, dat de gemiddelde waarde stijgt met ca. 3,1%. De definitieve cijfers worden begin december 2026 verwacht.

Onroerende zaakbelastingen (OZB)

Tarieven 2027

De herwaardering voor de peildatum is bij het opstellen van de begroting nog niet afgerond. Daardoor kunnen de (voorlopige) tarieven voor 2027 nog niet worden vastgesteld. In de raadsvergadering van december leggen we de tariefvoorstellen voor.

Impact ombuigingen OZB (Perspectievennota 2026)

In de Perspectievennota 2026 is een pakket aan ombuigingen vastgesteld. Dit pakket is integraal overgenomen bij de vaststelling van de begroting 2026–2029. Het bevat tien ombuigingen, waarvan nummer 7 en nummer 10 betrekking hebben op de OZB. In het kort:

Ombuiging 7

Gefaseerd verlagen rioolheffing en verhogen OZB

Over een periode van drie jaar wordt de OZB met 5% verhoogd en het rioolrecht met 12,5% verlaagd.
Voor de gemiddelde belastingaanslag verloopt deze maatregel neutraal: de verlaging van het rioolrecht compenseert de verhoging van de OZB.

Ombuiging 10

Omzetten gebruikersheffing naar eigenarenheffing (nietwoningen)

De gebruikersheffing OZB voor nietwoningen wordt gefaseerd afgeschaft. Hierdoor:

- worden deze OZBopbrengsten stabieler,
- worden eigenaren van leegstaande panden geprikkeld om sneller tot herbestemming over te gaan.

Effect op de OZBopbrengst

Beide maatregelen hebben invloed op de totale OZBopbrengst.

Voor 2027 betekent dit een incidentele meeropbrengst van € 114.000, wat ongeveer gelijk is aan 0,6% van de totale belasting opbrengsten binnen de betrokken belastingsoorten.

Hondenbelasting

De hondenbelasting is, conform artikel 226 van de Gemeentewet, een algemene belasting. Op basis van een raadsbesluit uit 2005 is, via een gefaseerde invoering, de hondenbelasting in Tiel sinds 2010 geheel bestemd als doelbelasting voor de bestrijding van de hondenpoepoverlast. In 2021 is door middel van een raadsbesluit besloten om dit principe los te laten. Wel wordt de hondenbelasting nog steeds voor het grootste deel ingezet voor dit doel.

Door BSR worden ieder jaar controles uitgevoerd, waardoor het aantal geregistreerde honden op peil blijft. In totaal zijn er in Tiel circa 3.100 geregistreerde honden.

De nieuwe, met het inflatiepercentage verhoogde, tarieven worden:

Omschrijving	2026	2027
voor 1 hond	€ 91,15	€ 93,95
voor de 2e en volgende hond, per hond	€ 96,35	€ 96,30
voor kennels	€ 472,00	€ 486,60

Parkeerbelastingen

Met ingang van 2020 is de verordening op de heffing en invordering van parkeerbelastingen, inclusief de daarbij behorende tarieventabel aangepast aan de maatregelen zoals deze voortkwamen uit een evaluatie van het parkeren in de Tielse Binnenstad.

In 2026 is het 'kentekenparkeren' in de gemeente Tiel afgeschaft en nagenoeg overal het regime van straatparkeren van toepassing. De parkeergarage WestLuidense Poort is in 2026 gewijzigd naar een privaatrechterlijk parkeerregiem.

In 2027 worden de parkeertarieven en de tarieven voor de vergunningen verhoogd met het inflatiepercentage: 3,1%.

Kosten naheffingsaanslag

Indien niet of niet-voldoende parkeerbelasting wordt betaald volgt bij controle een naheffingsaanslag parkeerbelasting. De hoogte van deze naheffingsaanslag bestaat uit het tarief voor één uur verhoogd met kosten.

Voor 2026 bedroegen deze kosten € 82,00. De minister van BZK stelt op basis van de consumentenprijsindex jaarlijks het maximum bedrag vast dat mag worden doorberekend. Voor 2027 is dit bedrag vastgesteld op € 84,30.

Het verhogen van het maximumbedrag leidt er niet automatisch toe dat gemeenten het bedrag dat zij in rekening brengen verhogen tot het (nieuwe) maximumbedrag. De kosten die zijn verbonden aan het opleggen en innen van een naheffingsaanslag parkeerbelasting verschillen namelijk per gemeente.

Kostendekking naheffingsaanslag parkeren	**Begroting 2027**
	€x1.000
Directe lasten (inclusief heffingen)	277
Directe baten (exclusief heffingen)	–
Netto lasten	277
Toe te rekenen lasten:	
Overhead (inclusief rente)	–
BTW	21
Totale lasten	**299**
Opbrengsten heffingen	174
Dekking	**58%**

Precariobelasting

Deze belasting is gebaseerd op artikel 228 van de Gemeentewet.

Hierin is geregeld dat "ter zake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond, een precariobelasting kan worden geheven".

Belast worden de verkoopstandplaatsen (vaste en tijdelijke) en de terrassen.

Verkoopstandplaatsen en terrassen

Voor de tarieven 2027 voor verkoopstandplaatsen en terrassen worden de tarieven geïndexeerd met het inflatiepercentage van 3,1%.

Met ingang van 2026 is een vrijstelling opgenomen voor een mobiele onderzoeksunit voor het doen van bevolkingsonderzoeken gedurende dat gebruik en voor voorwerpen uitsluitend gebezigd ten dienste van instellingen die vermeld staan in het ANBI of SBBI-register.

Reclamebelasting

Sinds 2009 wordt reclamebelasting opgelegd aan ondernemers op de bedrijventerreinen Kellen, Latenstein en Westroijen en in het Centrumgebied. De opbrengst van deze belasting wordt, na aftrek van de kosten, gestort in het Ondernemersfonds. De gehanteerde tarieven zijn gebaseerd op de begrotingen die door de ondernemersverenigingen OCT en HvT worden ingediend.

Op verzoek van het bestuur van Hart van Tiel is de heffingsmaatstaf voor het Centrumgebied gesteld op de WOZ-waarde. Voor de drie bedrijventerreinen geldt als heffingsmaatstaf het aantal m^2 reclame-uiting.

Voor 2027 worden de tarieven voor de bedrijventerreinen verhoogd met 5% ten opzichte van 2026. De tarieven voor het centrumgebied worden verhoogd met 20% ten opzichte van 2026.

Rioolheffing

Op 24 april 2024 is er een nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan vastgesteld voor de periode 2023-2026. De tarieven rioolheffing 2027 worden gebaseerd op de informatie uit dit rioleringsplan. Er is ruimte om de rioolheffing te verlagen. Deze ruimte kan worden benut om de onroerende-zaakbelasting te verhogen, zonder dat de totale lastendruk voor bedrijven en inwoners stijgt.

Het tarief wordt verhoogd met het inflatiepercentage van 3,1% voor 2027.

Kostendekking rioolheffing	Begroting 2027
	€x1.000
Directe lasten (inclusief heffingen)	3.786
Directe baten (exclusief heffingen)	–
Netto lasten	3.786
Toe te rekenen lasten:	
Overhead (inclusief rente)	292
BTW	737
Totale lasten	**4.815**
Opbrengsten heffingen	4.688
Dekking	**97%**

Toeristen/verblijfsbelasting

Bij besluit van 8 november 2017 heeft de raad de naam Toeristenbelasting gewijzigd in Verblijfsbelasting.

In 2023 is het tarief verhoogd met € 0,50 p.p.p.n. De tarieven van 2023 blijven gelden voor de belastingjaren 2023 tot en met 2027.

Ook buitenlandse arbeidsmigranten, die niet zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen, worden met ingang van 15 juli 2017 in de heffing betrokken. Ook hier is de belastingplichtig degene die gelegenheid biedt tot verblijf. Dit betreft meestal de uitzendorganisaties.

Scheepvaartrechten

De bevoegdheid om scheepvaartrechten (haven-, kade- en liggeld) te heffen, is opgenomen in artikel 229, lid 1 onderdelen a en b van de gemeentewet. De tarieven behorende bij de verordening op de heffing en de invordering van haven-, kade en liggelden worden periodiek verhoogd. Het tarief voor havengeld voor vrachtschepen wordt in 2027 verhoogd met € 0,01 tot € 0,10. Verder blijven de tarieven gelijk tot en met 2027. De verhoging van de tarieven wordt in 2027 voorbereid voor de belastingverordening van 2028.

Kostendekking scheepvaartrechten	**Begroting 2027**
	€x1.000
Directe lasten (inclusief heffingen)	200
Directe baten (exclusief heffingen)	-
Netto lasten	200
Toe te rekenen lasten:	
Overhead (inclusief rente)	-
BTW	44
Totale lasten	**244**
Opbrengsten heffingen	125
Dekking	**51%**

Leges

Zoals in de inleiding is vermeld, geldt bij vaststelling van tarieven kostendekkendheid als uitgangspunt. Tegelijkertijd willen we niet dat de tarieven in Tiel (veel) hoger zijn dan in de omliggende gemeenten. Met name hoge tarieven voor omgevingsvergunningen kunnen schadelijk zijn voor de concurrentiepositie.

In de legesverordening wordt onderscheid gemaakt in een drietal titels:
Hoofdstuk 1: Algemene dienstverlening, hieronder vallen alle leges voor publiekszaken en nog enkele kleinere vormen van dienstverlening.

Hoofdstuk 2: Dienstverlening en besluiten in het kader van de Omgevingswet, dit zijn met name de omgevingsvergunningen.

Hoofdstuk 3: Dienstverlening vallend onder de dienstenrichtlijn en niet vallend onder hoofdstuk 2, hieronder vallen met name horeca en evenementen.

Hoofdstuk 1 omvat onder andere de tarieven voor reisdocumenten en rijbewijzen. Deze tarieven zijn gebonden aan maxima, die door ons ook worden gehanteerd.

Voor kansspelvergunningen zijn de baten hoger dan de lasten. Hier is in het verleden sprake geweest van een bewuste keuze. Ten aanzien van de diensten die we verlenen op het terrein van kabels en leidingen, is de kostendekkendheid zeer laag, maar voor deze diensten brengen we ook via privaatrechtelijke weg kosten in rekening. Tot slot bevat Hoofdstuk 1 diensten betreffende de gehandicaptenparkeerkaart. In het verleden is gekozen voor een niet te hoog tarief om deze inwoners niet op kosten te jagen. Samenvattend geeft Hoofdstuk 1 op dit moment geen aanleiding om tot aanpassing van de tarieven over te gaan, zodat voor deze titel wordt uitgegaan van verhoging van de tarieven met het inflatiepercentage van 3,1% voor 2027.

Hoofdstuk 2 wordt gevormd door de omgevingsvergunningen.

Omgevingswet

De nieuwe Omgevingswet is op 1 januari 2024 in werking getreden. Gedurende het jaar is door een externe partij in samenspraak met de vakinhoudelijke medewerkers een onderzoek gedaan naar de aantallen vergunningen en de daarbij behorende tarieven voor de Legesverordening 2025. De kostenonderbouwing van Hoofdstuk 2 en de gehele Legesverordening worden zo nauwkeurig mogelijk berekend.

Hoofdstuk 3 betreft de vergunningen voor horeca en evenementen. Voor deze vergunningen is het kostendekkingspercentage erg laag maar ervaring leert dat nergens in Nederland sprake is van kostendekkende tarieven voor dergelijke vergunningen. Voorgesteld wordt de verhoging van deze leges aan te passen met het inflatiepercentage van 3,1% voor 2027.

Onderstaand treft u een overzicht aan van de kostendekkendheid van de legesverordening en de daarbij behorende titels.

Kostendekking leges (€x1.000)	Titel 1	Titel 2	Titel 3	Totaal
	Algemene dienstverlening	Omgevingswet	Europese dienstenrichtlijn	
Directe lasten (inclusief heffingen)	1.159	955	308	
Directe baten (exclusief heffingen)				
Netto lasten	**1.159**	**955**	**308**	**2.423**
Toe te rekenen lasten:				
Overhead (inclusief rente)	395	382	24	800
Totale lasten	***1.554***	***1.337***	***332***	***3.223***
Opbrengsten heffingen	1.063	1.201	13	2.277
Dekking	**68%**	**90%**	**4%**	**71%**

Lijkbezorgingsrechten

Op 29 november 2017 is de "Verordening op het beheer en gebruik van gemeentelijke begraafplaatsen in de gemeente Tiel 2018" door de gemeenteraad vastgesteld. Hierin is het beheer en het gebruik geactualiseerd, mede naar aanleiding van wensen en bezwaren van inwoners van Tiel over onder andere de hoogte van de tarieven en over de uitgiftetermijnen van graven en asbestemmingen.

Uitgangspunt vanaf belastingjaar 2021 is om de lijkbezorgingsrechten meer kostendekkend te maken. Ook voor 2027 worden de tarieven verhoogd met de inflatiecorrectie van 3,1%. Voor begraafplaats Ter Navolging geldt een toeslag.

Lijkbezorgingsrechten	Begroting 2027
	€x1.000
Directe lasten (inclusief heffingen)	571
Directe baten (exclusief heffingen)	-
Netto lasten	**571**
Toe te rekenen lasten:	
Overhead (inclusief rente)	***29***
BTW	-
Totale lasten	**599**
Opbrengsten heffingen	309
Dekking	**52%**

Marktgelden

In 2022 is besloten om de tarieven van de marktgelden meer kostendekkend en marktconform te maken.

Op basis van het gecumuleerde inflatiecorrectiepercentage over de jaren 2020 tot en met 2024 worden de tarieven van de marktgelden in 2025 verhoogd voor de periode 2025 tot en met 2029.

Voor het belastingjaar 2026 is een verhoging doorgevoerd van 10% voor het gedeelte van het elektriciteitsgebruik in verband met de stijging van de kosten. Eveneens wordt er een verdeling gemaakt van de werkelijke kosten voor het verbruik door de marktkooplieden. Deze tarieven worden voor 2027 verhoogd met de inflatiecorrectie van 3,1%.

Kostendekking Marktgelden	Begroting 2027
	€x1.000
Directe lasten (inclusief heffingen)	18
Directe baten (exclusief heffingen)	-
Netto lasten	**18**
Toe te rekenen lasten:	
Overhead (inclusief rente)	-
BTW	3
Totale lasten	**21**
Opbrengsten heffingen	18
Dekking	**85%**

Ontwikkeling opbrengsten

In onderstaand overzicht zijn zowel de werkelijke opbrengsten over 2025 als de begrote opbrengsten voor 2026 en 2027 weergegeven.

Belastingen	Werkelijk 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
	€x1.000	€x1.000	€x1.000
OZB woningen	6.541	6.743	7.059
OZB niet-woningen eigenaren	3.795	4.191	5.793
OZB niet-woningen gebruikers	2.450	2.561	1.944
Hondenbelasting	274	291	300
Parkeerbelasting*	2.651	2.117	2.162
Precariobelasting	35	43	44
Reclamebelasting	460	479	500
Rioolheffing	4.713	4.771	4.688
Verblijfsbelasting	354	832	810
Leges omgevingsvergunningen	850	850	1.114
Overige leges	733	1.110	1.167
Lijkbezorgingsrechten	300	300	309
Haven-, kade- en liggelden	175	125	125
Marktgelden	24	22	18
Totaal lokale heffingen	**23.355**	**24.435**	**26.034**

*De parkeerbelasting is inclusief de naheffingsaanslagen en de opbrengst van parkeervergunningen.

Lastendruk

Vergelijking lastendruk met andere gemeenten in Gelderland

Uit de rapporten over 2022 tot en met 2026 van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO), is onderstaand overzicht samengesteld van de lokale lastenontwikkeling in Tiel zowel in vergelijking met de buurgemeenten als met het landelijk gemiddelde.

Om de lastendruk te bepalen wordt uitgegaan van de grootste heffingen, te weten OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing.

Tevens wordt onderscheid gemaakt in eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens.

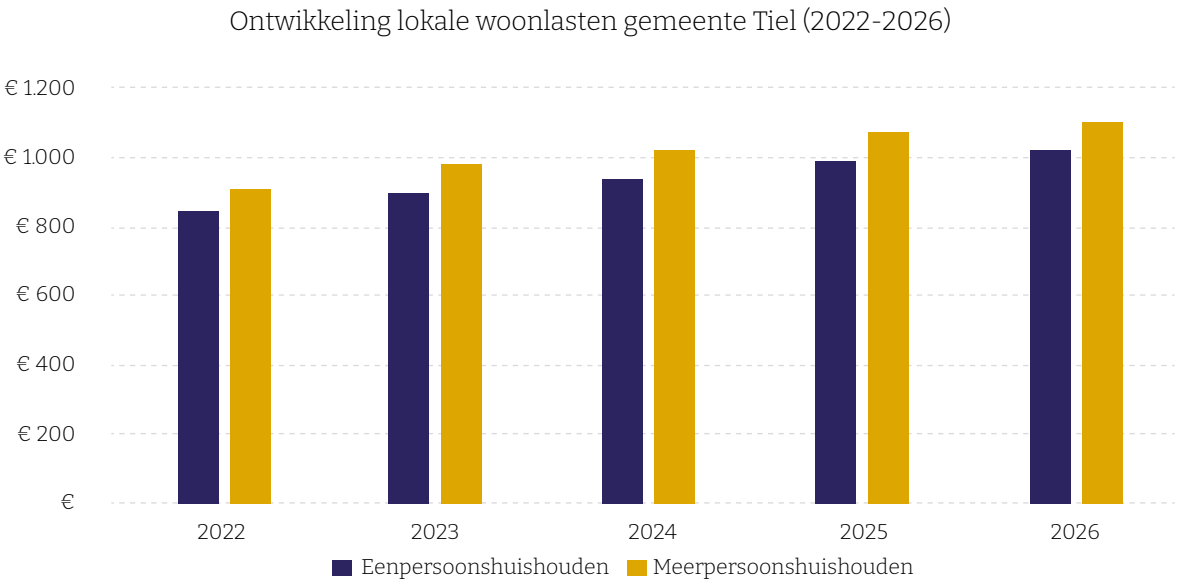
Uit het overzicht blijkt dat de woonlasten in de gemeente Tiel in 2026 relatief laag zijn ten opzichte van de omliggende Gelderse gemeenten. Voor een meerpersoonshuishouden bedragen de woonlasten € 1.106. Daarmee heeft Tiel van de opgenomen gemeenten de laagste woonlasten. Landelijk staat Tiel op plaats 201 van laag naar hoog.

Overzicht bruto woonlasten 2026

Gemeente	Eenpersoons huishouden		Meerpersoons huishouden		Rangnummer Meerpersoons huishouden	
	2025	2026	2025	2026	2025	2026
	€	€	€	€	#	#
Buren	1.287	1.323	1.309	1.345	322	314
Culemborg	1.148	1.197	1.172	1.222	278	273
Maasdriel	1.076	1.096	1.111	1.132	250	221
Neder-Betuwe	1.107	1.143	1.127	1.164	260	244
Tiel	**993**	**1.024**	**1.073**	**1.106**	**216**	**201**
West Betuwe	1.384	1.478	1.402	1.498	333	330
West Maas en Waal	1.050	1.113	1.069	1.132	211	220
Zaltbommel	1.164	1.226	1.189	1.250	287	289
Landelijk gemiddelde	**956**	**1.000**	**1.045**	**1.095**		

Ontwikkeling lokale lastendruk

Bovengenoemde rapporten van het COELO hebben tevens als uitgangspunt gediend om onderstaande grafiek te genereren waarmee inzicht wordt gegeven in de ontwikkeling van de lokale woonlastendruk binnen de gemeente Tiel in de afgelopen 5 jaar.

2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

In deze paragraaf gaan we in op de vraag in hoeverre we in staat zijn om tegenvallers op te vangen.

Centraal in de aanpak van risicomanagement staat het risicobewustzijn. Het gaat niet zozeer om het vermijden en/of ontkennen van risico's, maar juist om het bewust nemen van verantwoorde risico's gerelateerd aan de beschikbare weerstandscapaciteit.

Eerst geven we een toelichting op de beschikbare weerstandscapaciteit. Daarna maken we een berekening van de weerstandsratio. Daarnaast nemen we in deze paragraaf een aantal financiële kengetallen op, waardoor we u nog meer inzicht kunnen geven in onze financiële positie. We sluiten af met een conclusie en tot slot geven we een top 10 van het gemeentebrede risicoprofiel.

De beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van Gemeente Tiel bestaat uit het geheel aan middelen dat de organisatie daadwerkelijk beschikbaar heeft om de risico's in financiele zin af te dekken. Onder de weerstandscapaciteit kunnen 5 elementen worden gerekend:

a) de post onvoorzien
b) onbenutte belastingcapaciteit
c) de algemene (weerstands)reserve / risicoreserve
d) bestemmingsreserves
e) stille reserves.

De elementen a, c, d en e zijn incidenteel van aard, element b is structureel.

a. Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven is in deze begroting een bedrag opgenomen van € 40.000. Uit deze post worden uitgaven gedekt die voldoen aan de 3 o's: onvoorzien, onvermijdelijk en onuitstelbaar. Deze post wordt dus vooral gebruikt wordt voor risico's die we ***niet*** voorzien hadden. We zetten deze post daarom niet in als weerstandscapaciteit.

b. Onbenutte belastingcapaciteit

Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit denken we in eerste instantie aan het minimale niveau van de belastingtarieven die in acht worden genomen bij een artikel 12 aanvraag. Hiermee wordt bedoeld dat als een gemeente een aanvraag om extra steun op grond van artikel 12 indient, eerst de tarieven moeten worden verhoogd tot een bepaald minimumniveau. Op dit moment zit Tiel 15% onder dit niveau. In opbrengst gaat het om een bedrag van zo'n € 2,2 miljoen op een geraamde opbrengst van € 14,8 miljoen.

c. Algemene weerstandsreserve

De algemene weerstandsreserve is bedoeld om risico's mee op te vangen. De reserve bedraagt per 31-12-2026 naar verwachting € 29,6 miljoen. Daarbij is rekening gehouden met de geraamde onttrekkingen en claims in 2026. De verwachte onttrekkingen in 2027 ramen we nu op € 2,3 miljoen, de vrij besteedbare stand komt daarmee uit op € 27,3 miljoen.

d. Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves zijn reserves die in het leven zijn geroepen met een bepaald doel. Deze reserves worden in principe alleen voor dat doel aangewend. Als de reserve niet meer nodig is wordt deze opgeheven en gaat het saldo naar de algemene weerstandsreserve.

e. Stille reserves

Stille reserves zijn eigendommen die een potentiële inkomstenbron zijn. U kunt hierbij denken aan gronden, onroerende zaken en andere eigendommen die verkocht zouden kunnen worden, omdat ze voor de gemeente geen doel meer dienen of inmiddels geheel of gedeeltelijk zijn afgeschreven.

Mede vanuit de gedachte dat beheer van vastgoed geen kerntaak is van de gemeente is het uitgangspunt dat de vastgoedportefeuille wordt beperkt tot het vastgoed dat nodig is voor het uitvoeren van beleidsmatig onderbouwde gemeentelijke taken. In de afgelopen jaren is daarom het nodige vastgoed afgestoten, waardoor er van stille reserves geen sprake meer is.

Wij beschouwen in elk geval de algemene weerstandsreserve als weerstandscapaciteit. Daarnaast is ook de algemene reserve grondexploitatie beschikbaar als weerstandscapaciteit, omdat deze reserve ook bedoeld is om risico's/tekorten op dat beleidsterrein op te vangen. De risico's van de grondexploitatie zijn onderdeel van de berekening van het totaal aan risico's dat we lopen. Echter, de algemene reserve grondexploitatie heeft op dit moment geen vrij besteedbaar saldo, omdat het gehele saldo nodig is om het verlies van het Veilingkwartier op te vangen.

De overige drie onderdelen van de weerstandscapaciteit, te weten de post onvoorzien, de onbenutte belastingcapaciteit en de stille reserves, worden in dit overzicht buiten beschouwing gelaten. Deze onderdelen worden voor de beoordeling van de beschikbare weerstandscapaciteit als minder relevant beschouwd. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt daarmee € 27,3 miljoen.

Bedragen x € 1.000	Start-capaciteit	Bijboekingen	Afboekingen/ oormerkingen	Beschikbare capaciteit
Algemene weerstandsreserve*	29.600		2.300	27.300
Algemene reserve grondexploitatie	5.700		5.700	0
Totale weerstandscapaciteit	**35.300**		**8.000**	**27.300**

* Verwachte stand algemene weerstandsreserve, inclusief nog niet administratief verwerkte claims en reservemutaties. Daarom wijkt deze af van de begrotingsstand in de reserveoverzichten.

De benodigde weerstandscapaciteit

Om de risico's van Gemeente Tiel in kaart te brengen is een risicoprofiel opgesteld. In dit risicoprofiel zijn alle bekende risico's betrokken, inclusief die met betrekking tot de grondexploitatie.

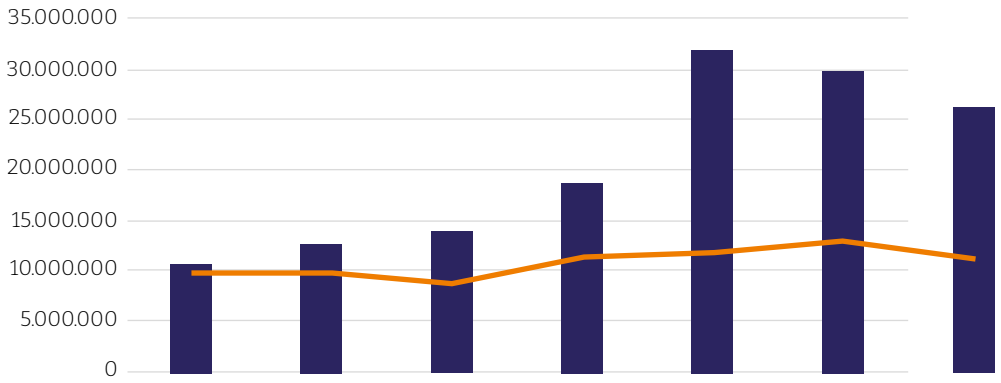
In totaal zijn er meer dan 100 risico's in beeld gebracht. Achteraan deze paragraaf worden tien risico's gepresenteerd die de hoogste bijdrage hebben aan de berekening van de benodigde weerstandscapaciteit.

Op basis van de ingevoerde risico's is een risicosimulatie uitgevoerd. De risicosimulatie wordt toegepast omdat het reserveren van het maximale bedrag ongewenst en onnodig is. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden.

Uit de simulatie volgt dat 90% zeker is dat alle risico's kunnen worden afgedekt met een bedrag van € 11.640.000 (= benodigde weerstandscapaciteit; was € 13.433.000 in begroting 2026).

In de onderstaande grafiek is het verloop van de totale weerstandscapaciteit in de tijd weergegeven. Hierin is de beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit.

Begroot verloop totale weerstandcapaciteit

	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Beschikbare weerstand capaciteit	11.001.737	13.151.108	14.448.000	19.536.000	33.177.000	30.933.000	27.300.000
Benodigde weerstandscapaciteit	10.281.000	10.337.000	9.267.000	11.743.000	12.189.000	13.433.000	11.640.000

Beschikbare weerstand capaciteit Benodigd weerstandscapaciteit

Berekening weerstandsratio

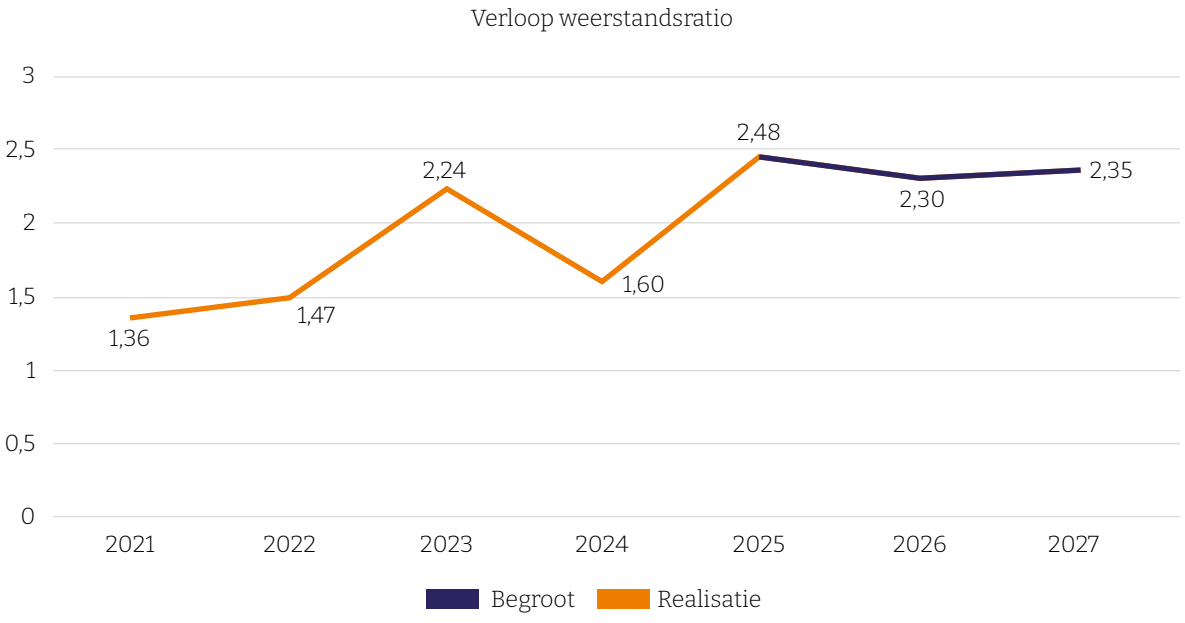
Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, dient de relatie te worden gelegd tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij gewenste en de beschikbare weerstandscapaciteit.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{\text{€ 27.300.000}}{\text{€ 11.640.000}} = 2{,}35$$

De normtabel is ontwikkeld in samenwerking met de Universiteit Twente. Het biedt een waardering van het berekende ratio. De ratio voor het weerstandsvermogen van de gemeente Tiel valt in klasse A. Dit duidt op een uitstekend weerstandsvermogen.

Weerstand velden		
Waarderingscijfer	**Ratio**	**Betekenis**
A	>2.0	Uitstekend
B	1.4-2.0	Ruim voldoende
C	1.0-1.4	Voldoende
D	0.8-1.0	Matig
E	0.6-0.8	Onvoldoende
F	<0.6	Ruim onvoldoende

In onderstaande grafiek is het verloop van de ratio voor het weerstandsvermogen weergegeven. De gegevens tot en met 2025 zijn gebaseerd op werkelijke cijfers en vanaf 2026 zijn deze opgenomen op begrotingsbasis.

Financiële kengetallen

In dit onderdeel van deze paragraaf nemen we de voorgeschreven financiële kengetallen op.

We hebben de cellen gekleurd op basis van de normen die de provincie in haar toezichtkader hanteert:

- groen: categorie A
- oranje: categorie B
- rood: categorie C

Kengetallen toezichtkader Provincie Gelderland	Cat A	Cat B	Cat C
1a. Netto schuldquote	< 90%	90% - 130%	> 130%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	< 90%	90% - 130%	> 130%
2. Solvabiliteitsratio	> 50%	20% - 50%	< 20%
3. Grondexploitatie	< 20%	20% - 35%	> 35%
4. Structurele exploitatieruimte	> 0%	0%	< 0%
5. Belastingcapaciteit	< 95%	95% - 105%	> 105%

De normen uit het toezichtkader van de provincie Gelderland zijn hierboven weergegeven. De categorieën lopen op in risicoprofiel van A (laag) tot en met C (hoog).

De kengetallen van de gemeente Tiel zijn als volgt:

Kengetal	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
1a. Netto schuldquote	61,0%	61,8%	65,1%	69,3%	69,7%
1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	59,0%	59,2%	62,4%	66,6%	67,0%
2. Solvabiliteitsratio	29,0%	27,3%	26,9%	25,5%	24,8%
3. Grondexploitatie	0,0%	1,1%	1,2%	1,2%	1,2%
4. Structurele exploitatieruimte	0,3%	0,6%	-4,6%	-0,5%	0,7%
5. Belastingcapaciteit	101,0%	101,0%			

Toelichting kengetallen Gemeente Tiel

De financiële kengetallen dienen in onderlinge samenhang en in combinatie met de weerstandsratio te worden beoordeeld. Een afzonderlijk kengetal geeft slechts een gedeeltelijk beeld van de financiële positie. Wanneer meerdere kengetallen zich in ongunstige richting ontwikkelen, kan dit wijzen op een toenemende financiële kwetsbaarheid.

Uit de meerjarenraming blijkt dat de financiële positie van de gemeente de komende jaren verandert. De schuldquote neemt toe en de solvabiliteit neemt af ten opzichte van de jaarrekening 2025.

1 a. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in de omvang van de netto schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de totale baten. Het kengetal vormt daarmee een indicatie voor de mate waarin rente en aflossingen beslag kunnen leggen op de exploitatie.

De netto schuldquote stijgt van 61,0% in 2026 naar 61,8% in 2027 en loopt vervolgens op tot 69,7% in 2030. Deze ontwikkeling hangt samen met de verwachte financieringsbehoefte als gevolg van het investeringsprogramma en het aantrekken van langlopende geldleningen.

Ondanks de verwachte stijging blijft de netto schuldquote gedurende de gehele meerjarenperiode ruim beneden de signaleringswaarde van 90%. De schuldenlast blijft daarmee op basis van dit kengetal beheersbaar.

1b. Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft aanvullend inzicht in de schuldenlast door rekening te houden met middelen die de gemeente heeft uitgeleend. Hierdoor ontstaat een beeld van de netto schuldpositie na correctie voor deze financiële activa.

De gecorrigeerde netto schuldquote bedraagt 59,2% in 2027 en loopt vervolgens op tot 67,0% in 2030. Daarmee laat dit kengetal nagenoeg dezelfde ontwikkeling zien als de reguliere netto schuldquote.

Voor de meerjarenraming is uitgegaan van een gelijkblijvende omvang van de verstrekte leningen (leningen u/g). De ontwikkeling hiervan is moeilijk voorspelbaar en eventuele toekomstige verstrekkingen of aflossingen zijn daarom niet in de prognose verwerkt.

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft aan welk deel van het gemeentelijk vermogen met eigen vermogen is gefinancierd. Het kengetal wordt berekend door het eigen vermogen, bestaande uit de reserves en het resultaat, af te zetten tegen het balanstotaal.

De solvabiliteitsratio daalt van 29,0% in 2026 naar 27,3% in 2027 en vervolgens naar 24,8% in 2030. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de afname van de reserves, terwijl het balanstotaal als gevolg van het investeringsprogramma op een hoger niveau komt te liggen. De investeringen worden daarbij voor een belangrijk deel met vreemd vermogen gefinancierd.

3. Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft inzicht in het relatieve belang van grondposities voor de financiële positie van de gemeente. Hierbij wordt de boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie afgezet tegen de totale baten.

Het kengetal bedraagt 1,1% in 2027 en blijft in de jaren daarna met 1,2% nagenoeg gelijk. De omvang van de grondexploitaties is daarmee beperkt ten opzichte van de totale baten van de gemeente. Vanuit dit kengetal is sprake van een beperkte financiële blootstelling aan grondexploitaties.

4. Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte geeft aan in hoeverre de structurele baten toereikend

zijn om de structurele lasten te dekken. Incidentele baten en lasten en incidentele mutaties in de reserves worden hierbij buiten beschouwing gelaten.

De structurele exploitatieruimte is in 2027 en 2030 positief. Voor 2027 bedraagt deze 0,6%, waarna het percentage uitkomt op -/-4,6% in 2028, -/-0,5 in 2029 en 0,7% in 2030. De beschikbare structurele ruimte is beperkt. Hierdoor is er relatief weinig ruimte om structurele tegenvallers binnen de bestaande begroting op te vangen. Het behoud van structureel begrotingsevenwicht blijft daarom van belang.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de hoogte van de gemeentelijke woonlasten ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Hiervoor worden de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een meerpersoonshuishouden afgezet tegen de gemiddelde landelijke woonlasten.

Voor de berekening van het kengetal in de begroting 2027 is uitgegaan van de woonlasten zoals opgenomen in de COELO Atlas van de Lokale Lasten 2026. De door COELO berekende woonlasten voor Tiel kunnen op basis van de afzonderlijke gemeentelijke tarieven niet volledig worden herleid.

Een berekening op basis van de daadwerkelijk geldende tarieven leidt tot lagere woonlasten en een lager kengetal (94,4%).

Om de vergelijkbaarheid met het landelijke gemiddelde en met andere gemeenten te behouden, zijn voor dit kengetal desondanks de COELO-cijfers gehanteerd. Het gepresenteerde kengetal (101%) geeft hierdoor naar verwachting een hogere belastingdruk weer dan op basis van de gemeentelijke tarieven kan worden berekend.

Conclusie

Uit deze paragraaf blijkt dat het weerstandsvermogen in goed evenwicht is t.o.v. de risico's.

De weerstandsratio is momenteel 2,35. Dit wordt door de provincie gewaardeerd met het label A–uitstekend en stabiel ten opzichte van vorige jaren.

De belangrijkste aandachtspunten in de risico's zijn met name de grondexploitatie, de open eindregelingen in het sociaal domein en noodzakelijke investeringen in de openbare ruimte.

De financiële kengetallen -die in samenhang moeten worden bezien- geven een vrij stabiel beeld. Het belangrijkste kengetal, de structurele exploitatieruimte, is in 2027 positief, voor de jaren daarna hebben we nog een uitdaging.

Wat betreft de belastingcapaciteit behoren we tot de middenmoot van de gemeenten in Nederland. In de regio zijn onze lasten nog steeds laag.

Bijlage: top 10 risico's

Nr.	Risicogebeurtenis	Kans van optreden (%)	Maximaal financieel gevolg	Invloed op WV
1	Tekorten toekomstige grondexploitaties	70	€ 3.000.000	11,7%
2	Groter beroep op voorziening jeugdwet.	50	€ 2.500.000	7,1%
3	Renovatie of vervanging Industriehaven	50	€ 2.500.000	7,0%
4	Onvoldoende middelen voor Integraal Huisvestingsplan Onderwijs	50	€ 2.500.000	6,9%
5	Onvoldoende middelen om beheerplannen openbare ruimte te kunnen uitvoeren, waardoor achterstallig onderhoud ontstaat	50	€ 2.000.000	5,7%
6	Netcongestie: niet kunnen aansluiten van nieuwe panden op net, daardoor extra kosten voor noodvoorziening	70	€ 1.200.000	4,7%
7	Onvoldoende dekking voor tussenvariant 3e ontsluitingsweg	50	€ 1.500.000	4,2%
8	Inflatie, onvoldoende compensatie via AU en belastingen	50	€ 1.250.000	3,6%
9	Planschadeclaim	30	€ 1.900.000	3,2%
10	Bodemverontreinigingen	50	€ 1.000.000	2,9%
10	Verduurzaming gemeentelijke gebouwen	50	€ 1.000.000	2,8%
10	Inbraak of hack van systemen	50	€ 1.000.000	2,8%
10	Begrotingstekorten 2028 en 2029 kunnen niet (geheel) worden opgevangen	50	€ 1.000.000	2,8%

N.B. Omdat er vier risico's met een gelijke kans en financieel gevolg wordt nummer 10 van de top 10 gedeeld door deze vier risico's, die we alle vier hier presenteren.

3. Onderhoud kapitaal-goederen

Inleiding

De gemeente Tiel heeft een groot vermogen geïnvesteerd in kapitaalgoederen in de vorm van wegen, riolering, groen, civiele kunstwerken, gebouwen, etc. Het onderhoud van deze kapitaalgoederen is van groot belang voor het zo goed mogelijk functioneren van de gemeente op verschillende beleidsterreinen zoals veiligheid, vervoer, recreatie, onderwijs en welzijn. Het onderhoud van de kapitaalgoederen is vastgelegd in beleid- en beheerplannen. Met de vastgestelde beheerplannen voor wegen, groen, openbare verlichting en begraafplaatsen voldoen we aan de eisen van de Provincie ten aanzien van de verantwoording voor besteding van budgetten. In deze paragraaf wordt per onderwerp ingegaan op het beleidskader, de ontwikkelingen en de bijbehorende financiële consequenties.

Openbare ruimte

Begraafplaatsen en gedenkparken

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan begraafplaatsen 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Groentype	Hoeveelheid	
Gras	168	are
Cultuurlijke beplanting	61	are
Hagen	30	are
Natuurlijke beplanting	2	are
Totaal	**261**	**are**

De bomen op de begraafplaatsen horen budgettair bij openbaar groen. De aantallen zijn genoemd bij groen.

c. Beleidskader

Het beleidskader voor de begraafplaatsen is:

- Ontwikkel- en beheervisie begraafplaatsen gemeente Tiel 2010-2020
- Verordening op het beheer en gebruik van de gemeentelijke begraafplaatsen 2018
- Uitvoeringsbesluit gemeentelijke begraafplaatsen gemeente Tiel 2015
- Verordening op de heffing en invordering van lijkbezorgingsrechten 2018
- Activeringsplan begraafplaats Ter Navolging 2015-2025
- Beheerplan begraafplaatsen 2023-2026

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Concrete projecten uit het beheerplan worden voorbereid en in uitvoering gebracht.

Civiele kunstwerken

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan civiele kunstwerken	definitief	2025

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Beschoeiingen	2957	m
Bruggen (langzaam verkeer)	54	st
Bruggen (gemengd verkeer)	21	st
Coupures (langzaam verkeer)	2	st
Coupures (gemengd verkeer)	1	st
Geluidwerende voorziening	508	m
Grondkeringen	3610	m
Steigers	2	st
Stuwen	5	st
Tunnels (langzaam verkeer)	5	st
Tunnels (gemengd verkeer)	2	st
Viaducten (gemengd verkeer)	6	st

c. Beleidskader

Beheerplan civiele kunstwerken 2025 - 2029

d. Beleidsontwikkelingen

Op basis van de laatste inspectie wordt dit beleids- en beheerplan geactualiseerd, verwachte vaststelling in 2024.
Voor 2026 wordt een integraal beleids- en beheerplan opgesteld voor alle kapitaalgoederen (assets) in de openbare ruimte. Hierbij zullen de bestaande beleidsplannen geactualiseerd worden en ontbrekende beleidsplannen opgesteld worden.

e. Praktische ontwikkelingen

De twee coupures in de dijk zijn in het proces van de dijkversterking overgedragen aan het waterschap.

Groen/Bomen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Groenbeheerplan 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Groentype	Hoeveelheid	
Bomen	16.439	st
Gras	19.755	are
Cultuurlijke beplanting	1.630	are
Hagen	191	are
Natuurlijke beplanting	4.057	are
Totaal	**25.633**	**are**

De bomen op de begraafplaatsen en sportterreinen horen budgettair bij openbaar groen. De aantallen zijn genoemd bij groen.

c. Beleidskader

Het op orde houden en/of brengen van het openbaar groen

- Groenstructuurplan 2005
- Nota uitgangspunten groenbeheer 2005
- Nota onderhoudskwaliteit openbaar groen 2005
- Bomenbeleidsplan 2005
- Bomenverordening 2014
- Visie restgroen 2016
- Groenbeheerplan 2023-2026

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Op basis van de beheerplannen en het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) wordt het Jaarprogramma Openbare Ruimte (JOR) voor 2024 en 2025 opgesteld. Daar waar mogelijk worden projecten integraal met alle disciplines afgestemd. Zo ook voor het onderdeel groen en bomen. Daarnaast zullen groenrenovaties ook separaat worden uitgevoerd.

Meubilair (weg en ander)

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan verkeerstekens en straatmeubilair 2023-2026	concept	2025 (verwacht)

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Zitbanken & picknickbanken	523	st
Afvalbakken (ook in HUP met dispenser)	640	st
Hekwerk (bv. bij HUP (draadmat, schapengaas)	17.922	m^1

c. Beleidskader

- De Begaanbare stad
- Tiel Fietsvriendelijk
- Actieplan mobiliteit 2024-2025

d. Beleidsontwikkelingen

Het beheerplan is in ontwikkeling.

e. Praktische ontwikkelingen

Openbare verlichting

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheer openbare verlichting 2023-2027	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Lichtmasten	8.887	st
Armaturen	9.224	st
Lampen	9.334	st
Stuur- en verdeelkasten	13	st

c. Beleidskader

Het doel van het beleid voor het onderhoud van de openbare verlichting is:
- Zorgen dat de (weg)gebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, fiets- en voetpaden.

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

Op basis van een inventarisatie is er grootschalige vervangingsacties opgestart om de installatie de komende jaren weer op orde te brengen en de onderhoudskosten daarvan beheersbaar te houden. Ca 30% van de armaturen zijn vervangen door LED-armaturen.

Riolering en stedelijk water

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Gemeentelijk Rioleringsplan Tiel 2023-2026	Vastgesteld	2024

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Gemengde- en vuilwaterriolering	186	km
Hemelwaterriolering	61	km
Persleidingen	37	km
Drainageleidingen	29	km
Totaal	313	km
Wadi's	228	are
Totaal	**228**	**are**
Minigemalen	193	st
IBA (individuele behandeling afvalwater)	6	st
Vuilwaterrioolgemalen	9	st
Hemelwatergemalen	4	st
Grondwatergemaal	1	st
Randvoorzieningen (bergbezinkbassins)	8	st
Externe overstorten gemengd	29	st
Externe overstorten hemelwater	31	st
Uitlaat hemelwater	8	st
Duikers	51	St
Totaal	**340**	**st**

c. Beleidskader

Gemeentelijk Rioleringsplan Tiel 2019-2022 (inclusief kostendekkingsplan).

d. Beleidsontwikkelingen

Met de komst van de Omgevingsvisie en het Omgevingsplan, wordt het beleid uit het GRP voortaan geactualiseerd via deze verplichte Omgevingswet documenten.

e. Praktische ontwikkelingen

Spelen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan Spelen 2023-2026	Concept	2025 (verwacht)

b. Kengetallen

Onderdeel	Hoeveelheid	
Speelplekken (beheer gemeente)	28	St
Speelplekken (overgedragen)	40	St
Trapvelden	10	St
Actieve joppen	13	st
Beweeg en natuurspeelplek (Cool Nature)	1	St
Totaal	**92**	**st**
Elementenverharding	2.679	m^2
Gesloten verharding	7.202	m^2
Halfverharding	1.272	m^2
Kunstgras	565	m^2
Rubbertegels	160	m^2
Zand	8.366	m^2
Rubberen grasdoorgroeitegels	20	m^2
Speeltoestellen	575	st

c. Beleidskader

Beheerplan spelen (concept)
Beleids- en uitvoeringsplan Wijken voor Spelen

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

De overdracht van speelplekken richting bewonersinitiatieven wordt structureel voortgezet.

Wegen

a. Beheerplan

Naam	Status	Jaar vaststelling
Beheerplan Wegen 2023-2026	Concept	2023

b. Kengetallen

Verhardingstype	Hoeveelheid	
Cementbeton	18.935	m^2
Dicht asfaltbeton	734.532	m^2
Elementen	1.390.274	m^2
Oppervlakbehandeling	152.522	m^2
Overige	55.865	m^2
Zeer open asfaltbeton	15.079	m^2

c. Beleidskader

Het doel van het beleid voor het onderhoud van de verhardingen is:
Zorgen dat de weggebruiker veilig gebruik kan maken van de wegen, fiets- en voetpaden.
Zorgen voor goed bruikbare en voldoende comfortabele verhardingen.

d. Beleidsontwikkelingen

e. Praktische ontwikkelingen

In het beheerplan is inzichtelijk gemaakt dat de onderhoudsachterstand 25,8% van het totale areaal bedraagt. Daarnaast is inzichtelijk gemaakt hoe we de komende jaren op deze onderhoudsachterstand in gaan lopen m.b.v. de beschikbare middelen. We herijken de beheerplannen om de twee jaar om het inlopen op de achterstanden te monitoren.

Financieel overzicht beheerkader

Discipline	Uitvoeringsbudget (incl. DVO Avri)
Begraafplaatsen en gedenkparken	407.000
Civiele kunstwerken	184.000
Groen/bomen	2.936.000
Meubilair (straat en verkeer)	870.000
Openbare verlichting	355.000
Riolering en stedelijk water	982.000
Spelen	70.000
Wegen	1.993.000
Totaal	**7.797.000**

Planning projecten

Project	Jaar uitvoering	Bedrag(x € 1.000)
Herinrichting en onderhoud Nieuwe Tielseweg (Oost/West)	2024-2027	10.446
Rioolvervanging Roos Vosstraat	2027	968
Rioolvervanging Jhr. A.W. van Borsselestraat Wadenoijen	2028	501
Inrichting fietsvoorziening Passewaayse Hogeweg (inclusief omzetten persriool naar vrijverval)	2027	1.396
Aanpassing rotonde Schaarsdijkweg	2027	400
Revitalisering Wadenoijenlaan e.o. (Tiel-West)	2025-2028	12.179
Rioolvervanging Gasthuislingelaan	2026-2027	864
Rioolvervanging Stationsweg-Stationsplein	2028	804
Herinrichting en onderhoud Inundatiekanaal (Tiel-West)	2027	632
Baggerwerkzaamheden Glashaven en kade, Waalhaven	2027	650
Rioolvervanging en vergroening Thorbeckestraat	2026-2027	780
Rioolvervanging Daver	2027	188
Rioolvervanging Mr. A. Pijnacker Hordijkstraat	2027	435
Watermaatregelen Vogelbuurt	2025-2027	675
Speelplaats Hertog Arnoldstraat	2027	257
Rioolvervanging Dr. Asjeslaan e.o.	2028	500
Watermaatregelen De Praam	2027	300
Watermaatregelen De Hennepe	2027	307
Vervanging openbare verlichting	2027	200
Saneren fietspadpaaltjes	2026-2027	50
Parkeervoorzieningen Goudenregenstraat	2027	Veilingkwartier

Maatschappelijk vastgoed

a. Kengetallen

Categorie	Aantal objecten	Aantal m² BVO	Programma
Eigen huisvesting	6	8.236	Bedrijfsvoering
Onderwijs (economisch)	29	61.417	3 Mens en samenleving
Sport en recreatie	10	11.431	3 Mens en samenleving
Kunst en cultuur	5	9.303	2 Vitale stad
Welzijn en zorg	7	2.854	2 Vitale stad
Opvang vluchtelingen	2	2480	2 Vitale stad
Multifuntioneel	4	3554	3 Mens en samenleving en 1 Leefomgeving
Parkeergarages	1	17.117	1 Leefomgeving
Wonen	6	746	2 Vitale stad
Overig	20	7.531	1 Leefomgeving en 2 Vitale stad
Totaal	**90**	**124.669**	

De categorie “overige” bevat vooral baarhuisjes, kerken en kerktorens.

Het gemeentelijk vastgoed bestaat uit een relatief klein deel uit erfgoed, namelijk 11 % van het aantal objecten.

Van het aantal panden staat 5% leeg. Het betreft met name recent aangekochte kerken en te slopen panden hetgeen te maken heeft met (nog) geen bestemming en sloop van het pand.

b. Beleidskader

Het beleidskader voor maatschappelijk vastgoed is:

- Naar een nota Vastgoedbeleid Gemeente Tiel, vastgesteld door de raad op 14 oktober 2020.
- Integraal huisvestingsplan onderwijshuisvesting (IHP), vastgesteld door de raad op 31 mei 2023
- Verordening voorzieningen huisvesting Onderwijs gemeente Tiel 2016, vastgesteld door de raad op 26 oktober 2016
- Sport- en beweegbeleid, vastgesteld door de raad op 15 december 2021

c. Beleidsontwikkelingen

- Uitvoeringsplannen en businesscases IHP

4. Financiering

Inleiding

De uitgaven en inkomsten van de gemeente lopen niet synchroon in de tijd. Soms leent de gemeente geld om tijdig betalingen te kunnen verrichten en soms heeft ze (tijdelijk) overtollige liquide middelen. Al deze geldstromen lopen via de treasuryfunctie, die de gemeente bij de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe heeft ondergebracht.

De uitvoering van de financieringsfunctie vindt plaats binnen de kaders die zijn vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden, afgekort Wet fido. In deze wet zijn regels opgenomen voor de inrichting en uitvoering van de treasuryfunctie bij de decentrale overheden. Op basis van deze regelgeving heeft de gemeente twee belangrijke instrumenten op het gebied van de treasury.

Ten eerste staan de spelregels en verantwoordelijkheden voor een goede uitvoering van de treasuryfunctie in het treasurystatuut. Dit statuut is geschreven om zoveel mogelijk de financiële risico's te beperken.

Ten tweede wordt jaarlijks bij zowel de begroting als de jaarrekening een financieringsparagraaf geschreven. In deze paragraaf komt het concrete beleid aan de orde, waarbij in de begroting de nadruk wordt gelegd op de plannen voor de toekomst en in de jaarrekening een verantwoording van het afgelopen jaar.

Rentevisie

De Europese economie bevindt zich in een fase waarin de inflatie weliswaar aanzienlijk lager ligt dan tijdens de piekperiode van 2022-2024, maar nog steeds gevoelig blijft voor geopolitieke ontwikkelingen, energieprijsstijgingen en internationale handelsspanningen. De Europese Centrale Bank (ECB) blijft daarom een voorzichtig monetair beleid voeren. Volgens de meest recente ECB-projecties bedraagt de inflatie in de eurozone naar verwachting circa 2,5% in 2027, waarna deze geleidelijk richting de doelstelling van 2% beweegt

Voor Nederland wordt voor 2027 een inflatie voorzien van circa 2,8% tot 3,2 %. De combinatie van structurele loonstijgingen, hogere energieprijzen, toenemende defensie-uitgaven en geopolitieke onzekerheden kan ertoe leiden dat de inflatie langer boven het historisch gemiddelde blijft.

Tegen deze achtergrond wordt verwacht dat de renteontwikkeling in de periode 2027-2030 aanzienlijk stabieler zal verlopen dan in de voorgaande jaren. Wel blijft sprake van een verhoogde onzekerheid waardoor tijdelijke uitschieters naar boven niet kunnen worden uitgesloten. Het meest waarschijnlijke scenario is dat de ECB-rente zich in 2027 beweegt tussen circa 2,25% en 2,75%. Voor de 3-maands Euribor wordt uitgegaan van een bandbreedte van circa 2,0% tot 2,75%. Voor de lange rente (10-jaars kapitaalmarktrente/

swaprente) wordt een bandbreedte van circa 3,0% tot 3,75% realistisch geacht.

Voor gemeentelijke langlopende financieringen betekent dit dat voor nieuwe 10-jarige geldleningen rekening gehouden moet worden met rentetarieven van ongeveer 3,75% tot 4,75%, afhankelijk van marktomstandigheden, opslagpercentages en het moment van aantrekken van financiering.

Voor de gemeente Tiel betekent dit dat de financieringsmarkt naar verwachting beheersbaar blijft, maar dat onzekerheden rond geopolitieke spanningen, energieprijzen, Europese defensie-investeringen en internationale handelsontwikkelingen de komende jaren een belangrijke invloed kunnen blijven uitoefenen op het renteniveau. Een gefaseerde financieringsstrategie blijft daarom passend om renterisico's te beperken, flexibiliteit te behouden en te voorkomen dat grote financieringsvolumes op één ongunstig rentemoment worden afgesloten.

Bestuurlijke kernboodschap

De verwachting is dat de rente in de periode 2027-2030 op een structureel hoger niveau blijft dan vóór 2022, maar zich overwegend stabiel zal ontwikkelen. Door onzekerheden rond inflatie, energieprijzen en geopolitieke ontwikkelingen kunnen rentebewegingen echter niet worden uitgesloten. De gemeente Tiel blijft daarom inzetten op een gefaseerde financieringsstrategie, waarmee renterisico's worden gespreid, begrotingszekerheid wordt vergroot en flexibel kan worden ingespeeld op toekomstige marktontwikkelingen.

Risicobeheer

Renterisicobeheer

Onder renterisicobeheer wordt verstaan de onzekerheid over de hoogte van toekomstige rente uitgaven en –inkomsten. Voor de beheersing van de renterisico's gelden een aantal concrete richtlijnen.

1. Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet geeft de maximale toegestane omvang van de kortlopende schuld aan. Als kort wordt aangemerkt leningen met een termijn van maximaal 364 dagen. Over kort geld wordt in een normale geldmarktsituatie een lagere rentevergoeding betaald dan over lang geld. De kasgeldlimiet is bedoeld om de gemeente te behoeden voor het risico, dat de rentelasten opeens fors stijgen, omdat de rente voor kort geld sterk kan fluctueren. Door tijdig de kort geld-positie te consolideren in lang geld ontstaat er meer zekerheid over de op langere termijn te betalen rente.

De Wet financiering decentrale overheden staat een kasgeldlimiet toe van 8,5% van het begrotingstotaal. Voor 2027 betekent dit een limietbedrag van afgerond € 18 miljoen voor "korte" financiering (We rekenen hier met de totale lasten incluis reserveringen).

Wanneer de gemeente de kasgeldlimiet voor het derde achtereenvolgende kwartaal overschrijdt, moet een plan ter goedkeuring aan de toezichthouder, de provincie Gelderland, worden voorgelegd waarin staat hoe en binnen welke termijn de overschrijding ongedaan wordt gemaakt.

Voor 2027 is de verwachting dat de huidige rentecurve een "normale" curve zal blijven,

dat wil zeggen dat kort geld goedkoper is en blijft t.o.v. (middel)lang geld.

2. Renterisiconorm

De renterisiconorm heeft als doel om het renterisico bij herfinanciering te beheersen. De renterisiconorm houdt in dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal met een minimum van € 2,5 miljoen. Bedoeling van de normering is om binnen de gemeente tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te komen, dat het renterisico uit hoofde van de renteaanpassingen en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Kortom; het komen tot een spreiding in de leningenportefeuille op een manier dat herfinanciering (tegen een hoger rentepercentage) niet leidt tot ongewenst hogere rentelasten. Hiermee wordt een kader geboden bij de beoordeling van het financieringsbeleid.

Renterisiconorm en renterisico vaste schulden per 1 -1 (bedragen x € 1.000)	**2027**	**2028**	**2029**	**2030**
Begrotingstotaal	211.242	213.057	201.953	198.564
Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	42.248	42.611	40.390	39.712
Maximaal risico op vaste schuld	15.629	12.129	13.929	24.763
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	**26.619**	**30.482**	**26.461**	**14.949**

De inschatting van risico's is gebaseerd op de verwachte rente- en aflossingsverplichtingen van de komende jaren.

3. Renteschema

Om er voor te zorgen dat in de begroting en verantwoording de totale rentelasten inzichtelijk zijn, is in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) opgenomen dat de paragraaf financiering in ieder geval inzicht geeft in de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend met behulp van de (omslag)rente.

Rente toerekening 2027 (bedragen x € 1000)	
De externe rentelasten over korte en lange financiering	2.283
De externe rentebaten (idem)	-/-100
Saldo rentelasten en rentebaten	**2.183**
De rente die aan de facilitaire grondexploitaties (kostenverhaal) **moet** worden doorberekend	-/-0
De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	-/-0
De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	+/+0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	***2.183***
Rente over eigen vermogen	+/+0
Rente over voorzieningen	+/+0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	***2.183***
De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	1.831
Renteresultaat op het taakveld Treasury	**352**

Het tijd gewogen gemiddelde rentelast van de portefeuille vaste geldleningen in 2026 is 1,34%. Het investeringsniveau is in 2027 begroot op bijna 40 miljoen euro en het feit dat het percentage van de langlopende rente voor nieuwe leningen boven de 1,34% zal liggen is de reële verwachting dat dit percentage in 2027 zal stijgen tot een percentage tussen de 1,43% en 1,86% Het aantrekken van nieuwe leningen zal bij (gedeeltelijke) realisatie van het begrote investeringsniveau noodzakelijk zijn.

Koersrisicobeheer

Koersrisico's bij beleggingen in aandelen worden beperkt door de bepalingen in de Wet financiering decentrale overheden, die uitzettingen in de vorm van aandelen, anders dan het deelnemen in ondernemingen uit hoofde van de publieke taak, niet toestaan.

De gemeente beschikt niet over aandelen van beursgenoteerde ondernemingen en loopt als zodanig geen risico's. Wel neemt de gemeente deel in het aandelenvermogen van de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten en in de aandelen Vitens, daarnaast participeert de gemeente in een PPS samen met BPD Ontwikkeling. Het risico op waardeverlies van onderstaande deelnames wordt als beperkt ingeschat.

Omschrijving	Kredietrisico	Boekwaarde per 31-12-2026 (bedragen x € 1.000)
NV BNG Bank	AAA	92
Vitens	Geen rating	43
GEM Veilingterrein	Geen rating	8.500
Totaal		**8.635**

Kredietrisicobeheer

Kredietrisicobeheersing richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's kunnen zich op twee manieren manifesteren. Ten eerste is er het directe risico dat wordt gelopen uit hoofde van door de gemeente gedane uitzettingen (verstrekte geldleningen en beleggingen). Gelet op de bepalingen met betrekking tot Schatkistbankieren zijn nieuwe externe beleggingen niet meer mogelijk. Het uitzetten van geldmiddelen kan daardoor alleen nog maar plaatsvinden in 's Rijks Schatkist of bij andere decentrale overheden.

Nieuwe leningen aan woningbouwcorporaties worden niet meer verstrekt. Wel worden, samen met het Waarborgfonds Sociale Woningbouw, door de gemeente garanties verstrekt op leningen die de corporaties aangaan.

Verstrekte geldleningen (bedragen x € 1.000)	Stand per 1-1-2027	Aflossing 2027	Opname 2027	Stand per 31-12-2027	Rente gemiddeld
SvN	3.703	0	0	3.703	
Verenigingen/stichtingen	322	12	0	310	
Hypotheken personeel	226	0	0	226	4,875%
Totaal	**4.251**	**12**		**4.239**	

Daarnaast is een kredietrisico verbonden aan gemeentelijke leningen en garanties, die de gemeente heeft verstrekt c.q. afgegeven aan lokaal opererende organisaties. Op deze leningen loopt de gemeente kredietrisico's. Grootste onderdeel van de verstrekte garanties vormt de achtervangfunctie voor de woningcorporaties en particuliere woningbouw. Daarbij wordt de gemeente pas aangesproken als de sector zelf en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) hun verplichtingen niet nakomen. Dit is tot op heden nog niet voorgekomen. Het risico wordt daarmee gering geacht. De portefeuille voor particuliere woningbouw wordt langzaam afgebouwd, omdat die achtervangpositie is overgenomen door de Nationale Hypotheekgarantie (NHG).

Gegarandeerde geldleningen (bedragen x € 1.000)	**31-12-2025**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
Particuliere woningbouw	53.500	49.500	42.593
Woningbouwcorporaties	86.812	86.812	86.812
Gemeente als achtervang	***140.312***	***136.312***	***129.705***
Culturele-/sportverenigingen	145	140	135
Lening personeel	188	136	136
Gemeente als directe risicodrager	***333***	***276***	***271***
Totaal gegarandeerde geldleningen	**140.645**	**136.588**	**129.976**

Financiering

Vaste leningen

In het onderstaand overzicht wordt een beeld geschetst van het verloop van de vaste leningenportefeuille voor het jaar 2027.

Mutaties in portefeuille	**Bedragen**	**Rentepercentage**
Stand per 1 januari 2027	107.550	-/-0,07% - 4,10%
Nieuwe leningen	33.000	
Reguliere aflossingen	15.629	
Vervroegde aflossingen	0	
Stand per 31 december 2027	**124.921**	

Het al dan niet aantrekken van geld hangt af van het verloop van kasstromen in de gemeente en het verschil tussen inkomsten en uitgaven. De financieringsbehoefte van de gemeente wordt bepaald door het verloop van verschillende kasstromen: liquiditeitsverloop vanuit de exploitatie, meerjarig investeringsplan, liquiditeitsverloop binnen grondexploitaties en herfinanciering van aflopende leningen.

Relatiebeheer

Met de huisbankier BNG Bank vindt periodiek overleg, waarbij aandacht wordt besteed aan eventuele nieuwe ontwikkelingen. Ook het contract dat de gemeente met de BNG Bank N.V. heeft wordt dan tegen het licht gehouden, waarbij de nadruk ligt op inhoudelijke bepalingen en concurrerende condities.

Kasbeheer

1. Geldstroombeheer

De geldstromen lopen hoofdzakelijk via de BNG Bank. De saldi op de rekeningen bij de ABN/AMRO worden periodiek overgeboekt naar de hoofdrekening van de BNG Bank. Doel is om -waarbij mogelijk- alle bankzaken via de BNG te laten verlopen en daar waar mogelijk rekeningen bij overige bankinstellingen op te zeggen, om hiermee de administratieve last te verkleinen.
De gemeente streeft naar een liquiditeitsprognose die éénmaal per maand wordt geactualiseerd. De grootste onzekerheden inzake inkomende en uitgaande geldstromen volgen uit de investeringen in infrastructurele projecten.

Intern liquiditeitsbeheer

Liquiditeitenplanning (€x1.000)	2027	2028	2029	2030
Uitgaven				
Reguliere exploitatie	207.809	211.429	200.735	197.474
Correctie afschrijvingen	-6.870	-7.962	-8.256	-8.033
Correctie voorzieningen	-492	745	834	761
Investeringen	20.000	10.000	10.000	5.000
Grondexploitatie	3.070	-	-	-
Aflossing leningen	15.629	12.129	13.929	24.763
Totaal uitgaven	***239.146***	***226.341***	***217.242***	***219.965***
Inkomsten				
Reguliere exploitatie	206.199	200.611	197.476	197.237
Grondexploitatie	-	-	-	-
Aflossing leningen	-	-	-	-
Totaal inkomsten	***206.199***	***200.611***	***197.476***	***197.237***
Saldo	**-32.947**	**25.730**	**-19.766**	**-22.728**

Bij daadwerkelijke financieringsbehoefte zal dit worden ingevuld met kortlopende of langlopende leningen.

2. Schatkistbankieren

De wet schatkistbankieren schrijft voor dat overtollige middelen dagelijks worden afgeroomd naar een rekening bij de schatkist van het Rijk. Het Ministerie van Financiën heeft een drempelbedrag vastgesteld dat op de rekening courant van de eigen bank mag blijven staan. Het drempelbedrag is het maximale bedrag dat een decentrale overheid dagelijks, over een heel kwartaal bezien, buiten de schatkist mag aanhouden. Deze drempel bedraagt per 1 juli 2021 2% van het begrotingstotaal.

Conform de regelgeving wordt er bij jaarrekening verantwoording afgelegd over het totaal aan middelen dat per kwartaal buiten de schatkist is gehouden. De verwachting is dat in 2027 aan de drempel wordt voldaan.

5. Bedrijfsvoering

5.1 Robuust financieel beleid

Wat willen we bereiken?

De programmabegroting 2027-2030 is voor 2027 en 2030 structureel financieel sluitend, dit is in lijn met het advies van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en onze toezichthouder. In 2028 en 2029 hebben we te maken met kortingen op onze bijdrage vanuit de Algemene uitkering, waardoor we een tekort presenteren. Vanuit de adviezen die de Commissie van Ark in het voorjaar 2027 deelt, wordt er een positieve bijstelling vanuit de Algemene uitkering verwacht waardoor het tekort in 2028 en 2029 afneemt.

De vermogenspositie van de gemeente is sterk, met een solide weerstandsvermogen en daarnaast ruimte in de algemene reserve. Tegelijkertijd blijft beperkt ruimte bestaan om nieuwe ambities en bestuurlijke keuzes op te nemen zodra hierover afspraken worden gemaakt. In de structurele exploitatiekosten moeten we scherp aan de wind blijven zeilen..

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
5.1.1	De ambities en speerpunten van het coalitieakkoord 2022-2026, aangevuld met actiepunten uit de perspectievennota's en nieuw beleid, vertalen we in de programmabegroting 2023 en volgende jaren. De programmabegroting is een inhoudelijke en financiële uitwerking van onze plannen. We realiseren ons dat we prioriteiten moeten stellen en programmeren onze ambities over de volledige bestuursperiode.	C
5.1.2	We gaan voor een sluitende meerjarenbegroting. We durven keuzes te maken en realiseren ons dat de wensen voor onze stad altijd groter zijn dan onze gemeentefinanciën.	C
5.1.3	Om onze ambities te verwezenlijken, zoeken we actief naar subsidies en sponsoren. We investeren hiervoor in onze ambtelijke organisatie.	C

C = continu proces

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Sluitende meerjarenbegroting 2027

Voor het jaar 2027 hebben we een structureel sluitende begroting, in lijn met het advies van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) .

Onze financiële positie is sterk afhankelijk van het Rijk. Actuele voorbeelden hiervan zijn de middelen voor de Jeugdzorg en de mate van compensatie voor loon- en prijsontwikkelingen waarvoor het Rijk vaak wel incidentele, maar geen structurele middelen beschikbaar stelt.

Sinds 2024 wordt het volumedeel van de algemene uitkering gebaseerd op het historische gemiddelde van het bruto binnenlands product (bbp) over acht jaar.

Voor overige financiële beleidsontwikkelingen verwijzen we naar de financiële beschouwingen.

Relevante (lokale) kaders

- Financiële verordening 2023
- Treasurystatuut 2017

Hoe gaan we het meten?

Zie de financiële kengetallen in paragraaf Weerstandsvermogen.

Met wie werken we samen?

Belastingsamenwerking Rivierenland (BSR)

Het heffen en innen van belastingen vindt plaats in een dynamische en voortdurend veranderende omgeving. Recente maatschappelijke gebeurtenissen, zoals de kinderopvangtoeslagaffaire en de aanhoudende geopolitieke spanningen, onderstrepen blijvend de noodzaak van een zorgvuldige en sociaal verantwoorde benadering.

Belastingsamenwerking Rivierenland speelt hierop in door, waar nodig, over te gaan tot het sociaal invorderen van gemeentelijke en waterschapsbelastingen. Het invorderen staat in het teken van het tijdig, volledig, juist, optimaal en sociaal innen van alle opgelegde belastingaanslagen.

Tegen de achtergrond van toenemende complexiteit, de noodzaak tot kostenbeheersing en de kwetsbaarheid binnen onderdelen van het takenpakket, oriënteert Belastingsamenwerking Rivierenland zich nadrukkelijk op volumegroei vanuit het principe van schaalgrootte. In dat kader treden per 1 januari 2027 de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen toe als deelnemer.

Belastingsamenwerking Rivierenland blijft zich richten op erkenning door de Waarderingskamer als een consistent goed presterende WOZ-uitvoerder. Dit streven is in 2026 beloond met een waardering van vier sterren.

In de begroting 2027 formuleert Belastingsamenwerking Rivierenland daarnaast de volgende Prestatie-indicatoren:

- Minimaal 99% aanslagoplegging vindt plaats binnen betreffend belastingjaar.
- Minimaal 99% beschikkingen vindt plaats binnen betreffend belastingjaar.
- Maximaal 0,5% van opgelegde aanslagen per belastingjaar wordt oninbaar verklaard.

5.2 Dienstverlening en gemeentelijke organisatie

Wat willen we bereiken?

We willen onze dienstverlening aan inwoners continu blijven verbeteren. De ambities uit de Visie op Excellente Dienstverlening vormen daarvoor het fundament. Met het Uitvoeringsprogramma Excellente Dienstverlening 2025-2026 hebben we via veertien projecten concrete verbeteringen doorgevoerd.

Instrumenten zoals het inwonerspanel, de evaluatietool en de wijkmonitor hebben inmiddels een structurele plek in de organisatie. Tegelijk werken we aan optimale besluitvorming binnen ons bestuur en aan een betere bedrijfsvoering.

Toekomstgericht vakmanschap van ambtenaren is één van de grootste uitdagingen voor de komende jaren. We willen medewerkers goed toerusten om hun taken professioneel, toekomstgericht, innovatief en met lef uit te voeren. Dat vraagt om investeringen in werving en selectie, goed werkgeverschap en opleiding en ontwikkeling op alle niveaus van de organisatie. De kwaliteit en veerkracht van onze medewerkers zijn immers bepalend voor het functioneren van de gemeente.

Digitale informatiesystemen zijn onmisbaar voor een goed functionerende gemeente. De kwaliteit van onze dienstverlening en bedrijfsvoering hangt direct samen met de beschikbaarheid en veiligheid van de systemen en met betrouwbare data. Binnen de organisatie groeit het bewustzijn van het belang van informatiebeveiliging.

Om onze weerbaarheid op het gebied van informatieveiligheid en cybersecurity te vergroten, werken we volgens de landelijke Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). Dit vraagt om blijvende aandacht en investeringen, zodat onze informatieveiligheid ook in de toekomst op orde blijft.

De ontwikkelingen rond kunstmatige intelligentie (AI) volgen we nauwlettend. We onderzoeken zorgvuldig hoe AI onze processen kan ondersteunen. De menselijke maat staat daarbij centraal.

Wat gaan we ervoor doen?

	Actie	Jaar
5.2.1	Onze ambtelijke organisatie breiden we uit. Dat is nodig om het fundament weer op orde te brengen. We stellen structureel budget beschikbaar voor het aantrekken van nieuwe medewerkers.	C
5.2.2	We ontwikkelen actieve arbeidsmarktcommunicatie om talentvolle medewerkers te werven en investeren tegelijkertijd in het leren en ontwikkelen van al onze medewerkers.	C
5.2.4	We blijven de dienstverlening aan onze inwoners continu verbeteren. Hiervoor hanteren we nieuwe servicenormen en voeren we concrete verbetering door op basis van input en feedback die we ontvangen van onze inwoners.	C
5.2.5	We gaan informatiebeveiliging beter verankeren. We vergroten organisatiebreed de bewustwording, nemen maatregelen om digitale inbreuken vroegtijdig te kunnen ondervangen en versterken de beveiliging van onze informatiesystemen.	C
5.2.6	De richtlijnen voor cybersecurity worden steeds strenger. In 2023 is de Network and Information Security Directive, beter bekend als de NIS2-richtlijn, in werking getreden. Deze richtlijn is gericht op een verbetering van de digitale en economische weerbaarheid.	C

Beleidsontwikkelingen en relevante kaders

Op ieder programmaonderdeel heeft de gemeente te maken met een continue ontwikkeling van de omgeving. Het gaat hier om (beleids)ontwikkelingen op zowel lokaal, regionaal als nationaal niveau.

Lokaal

Digitale dienstverlening, informatievoorziening en datagedreven werken

Tiel wil gerichter sturen en schaarse middelen effectiever inzetten om de dienstverlening aan inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners te verbeteren. Daarvoor zijn betrouwbare en goed toegankelijke gegevens nodig, met duidelijke afspraken over eigenaarschap, processen en gebruik.

De komende periode richten we ons op het vergroten van inzicht in de kwaliteit en beschikbaarheid van data. Waar mogelijk zetten we ondersteunende dashboards in om management en organisatie te helpen bij het nemen van onderbouwde beslissingen. Tegelijkertijd erkennen we dat deze manier van werken een ontwikkelopgave is die stap voor stap wordt ingevuld.

Het nieuwe gemeentelijke dataplatform is bestuurlijk vastgesteld en wordt in 2026 aanbesteed. Dit platform vormt een belangrijke randvoorwaarde voor verdere professionalisering binnen de organisatie. Daarnaast volgen we actief landelijke en regionale ontwikkelingen op het gebied van standaardisatie, privacy en samenwerking tussen overheden, en sluiten we waar mogelijk aan.

De ontvlechting van Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB) biedt de mogelijkheid om de ICT, informatievoorziening en het datamanagement binnen de gemeente verder te versterken. Bij de inrichting van de nieuwe afdeling Bedrijfsvoering wordt nadrukkelijk aandacht besteed aan een toekomstbestendige digitale infrastructuur, eigenaarschap van data, informatieveiligheid, gegevenskwaliteit, zorgvuldige omgang met persoonsgegevens en uniforme processen. Hiermee creëren we een stevig fundament voor een organisatie die veilig, betrouwbaar en steeds meer datagedreven kan werken.

Datagedreven werken is een essentieel onderdeel van het organisatieplan Veerkrachtig Tiel 2.0 en draagt bij aan een wendbare organisatie die beter in staat is beleidskeuzes te onderbouwen en transparant verantwoording af te leggen aan de gemeenteraad en de samenleving.

Digitale weerbaarheid en gegevensbescherming

Digitale weerbaarheid, informatiebeveiliging en een zorgvuldige omgang met gegevens krijgen blijvend aandacht. Toenemende cyberdreigingen, verdere digitalisering van de dienstverlening en een groeiende afhankelijkheid van leveranciers en ketenpartners maken investeringen in informatiebeveiliging, risicobeheersing en gegevensbescherming noodzakelijk.

Bij de verwerking van persoonsgegevens staan zorgvuldigheid en respect voor grondrechten centraal. Als belangen of grondrechten met elkaar botsen, volgt een bewuste en zorgvuldig onderbouwde afweging.

Voor informatiebeveiliging en gegevensbescherming gelden de uitgangspunten van de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO2), de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG), de Wet politiegegevens (Wpg) en de verplichtingen uit de Cyberbeveiligingswet (Cbw).

Als essentiële entiteit moet de gemeente voldoen aan eisen voor risicomanagement, het melden van incidenten, continuïteit en aantoonbare beheersmaatregelen.

In de periode 2027-2030 werken we verder aan de professionalisering van informatie-beveiliging, gegevensbescherming en risicomanagement. De belangrijkste speerpunten zijn:

- het versterken van de weerbaarheid van kritieke processen, systemen en gegevens;
- het verbeteren van de regie op leveranciers, clouddiensten en ketenpartners;
- het stimuleren van bewust,veilig en verantwoord handelen door medewerkers;
- het tijdig signaleren en beheersen van risico's rond nieuwe technologieën, zoals artificiële intelligentie (AI);
- het waarborgen van een zorgvuldige verwerking van persoonsgegevens en politiegegevens.

Jaarlijks legt de gemeente via de ENSIA (de Eenduidige Normatiek Single Information Audit) en andere wettelijke verantwoordings- en auditinstrumenten verantwoording af over de informatiebeveiliging. Een van die instrumenten is de periodieke Wpg-audit. De resultaten gebruiken we om verbeteringen door te voeren en beter

te sturen op de betrouwbaarheid, continuiteit en rechtmatigheid van de gemeentelijke dienstverlening.

Goede informatiebeveiliging en een zorgvuldige verwerking van gegevens zijn onmisbaar voor een betrouwbare overheid en vormen een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering en de bestuurlijke verantwoording.

Veerkrachtig Tiel 2.0

In november 2025 heeft het college het nieuwe organisatieplan Veerkrachtig Tiel 2.0 vastgesteld. Deze organisatieontwikkeling staat niet op zichzelf, maar is erop gericht raadsambities te realiseren.

Tiel kiest voor groei, voor de Schaalsprong, voor vitale wijken, voor een sterk sociaal fundament en voor regionale samenwerking met impact. Dat zijn geen kleine opgaven. Ze vragen om een ambtelijke organisatie die:

- capaciteit en expertise in huis heeft, onder andere op de terreinen ruimtelijke ontwikkeling, duurzaamheid, energie-infrastructuur, het sociaal domein en veiligheid;
- werkt met professionals die strategisch én uitvoerend kunnen schakelen, zeker in een krappe arbeidsmarkt;
- mee kan bewegen met veranderende vragen uit de samenleving, van partners en van de gemeenteraad.

Regionaal

Uittreding Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe

De gemeenteraad heeft op 14 februari 2024 een motie aangenomen waarin ze het college heeft opdragen te onderzoeken of Tiel alle bedrijfsvoeringstaken weer in eigen beheer kan uitvoeren.

Naar aanleiding van de motie heeft adviesbureau BMC op 9 december 2024 een onderzoeksrapport opgeleverd. Op 18 december 2024 stemde de gemeenteraad in met het voornemen om per 1 januari 2028 de samenwerking met de Bedrijfsvoeringorganisatie West-Betuwe (BWB) te beëindigen. Uit het onderzoek bleek namelijk dat volledige uittreding het meest bijdraagt aan het beoogde effect van de vier D's: Dichtbij, Doelgericht, Daadkrachtig en Dienstverlening.

Vanaf dat moment is in overeenstemming met de statuten van de gemeenschappelijke regeling BWB het uittredingsproces gestart. De eerste stap was een accountantsonderzoek. Het onderzoek is in 2025 afgerond en betrokken bij de verdere besluitvorming. Op 17 december 2025 stemde de gemeenteraad in met de definitieve uittreding.

In 2026 en 2027 werken projectteams van de BWB en de gemeente samen aan de overgang van personeel, huisvesting, ICT en financiën. Het doel is om de uittreding per 1 januari 2028 af te ronden.

Dynamische arbeidsmarkt

De arbeidsmarkt voor gemeenten blijft de komende jaren uitdagend. Door vergrijzing, een stagnerende beroepsbevolking en toenemende concurrentie om schaarse professionals vraagt het aantrekken en behouden van medewerkers veel aandacht. Gemeentelijke opgaven worden bovendien complexer. Vraagstukken rond woningbouw, leefomgeving, duurzaamheid, digi-

talisering en bestaanszekerheid vragen om vakmensen met specialistische kennis, bestuurlijke sensitiviteit en het vermogen om snel in te spelen op veranderingen.

Tegen deze achtergrond laat de gemeente op de arbeidsmarkt een positief beeld zien. In 2025 kwamen 73 nieuwe medewerkers in dienst. Dat is 25% van het personeelsbestand en ligt ruim boven het landelijke gemiddelde voor gemeenten. Het lukt steeds vaker om vacatures met vaste medewerkers in te vullen en de afhankelijkheid van tijdelijke inhuur te verminderen. De uitstroom onder jongere medewerkers blijft beperkt. Dat wijst erop dat medewerkers zich langer aan de organisatie verbinden.

Deze ontwikkeling komt niet vanzelf tot stand. De gemeenteraad heeft de afgelopen jaren bewust geïnvesteerd in het versterken van de organisatie. Het organisatieplan Veerkrachtig Tiel, de grotere zichtbaarheid van Tiel als werkgever, aandacht voor ontwikkeling en vakmanschap en ruimte voor medewerkers om maatschappelijk het verschil te maken, hebben bijgedragen aan de positie van Tiel als aantrekkelijke werkgever in Rivierenland. Professionals kiezen steeds vaker bewust voor de gemeente vanwege de uitdagende opgaven, korte lijnen, het eigenaarschap en de zichtbare resultaten. Blijvende aandacht voor het arbeidsmarktbeleid is echter nodig. De arbeidsmarkt blijft naar verwachting structureel krap en een aanzienlijk deel van de medewerkers bereikt de komende jaren de pensioengerechtigde leeftijd.

Om de ambities van Tiel te realiseren, investeren we daarom in aantrekkelijk werkgeverschap, strategische personeelsplanning, de ontwikkeling van medewerkers en een sterke positie op de arbeidsmarkt. Zo werken we aan een organisatie met voldoende vakmanschap en uitvoeringskracht om de maatschappelijke opgaven ook in de toekomst te realiseren.

Hoe gaan we het meten?

Met het Uitvoeringsprogramma Excellente Dienstverlening 2025-2026 hebben we concrete instrumenten ontwikkeld die inzicht geven in de kwaliteit van onze dienstverlening en helpen om die gericht te verbeteren.

De inzichten uit het inwonersonderzoek dienstverlening van september 2026 gebruiken we om verdere verbeteringen door te voeren. De kwaliteit van specifieke diensten en producten meten we steeds gerichter, bijvoorbeeld na afspraken aan de balies in het stadhuis en bij dienstverlening binnen het sociaal domein, zoals de Wmo, Jeugdwet en schuldhulpverlening.

De voortgang van het organisatieplan Veerkrachtig Tiel volgen we aan de hand van de afgesproken resultaten binnen de organisatieontwikkeling. Vanaf 2026 publiceren we jaarlijks een sociaal jaarverslag. Het jaarverslag laat zien hoe de organisatie zich ontwikkelt en in hoeverre het arbeidsmarktbeleid bijdraagt aan een sterke en toekomstbestendige organisatie. Via het medewerkersonderzoek volgen we de ontwikkeling van vakmanschap, leiderschap, aantrekkelijk werkgeverschap en de mogelijkheden voor medewerkers om zich te ontwikkelen.

Met wie werken we samen?

Tot 1 januari 2028 werkt de gemeente Tiel samen met de Bedrijfsvoeringorganisatie West-Betuwe (BWB). In voorbereiding op de ontvlechting is binnen Veerkrachtig Tiel 2.0 al voorgesorteerd op een zelfstandige bedrijfsvoering. Daarom is per 1 juli 2026 de nieuwe afdeling Bedrijfsvoering opgericht.

De afdeling Bedrijfsvoering ondersteunt de gehele organisatie en vormt het fundament voor een betrouwbare, professionele en toekomstbestendige gemeentelijke organisatie. Door mensen, middelen en processen met elkaar te verbinden, draagt de afdeling Bedrijfsvoering bij aan kwaliteit, rechtmatigheid en samenwerking.

De aansturing van de afdeling Bedrijfsvoering is centraal georganiseerd om samenhang en uniformiteit te borgen, terwijl de dienstverlening dicht bij de teams en opgaven plaatsvindt.

De ontvlechting van de BWB biedt daarnaast een belangrijke kans om processen, systemen en dienstverlening opnieuw en toekomstgericht in te richten passend bij de ambities van Tiel, zodat de organisatie klaar is voor de toekomst.

Wat mag het kosten?

Onder de kosten van bedrijfsvoering verstaan we alle uitgaven die verband houden met het ambtelijk apparaat en die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van de primaire gemeentelijke taken. Het gaat hierbij onder meer om kosten voor salarissen, huisvesting, kantoorvoorzieningen en automatisering.

Deze kosten hebben uitsluitend betrekking op het ambtelijk apparaat en omvatten dus niet het personeel van culturele instellingen, de griffie of het gemeentebestuur.
De bijdragen aan externe organisaties waaraan bedrijfsvoeringstaken zijn uitbesteed, zoals de Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe (BWB), worden wel tot de bedrijfsvoeringskosten gerekend.

De directe salariskosten van medewerkers die werkzaamheden verrichten binnen een specifiek programma, worden toegerekend aan dat betreffende programma. De overige kosten worden geraamd onder het taakveld Overhead, dat onderdeel is van het hoofdstuk Algemene baten en lasten. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het betreffende overzicht en de toelichting in dat hoofdstuk.

Onderstaand is een overzicht opgenomen van de bedrijfsvoeringskosten voor de jaren 2025 tot en met 2030, uitgesplitst naar kostensoorten. De grootste kostenpost betreft de salarissen van medewerkers.

Bedragen x € 1.000	Werkelijk 2025	Begroting 2026	Begroting 2027	Begroting 2028	Begroting 2029	Begroting 2030
Salarissen	18.840	23.682	28.573	28.423	28.423	28.423
Personeel van derden	6.892	402	1.410	842	721	641
Bijdrage gemeenschappelijke regelingen	8.062	8.220	8.588	16.288	8.588	8.588
Goederen en diensten	3.491	3.243	3.681	3.056	3.154	2.838
Kapitaallasten	494	560	507	501	496	489
Reserveringen	278	157	-487	108	-160	156
Opbrengsten van derden	-909	-860	-795	-795	-795	-795
Kosten bedrijfsvoering	**37.148**	**35.404**	**41.478**	**48.422**	**40.428**	**40.341**

Verschillenverklaring met voorgaand jaar

- **Salarissen:** De stijging van de salariskosten wordt veroorzaakt door loonindexeringen en de uitbreiding van de formatie ten opzichte van de primitieve begroting 2026 en de begroting 2027. Belangrijke ontwikkelingen zijn onder meer de indiensttreding van BOA's, de inrichting van de afdeling Bedrijfsvoering ter voorbereiding op de gevolgen van de uittreding uit de Bedrijfsvoeringsorganisatie en de uitbreiding van de formatie binnen Leefomgeving, Beleid en Beheer & Handhaving. De dekking van deze extra lasten wordt gevonden binnen de budgetten van Veerkrachtig Tiel 2.0 en andere beschikbare budgetten.
- **Bijdrage gemeenschappelijke regelingen.**Het verschil wordt verklaard door een hogere bijdrage aan de BWB 2027. De sterke stijging in 2028 wordt veroorzaakt door een eenmalige bijdrage van € 7,7 miljoen in verband met de uittredingskosten uit de BWB.
- **Personeel van derden:** Bij het aantrekken van nieuwe medewerkers hanteren wij het uitgangspunt om, waar mogelijk, tijdelijke of vaste dienstverbanden aan te bieden. Wanneer dit niet haalbaar is, wordt gekozen voor langdurige tijdelijke inhuur. Deze aanpak heeft inmiddels resultaat opgeleverd. Dit is met name

zichtbaar binnen het management: sinds september 2025 zijn alle afdelingsmanagers in vaste dienst. Deze lijn is in 2026 verder doorgezet. Huidig beeld is dat de kosten voor externe inhuur vanaf 2027 geleidelijk zullen afnemen.

- **Goederen en diensten:** Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door incidenteel hogere kosten voor informatievoorziening en automatisering en hogere onderhoudskosten voor het stadhuiscomplex. Deze uitgaven worden gedekt door onttrekkingen aan de betreffende reserves en verlopen daardoor budgettair neutraal. Daarnaast vallen de huuropbrengsten lager uit, omdat kantoorruimte wordt gebruikt voor de huisvesting van de BOA's. Hierdoor is minder kantoorruimte beschikbaar voor verhuur aan Werkzaak.
- **Reserveringen:**Het verschil wordt veroorzaakt door een onttrekking aan de reserve Onderhoud Stadhuiscomplex van € 906.000 en een onttrekking aan de reserve Informatie en Automatisering van € 250.000.
- **Opbrengsten van derden:** De opbrengsten derden binnen de bedrijfsvoering bestaan uitsluitend uit aan huurders doorbelaste servicekosten voor facilitaire zaken. Deze opbrengsten nemen af door de huisvesting van de buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) in het gemeentehuis.

Nieuwe uitgaven

Voor dit programma zijn geen nieuwe uitgaven opgenomen.

Verrekeningen met de reserves

In onderstaande tabel zijn de bij dit programma behorende reserves genoemd en de voorgestelde stortingen en onttrekkingen:

Naam reserve bedragen x € 1.000	Stand per 1-1	toevoegingen	onttrekkingen	Stand per 31-12
Dekking afschrijving Stadhuiscomplex	68		7	62
Informatisering en automatisering	591		250	341
Dekking afschrijving MMP	1.483	183	29	1.636
Onderhoud stadhuiscomplex	1.204	521	906	819
Tielse Toekomstfonds	9.000			9.000

6. Verbonden partijen

Algemeen

Een deel van de gemeentelijke doelstellingen en taken wordt gerealiseerd in samenwerking met andere organisaties. Wanneer de gemeente bij een organisatie zowel een bestuurlijk als een financieel belang heeft, spreken we van een verbonden partij.

Van een bestuurlijk belang is sprake wanneer de gemeente zeggenschap heeft door vertegenwoordiging in het bestuur of door stemrecht. Van een financieel belang is sprake wanneer de gemeente financiële middelen ter beschikking heeft gesteld die zij kan verliezen, of wanneer financiële verplichtingen of tekorten van de organisatie op de gemeente kunnen worden verhaald.

Samenwerking met verbonden partijen kan voordelen bieden, bijvoorbeeld doordat taken gezamenlijk met andere gemeenten worden uitgevoerd of specifieke kennis en expertise worden gebundeld. Tegelijkertijd kan deelname aan een verbonden partij financiële en bestuurlijke risico's met zich meebrengen.

In deze paragraaf geven we inzicht in de verbonden partijen van de gemeente Tiel en de belangen en risico's die daarmee samenhangen. De verbonden partijen worden onderverdeeld in:

1. gemeenschappelijke regelingen;
2. vennootschappen en coöperaties (deelnemingen);
3. stichtingen en verenigingen;
4. overige verbonden partijen.

De verbonden partijen van de gemeente Tiel bestaan uit gemeenschappelijke regelingen en deelnemingen in vennootschappen.

Gemeenschappelijke regelingen

<table>
<tr><th></th><th colspan="5">Regio Rivierenland</th></tr>
<tr><td>Vestigingsplaats</td><td colspan="5">Tiel</td></tr>
<tr><td>Rechtspositie</td><td colspan="5">Gemeenschappelijke regeling</td></tr>
<tr><td>Doelstelling</td><td colspan="5">De Regio Rivierenland is een gemeenschappelijke regeling van acht gemeenten waarbinnen op regionaal niveau voor de gemeenten taken worden uitgevoerd op het gebied van verkeer en vervoer, milieu, ruimtelijke ordening en waterbeheersing, volkshuisvesting, onderwijs, economie, arbeidsmarkt, volksgezondheid en zorg (jeugdbeleid, WMO). De gemeenschappelijke regeling voert zowel uitvoeringstaken als (strategische)beleidstaken uit.</td></tr>
<tr><td>Bestuurlijk belang</td><td colspan="5">Alle gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Het AB bestaat uit acht leden en een voorzitter. Voorzitter van het AB is een gemeenschappelijk lid, dat door alle gemeenten gezamenlijk wordt aangewezen. Het AB benoemt het Dagelijks Bestuur (DB) dat bestaat uit 3 leden.</td></tr>
<tr><td>Betrokkenen</td><td colspan="5">De raden, colleges en burgemeesters van de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.</td></tr>
<tr><td>Risico's</td><td colspan="5">Het weerstandsvermogen wordt gevormd door het weerstands-vermogen van de afzonderlijke gemeenten. Niettemin zijn er redenen om ook binnen de regio financiële weerstand op te bouwen. Op grond van wettelijke voorschriften moeten voorzieningen gevormd worden bij kwantificeerbare risico's, verplichtingen en verliezen. Daarnaast is het wenselijk om voor bepaalde activiteiten een reserve te hebben om te voorkomen dat bedrijfsresultaten en onvoorziene omstandigheden grote afwijkingen veroorzaken in de jaarlijks geraamde gemeentelijke bijdragen en tarieven. De vaste bijdrage is deels omgezet naar dienstverleningsovereenkomsten. Het leveren van maatwerk en flexibiliteit heeft als nadeel dat er meer risico's in de bedrijfsvoering ontstaan. Om deze risico's te kunnen opvangen heeft het AB ingestemd met de vorming van reserves.</td></tr>
<tr><td>Relatie met programma's</td><td colspan="5">Programma 2 Vitale Stad</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Financieel belang (x € 1.000)</td><td rowspan="2">Begrote bijdrage 2026</td><td rowspan="2">Begrote bijdrage 2027</td><td colspan="2">Begroot Eigen vermogen</td><td colspan="2">Begroot Vreemd vermogen</td></tr>
<tr><td>31-12-2026</td><td>31-12-2027</td><td>31-12-2026</td><td>31-12-2027</td></tr>
<tr><td>513</td><td>511</td><td>1.928</td><td>1.797</td><td>23.372</td><td>15.388</td></tr>
</table>

	Avri					
Vestigingsplaats	Geldermalsen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Avri is een gemeenschappelijke regeling van 8 gemeenten die taken uitvoert op het gebied van afvalverwijdering. Daarnaast verzorgt Avri voor een aantal gemeenten in de regio het onderhoud in de openbare ruimte (BOR).					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn alle betrokken gemeenten vertegenwoordigd en bestaat derhalve uit 8 leden. De voorzitter wordt door en uit het AB aangewezen. Het AB benoemt de leden van het Dagelijks Bestuur dat bestaat uit 3 leden, te weten een voorzitter en 2 door het AB uit zijn midden aan te wijzen leden.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	Er is voldoende financiële armslag nodig om continuïteit in de dienstverlening te waarborgen, risico's af te dekken en prijsstabiliteit te realiseren. We zien ten opzichte van de jaarrekening 2025 een lichte afname van de risico's en een toename van weerstandsvermogen. De toename van het weerstandsvermogen is het gevolg van het instellen van de voorziening om de stortplaats over te kunnen dragen rond 1 januari 2027.					
Relatie met programma's	Voornamelijk programma 1					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	0*	0*	1.305	1.324	66.331	72.444

* De activiteiten van de Avri worden gefinancierd uit de afvalstoffenheffing. Dit staat los van de DVO's die we met de Avri hebben afgesloten voor het beheer van de openbare ruimte.

	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid					
Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	De Veiligheidsregio Gelderland-Zuid (VRGZ) is een organisatie voor brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening en voorbereiding en coördinatie op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing. De VRGZ zorgt ervoor dat rampen en crises zo goed mogelijk voorkomen en bestreden worden en dat brandweerzorg en geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen wordt verleend.					
Bestuurlijk belang	Alle deelnemende gemeenten zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door hun burgemeester; het Algemeen Bestuur telt 14 zetels. Alle leden hebben 1 stem, tenzij er een besluit genomen moet worden over de jaarrekening, begroting, begrotingswijziging of het regionaal beheersprogramma. Daarvoor geldt een gewogen stemrecht per 20.000 inwoners, waarbij elke gemeente minimaal 1 stem heeft. De burgemeester van de gemeente Nijmegen is uit hoofde van zijn functie van korpsbeheerder zowel voorzitter van het AB als het DB. Het DB bestaat uit 6 leden.					
Betrokkenen	De gemeenten Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, West Betuwe, Berg en Dal, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.					
Risico's	In 2014 is door de VRGZ de nota Risicomanagement, voorzieningen en weerstandsvermogen opgesteld. Het bestuur nam hierover besluiten in 2015. Elk jaar worden bij de verschillende organisatieonderdelen de risico's in kaart gebracht. Deze risico's zijn gerubriceerd en gewaardeerd, welke zijn opgenomen in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing .					
Relatie met programma's	4 Inwoners					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	3.566	3.984	7.809	5.863	77.550	98.371

	GGD Gelderland-Zuid					
Vestigingsplaats	Nijmegen					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	1. Bevorderen van gezond gedrag en bestrijden van gezondheidsrisico's. 2. Het ondersteunen van gemeentelijk gezondheidsbeleid in de regio.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen worden door een collegelid vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	Aan GGD Gelderland-Zuid nemen veertien gemeenten deel: Berg en Dal, Beuningen, Buren, Culemborg, Druten, Heumen, Maasdriel, Neder-Betuwe, Nijmegen, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal, Wijchen en Zaltbommel.					
Risico's	De benodigde weerstandscapaciteit van de GGD Gelderland-Zuid bedraagt na weging € 4,7 mln conform de in de begroting 2027 opgenomen paragraaf risicomanagement en weerstandsvermogen. De risico's van de GGD overstijgen de beschikbare algemene reserve van €1,6 mln. Een overzicht van de risico's is opgenomen in paragraaf 4.1 van de begroting 2027 van de GGD. Hierin wordt de top 10 risico's weergegeven.					
Relatie met programma's	3. Mens en Samenleving					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	1.840	2.758	2.220	1.900	27.815	27.651

De begrote bijdrage betreft de uniforme bijdrage op basis van inwoneraantallen. Naast deze bijdragen "kopen" de gemeenten diverse diensten in bij de GGD. Dit wordt op basis van realisatie aan de gemeenten gefactureerd.

Per 2027 is de JGZ 0 - 4 jaar onderdeel van de bijdrage, voor 2027 is dit een bedrag van € 806k.

	Regionaal Archief Rivierenland (RAR)					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het Regionaal Archief heeft tot doel het binnen het samenwerkingsgebied vervullen van de functie van regionaal kennis- en informatiecentrum op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis en vervult daartoe de volgende taken: a) de zorg voor en het beheren van de in de archiefwerkplaats berustende archiefbescheiden van de deelnemers; b) het toezicht op het beheer van de archiefbescheiden van de deelnemers voor zover deze niet zijn overgebracht; c) de zorg voor het beheer van de in de archiefbewaarplaats berustende archiefbescheiden van instanties die niet bestuurlijk in de regeling participeren en waaraan op contractbasis diensten worden verleend, en d) het stimuleren van de lokale en regionale geschiedbeoefening en het daartoe aanleggen, beheren en bewaren van een zo compleet mogelijke collectie relevant bronnenmateriaal op het gebied van de lokale en regionale geschiedenis.					
Bestuurlijk belang	Elke gemeente is met een lid in het algemeen bestuur (AB) vertegenwoordigd. Elk lid heeft één stem. Besluiten worden bij meerderheid van stemmen genomen, tenzij in de regeling anders is bepaald. Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter en twee andere leden die door en uit het AB worden aangewezen.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Neder-Betuwe, Tiel, Maasdriel, West Betuwe en Zaltbommel.					
Risico's	In 2023 zijn aan de hand van een uitgebreide risicosessie actuele risico's voor het RAR geïdentificeerd en is het rapport Risicomanagement & Weerstandsvermogen uit 2020 onder de loop genomen. De uitkomsten uit deze sessies zijn vastgelegd in de Beleidsnota Risicomanagement en weerstandsvermogen 2024 – 2028, van datum 24-11-2023.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	549	557	874	772	6.702	6.475

	Werkzaak					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	De regeling is getroffen voor gemeenschappelijke behartiging van het streven naar een zo hoog mogelijke arbeidsparticipatie van de inwoners van de gemeenten en, indien nodig, het verstrekken van uitkeringen aan hen. Het gaat m.n. om de uitvoering van alle taakonderdelen van de Participatiewet (met uitzondering van bijzondere bijstand).					
Bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur bestaat uit één lid uit de colleges per deelnemende gemeente. Het algemeen bestuur wijst uit zijn midden een voorzitter en plaatsvervangend voorzitter aan. De voorzitter van het algemeen bestuur is tevens voorzitter van het dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur bestaat, naast de voorzitter, uit twee leden, die worden benoemd door en uit het algemeen bestuur. In de begroting staat welke bijdrage elke gemeente verschuldigd is ter dekking van alle kosten van het openbaar lichaam. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de deelnemers er steeds zorg voor zullen dragen dat het openbaar lichaam te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan al zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. De deelnemers betalen aan Werkzaak: 1. voor de uitvoering van de Wsw een bijdrage gelijk aan het saldo van de kosten en de opbrengsten van die aan de Wet sociale werkvoorziening kan worden toegerekend. 2. Een gemeentelijke bijdrage die per deelnemer als volgt wordt vastgesteld: 2.1. de specifieke budget die door de gemeenten wordt ontvangen voor de Participatiewet op basis van de stand van de septembercirculaire van het betreffende begrotingsjaar; 2.2. de middelen die de gemeenten ontvangen via het gemeentefonds die specifiek zijn toe te rekenen aan de Participatiewet op basis van de stand van de septembercirculaire van het betreffende begrotingsjaar 2.3. het verschil tussen de begroting en de inbreng van de budgetten onder 2.1 en 2.2 genoemd worden verdeeld op basis van het aantal cliënten 2.4. 95% van het participatiebudget voor deelnemers die klantgroep 4 nog niet hebben overgedragen.					
Betrokkenen	De gemeenten Buren, Culemborg, West Betuwe, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, en Zaltbommel.					
Risico's	De hoogte van het weerstandsvermogen wordt bepaald door het risicoprofiel van Werkzaak Rivierenland en de kaders die het bestuur stelt. Artikel 30 van de GR schrijft voor dat het weerstandsvermogen maximaal 3% bedraagt van de jaarlijkse exploitatielasten. De beschikbare weerstandscapaciteit per 31-12-27 wordt geraamd op € 2,5 mln. Hiermee worden de geïnventariseerde risco's binnen de bedrijfsvoering volledig afgedekt. In paragraaf 6.1 van de begroting 2027 van Werkzaak is dit verder toegelicht.					
Relatie met programma's	3. Mens en samenleving					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	40.510*	42.097*	5.516	6.151	20.736	20.754

* Hiernaast houden we in de gemeentelijke begroting rekening met een voordeel op de Buig van €762.800, dit in afwijking op de begroting 2027 van GR Werkzaak.

	Belastingsamenwerking Rivierenland					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Samenwerking bij de heffing en invordering van de waterschapsbelastingen, afvalstoffenheffing en gemeentelijke belastingen, alsmede bij de uitvoering van de Wet waardering onroerende zaken en het beheer en de uitvoering van de vastgoedinformatie. De verordenende bevoegdheid blijft bij de gemeente.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur. Uit het Algemeen Bestuur wordt een Dagelijks bestuur van 3 leden gekozen.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Waterschap Rivierenland, gemeenschappelijke regeling regio Rivierenland (AVRI) en de gemeenten Culemborg, Gorinchem, IJsselstein, Maasdriel, Montfoort, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Wijkbij Duurstede. Vanaf 1 januari 2027 sluiten de gemeenten Berg en Dal, Beuningen, Druten, Heumen en Wijchen zich ook als deelnemende gemeenten aan bij BSR.					
Risico's	De incidentele weerstandscapaciteit van BSR is gelijk aan de in de begroting opgenomen post onvoorzien. BSR heeft geen structurele weerstandscapaciteit. Voor eventuele risico's die niet in de begroting zijn opgenomen, en niet gedragen kunnen worden uit de post onvoorzien, dienen deelnemers van BSR zelf een voorziening te treffen. Risico's met betrekking tot de belastingopbrengsten behoren niet tot de bedrijfsrisico's van BSR. In de begroting 2027 van de BSR zijn in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing verschillende risico's opgenomen zoals: opbrengsten invorderingsbaten, datalekken, ziekteverzuim, wijzigingen van wet- en regelgeving en uitstroom van personeel.					
Relatie met programma's	Algemene baten en lasten					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen***		**Begroot Vreemd vermogen***	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	834	713	116	68	11.454	11.277

* Op basis van Concept Begroting BSR 2027 1.0

	Industrieschap Medel					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Dit samenwerkingsverband heeft als doel de ontwikkeling van het bedrijvenpark Medel. Medel heeft zowel een lokaal, subregionaal als (boven) regionaal karakter en is gelegen in de gemeente Tiel.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur (AB) zijn de betrokken gemeenten vertegenwoordigd met elk 4 leden welke zijn aangewezen door de Raad. In het Dagelijks Bestuur hebben van iedere gemeente 2 collegeleden zitting welke zijn aangewezen door het AB. De voorzitter en waarnemend voorzitter worden gekozen uit de Tielse leden.					
Betrokkenen	Neder-Betuwe en Tiel zijn de deelnemende gemeenten.					
Risico's	Voor de grondexploitaties 'Medel afronding' is een risicoparagraaf opgesteld. Deze bestaat uit een risico-inventarisatie, de beheersmaatregelen per risico en een weerstandsparagraaf, inclusief de benodigde weerstandscapaciteit volgens het risico simulatie systeem van 'GrexManager'. Deze paragraaf wordt halfjaarlijks geactualiseerd. Hiermee wordt ruim voldaan aan de criteria voor risicomanagement, te weten "gestructureerd en expliciet risico's in kaart brengen, te evalueren en door er pro-actief mee om te gaan, ze beter te beheersen". De deelnemers staan er voor in dat de GR Industrieschap Medel te allen tijde over voldoende middelen beschikt om aan zijn verplichtingen jegens derden te kunnen voldoen. Indien er sprake is van een verdeling van een batig of nadelig saldo komt de helft van het batige/nadelige saldo ten gunste van/ten laste van de deelnemende gemeente.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	0	0	14.706	12.726	0	2

	Omgevingsdienst Rivierenland (ODR)					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Bescherming en verbetering van de leefomgeving in Rivierenland, zodat bewoners en bedrijven nu en in de toekomst veilig, gezond en prettig kunnen wonen, leven en ondernemen.					
Bestuurlijk belang	Alle betrokkenen zijn vertegenwoordigd met 1 collegelid in het Algemeen Bestuur. Het Dagelijks Bestuur bestaat naast de voorzitter uit 3 leden.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn Provincie Gelderland en de gemeenten Buren, Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	In de begroting van de ODR worden de volgende risico's onderkend: • openstaande verlofsaldi; • beschikbaarheid (vast) personeel; • personele regelingen; • omgevingswet/Wkb; Het beschikbare weerstandsvermogen is voldoende om de gecalculeerde risico's mee op te vangen.					
Relatie met programma's	1. Leefomgeving					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	1.282	1.322	974	945	7.507	7.380

	Bedrijfsvoeringsorganisatie West-Betuwe					
Vestigingsplaats	Culemborg					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het behartigen van de gemeenschappelijke belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van de bedrijfsvoeringstaken met als doel het verlagen van kosten, het verhogen van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid en het bieden van kansen aan medewerkers.					
Bestuurlijk belang	Iedere deelnemer wijst 1 lid van het bestuur aan. Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter en een plaatsvervangend voorzitter.					
Betrokkenen	De deelnemers zijn de gemeenten Culemborg, West Betuwe en Tiel.					
Risico's	De hoogte van het weerstandsvermogen is gebaseerd op de relatie tussen de risico's waar geen specifieke maatregelen voor zijn getroffen enerzijds en de capaciteit van middelen en mogelijkheden die de organisatie heeft om niet geraamde kosten op te vangen anderzijds. BWB loopt net als de deelnemende gemeenten risico's. Een deel van de risico's wordt afgedekt door het treffen van maatregelen o.a. door het inrichten van de administratieve organisatie en interne controle. In de GR BWB is in art. 22 bepaald dat de omvang van het weerstandsvermogen/risicoreserve van BWB maximaal 3% van de jaarlijkse exploitatielast mag zijn. BWB heeft momenteel een beperkt weerstandsvermogen om deze risico's uit te dekken. Bestuurlijk is besloten om het weerstandsvermogen dat nodig is voor de risico's van BWB nagenoeg geheel binnen de deelnemende gemeenten aan te houden.					
Relatie met programma's	Paragraaf bedrijfsvoering					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	7.855	8.266	482	407	8.222	9.067

	Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Riverienland					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	UBRivierenland is verantwoordelijk voor de aanleg, het beheer en of het onderhoud van het glasvezelnetwerk in het buitengebied van de gemeenten Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Bestuurlijk belang	Er is een Algemeen bestuur en een Dagelijks bestuur. Deze worden gevormd door bestuurders van de deelnemende gemeenten. In het Algemeen Bestuur zijn alle deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het Dagelijks Bestuur wordt gevormd door de leden van het Algemeen Bestuur.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Culemborg, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe, West Maas en Waal en Zaltbommel.					
Risico's	De deelnemende gemeenten zijn voor hun aandeel aansprakelijk als vermogenstekorten zouden ontstaan of de UBR niet in staat is om aan de aflossingsverplichtingen van de lening te voldoen. Het gemeentelijk aandeel wordt berekend op basis van de stemverhouding, overeenkomstig de bepalingen zoals opgenomen in de gemeenschappelijke regeling Uitvoeringsorganisatie Breedbandnetwerk Rivierenland.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	0	0	1.267	1.542	33.254	32.455

	Recreatieschap Nederrijn Lek en Waal					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	Gemeenschappelijke regeling					
Doelstelling	Het recreatieschap behartigt de gezamenlijke belangen op het gebied van openluchtrecreatie, toerisme, landschapschoon en natuurbescherming op bovenlokaal niveau. Samen met het Natuur- en Recreatieschap Lingegebied en het Recreatieschap Over-Betuwe wordt deelgenomen in de B.V. Recreatiemaatschappij Rivierengebied. Sinds mei 2008 is de naam gewijzigd en wordt gewerkt vanuit de handelsnaam Uit®waarde.					
Bestuurlijk belang	In het Algemeen Bestuur zijn alle betrokkenen met één of meer leden vertegenwoordigd.					
Betrokkenen	Deelnemende gemeenten zijn Buren, Culemborg, Druten, Maasdriel, Neder-Betuwe, Tiel, West Betuwe en West Maas en Waal.					
Risico's	*Financiële risico's bij uittreding* Als Tiel besluit om uit te treden uit de regeling, is de gemeente verplicht om frictiekosten te betalen en de desintegratiekosten te dragen. *Aansprakelijkheid bij liquidatie* Bij opheffing van de regeling, wordt het vermogen vereffend op basis van omslag naar inwoneraantal. Tiel draagt dan een evenredig deel van eventuele schulden of verplichtingen.					
Relatie met programma's	2. Vitale stad					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	0	0	0	0	6.853	6.853

Deelnemingen

	BNG Bank
Vestigingsplaats	Den Haag
Rechtspositie	NV (deelneming)
Doelstelling	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs, cultuur en openbaar nut (publieke sector). Met specifieke financiële dienstverlening draagt BNG Bank bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarnaast streeft BNG Bank naar een redelijk rendement voor haar aandeelhouders.
Bestuurlijk belang	De gemeente heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang.
Betrokkenen	De Staat is houder van de helft van de aandelen. De andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een waterschap.
Risico's	-
Relatie met programma's	Algemene baten en lasten
Financieel belang	De gemeente heeft 36.803 aandelen met een nominale waarde van €92.008.

	Vitens N.V.
Vestigingsplaats	Utrecht
Rechtspositie	NV
Doelstelling	Het doel van Vitens is de uitoefening van een publiek (drink)waterbedrijf in de ruimste zin van het woord. Dat houdt onder meer in: winning, productie, transport, verkoop en distributie van water en verder het verrichten van alles dat met de publieke watervoorziening verband houdt of daarvoor bevorderlijk kan zijn.
Bestuurlijk belang	De aandeelhouders hebben geen directe bemoeienis met de dagelijkse gang van zaken binnen het bedrijf. Een Raad van Commissarissen houdt toezicht. De gemeente Tiel heeft als aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders een bestuurlijk belang. Twee keer per jaar is er een aandeelhoudersvergadering. Daarin wordt gestemd over nieuwe tariefvoorstellen en wordt het jaarverslag vastgesteld.
Betrokkenen	De gemeenten en provincies in het voorzieningsgebied zijn aandeelhouder van Vitens, dat is opgezet als een naamloze vennootschap.
Risico's	-
Relatie met programma's	Algemene baten en lasten
Financieel belang	De gemeente Tiel bezit 42.728 gewone aandelen.

	GEM Veilingkwartier					
Vestigingsplaats	Tiel					
Rechtspositie	BV (PPS)					
Doelstelling	Op 29 juni 2022 heeft de gemeente een samenwerkingsovereenkomst gesloten met BPD en op 23 december 2022 hebben partijen de GEM Veilingterrein BV opgericht en is er een anterieure overeenkomst gesloten tussen de GEM Veilingterrein BV en de gemeente Tiel.					
Bestuurlijk belang	De gemeente neemt voor 50% deel in de BV. Het resultaat vanuit de gezamenlijke grondexploitatie wordt ook voor 50% door de gemeente gedragen. Voor deze ontwikkeling zijn beschikkingen toegewezen vanuit BZK de Woningbouwimpuls en vanuit de Provincie Gelderland en subsidie middels "Steengoed Benutten".					
Betrokkenen	BPD aandeel van 50%, Gemeente Tiel aandeel van 50%					
Risico's	De gemeente wordt in het geval van een verlies, aangesproken voor 50% daarvan. In de risicoparagraaf van de gemeente is hiermee rekening gehouden.					
Relatie met programma's	2. Vitale Stad					
Financieel belang (x € 1.000)	**Begrote bijdrage 2026**	**Begrote bijdrage 2027**	**Begroot Eigen vermogen**		**Begroot Vreemd vermogen**	
			31-12-2026	**31-12-2027**	**31-12-2026**	**31-12-2027**
	0	0	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

7. Grondbeleid

Inleiding

Het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) verplicht gemeenten om in de begroting en jaarrekening een paragraaf over het grondbeleid op te nemen.

In de paragraaf grondbeleid wordt een beknopte weergave gegeven van het door de gemeente gevoerde grondbeleid. Conform het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) bevat deze paragraaf grondbeleid tenminste:

- Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen (van de programma's die zijn opgenomen in de begroting);
- Een aanduiding van de wijze waarop het grondbeleid wordt uitgevoerd;
- Een actuele prognose van de te verwachten resultaten van de totale grondexploitatie;
- Een onderbouwing van de geraamde winstneming, als daar sprake van is;
- De beleidsuitgangspunten omtrent de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's.

De grondexploitaties worden éénmaal per jaar geactualiseerd per 1 januari en verwerkt in de jaarrekening.

Beleid

Algemeen

Grondbeleid is in zowel juridisch als financieel opzicht instrumenteel van aard en is volgend ten aanzien van de doelstellingen die de gemeente heeft gesteld met betrekking tot de sectoraal gerichte beleidsvelden zoals Ruimtelijke ontwikkeling en Volkshuisvesting, Werkgelegenheid, Verkeer en Vervoer, Groen en Maatschappelijke ontwikkeling.

Het grondbeleid is erop gericht het sectorale beleid te ondersteunen waardoor er een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van maatschappelijke middelen plaatsvindt. Grondbeleid is ondersteunend aan de ruimtelijke ambities en doelstellingen van de gemeente, maar uiteraard ook aan de doelstellingen van marktpartijen, investeerders en particulieren.

Visie op grondbeleid in relatie tot de realisatie van de doelstellingen

De doelstelling is om Tiel een stad te laten zijn waar het aantrekkelijk wonen is voor alle doelgroepen en in lijn met de beoogde schaalsprong naar ca. 50.000 inwoners toe te groeien in 2040. Tegelijkertijd moet de woningmarkt plaats bieden aan alle doelgroepen, zowel aan kopers, huurders alsook bijzondere doelgroepen. We willen dat er goedkope en duurdere woningen beschikbaar zijn en dat nieuwe inwoners voldoende mogelijkheden hebben om zich in onze stad te vestigen. Flexibiliteit en vraaggerichtheid is daarbij erg belangrijk.

Met de vaststelling door de raad op 17 december 2025 van de Uitgangspuntennotitie 'De Schaalsprong' is de verwachting dat de gemeente zich actiever en gerichter

opstelt bij het gebruik van haar grondbeleidsinstrumenten (programma van eisen, kostenverhaal, verwerving- en grondruiltrajecten, samenwerkingsvormen en etc.).

Financiële positie

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van de financiën van de gemeentelijke grondexploitaties in beeld gebracht.

Algemeen

Om kosten en opbrengsten die gepaard gaan met de ontwikkeling van een (woning) bouwlocatie in beeld te hebben wordt een grondexploitatie opgesteld. Daarin worden alle gerealiseerde en de te verwachten kosten en opbrengsten in beeld gebracht. Voor de grondexploitatieprojecten op Tiels grondgebied, waarbij gemeentegronden zijn betrokken wordt een grondexploitatie opgesteld.

Een grondexploitatie is de financiële vertaling van een ruimtelijk plan. Het is een overzicht van kosten en opbrengsten van de productie van bouwrijpe en woonrijpe grond, uitgezet in de tijd (fasering), rekening houdend met kosten- en opbrengstenstijgingen en rentetoerekening.
De grondexploitatie heeft gedurende de looptijd van het plan verschillende functies:

- Tijdens de fase van planvoorbereiding is het vooral een instrument voor het berekenen van de financiële gevolgen en het beoordelen van de haalbaarheid van het voorgenomen plan (beoordelen, kiezen, besluiten);
- Tijdens de fase van de planuitvoering is de grondexploitatie vooral een instrument voor het bewaken van de uitvoering (budgetteren, volgen, verschillen analyseren en afrekenen).

Vennootschapsbelasting (Vpb)

Met ingang van 1 januari 2016 worden (gemeentelijke) grondexploitaties beschouwd als ondernemingen. Over de gerealiseerde winst in enig jaar moet Vpb (-belasting) worden betaald. De gemeente heeft voor de lopende grondexploitaties een Quickscan en Post-Quickscan gemaakt. Ook hebben er gesprekken met de belastingdienst plaatsgevonden. De uitkomst hiervan is dat de gemeente op dit moment niet Vpb-plichtig is voor deze activiteiten omdat deze verlieslatend zijn. Jaarlijks wordt dit opnieuw bepaald.

Marktontwikkelingen en plannen in voorbereiding

Er is nog steeds krapte op de woningmarkt en de VON-prijzen zijn licht gestegen ten opzichte van vorig jaar. Wel is het consumentenvertrouwen gezakt. De rente stijgt langzaam evenals de kosten voor personeel, diensten en goederen.

Momenteel wordt in de Gemeente Tiel, naast een aantal kleinere ruimtelijke initiatieven, vooral ingezet op de ontwikkeling van het Veilingterrein en de verdere planontwikkeling van Passewaaij 9-10-11, Lingehoven en Tiel Oost/West.

Actuele prognose van de lopende grondexploitaties

De gemeente heeft momenteel drie lopende grondexploitaties, te weten Bleekveld (Plan Slokker), bouwkavels voor bedrijven aan de Kellenseweg en Lingehoven.

Nr.	Project	Verwacht resultaat eindwaarde	Verwacht resultaat NCW	Voordelig / Nadelig	Jaar gereed
1.	Bleekveld (plan Slokker)	1.404.000	1.377.000	N	2026
2.	Bedrijven bouwkavels Kellenseweg	634.000	584.000	V	2029
3.	Lingehoven	4.500.000	3.760.000	N	2034

De gehanteerde parameters zijn als volgt:

	2026	2027	2028	2029 e.v.
Kosten-index				
Civieltechnische kosten	3,5%	2,5%	2,5%	2,0%
Plankosten	4,5%	2,5%	2,5%	2,0%
Opbrengsten-index				
Woningbouw	4,0%	3,0%	3,0%	2,0%
Woningbouw sociaal	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Bedrijventerrein	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%
Commercieel maatschappelijk	0,0%	1,0%	1,0%	2,0%
Maatschappelijke voorzieningen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rente	1,0%	1,0%	1,0%	1,0%
Disconteringsvoet	2,0%	2,0%	2,0%	2,0%

Winstneming

Volgens de voorschriften van het BBV wordt winst pas genomen op het moment dat deze is gerealiseerd. In de regel dus als er sprake is van een positief grondexploitatie eindresultaat. Voor projecten met een positief saldo op eindwaarde geldt dat er mogelijk sprake is van tussentijdse winstneming. De berekeningsmethode voor de tussentijdse winstneming is door de commissie BBV omschreven. De methode staat bekend als de 'percentage of completion' (POC)-methode. Het voortgangspercentage is derhalve maatgevend voor de hoogte van de tussentijdse winst en wordt berekend door de fractie van de gerealiseerde kosten (op de totale kosten) te vermenigvuldigen met de fractie van gerealiseerde opbrengsten en deze te vermenigvuldigen met de geprognotiseerde (positieve) eindwaarde. Deze wordt jaarlijks bepaald.

Reserves en voorzieningen

Volgens de richtlijnen van het BBV moet voor grondexploitaties die een voorzienbaar tekort laten zien een voorziening worden getroffen. De grondexploitatie van onze gemeente kent een reserve en een voorziening, respectievelijk de Algemene

Reserve Grondexploitatie en de Verliesvoorziening Grondexploitatie. Verder wordt jaarlijks een risicoanalyse opgesteld. Op basis van de geactualiseerde grondexploitaties zijn de risico's per project geïnventariseerd en gewaardeerd.

De Algemene Reserve Grondexploitatie (ARG)

Deze heeft als doel 'het vormen van een financiële buffer teneinde mogelijke risico's in de grondexploitaties, waarvoor geen reserves of voorzieningen zijn gevormd of die ontoereikend zijn, te kunnen opvangen. De reserve per 1-1-2026 bedraagt € 5.731.000,--.

De Verliesvoorziening Grondexploitatie

Conform het BBV is een verliesvoorziening opgesteld. Deze is gevormd om 'dekkingsmiddelen vrij te maken voor te verwachten verliezen in de grondexploitatie'. Het betreft hier verliezen en tekorten op basis van genomen bestuurlijke besluiten, evenals afdekking van een aantal ontwikkelrisico's. De verliesvoorziening per 1-1-2026 bedraagt € 5.137.001,-. Eenmaal per jaar, met het opmaken van de jaarrekening, wordt bezien of de voorziening nog toereikend is en hierop aangepast.

Uitgaven /inkomsten 2027

Nr.	Omschrijving	Verwachte uitgaven 2027	Verwachte inkomsten 2027
1.	Lingehoven planvorming	138.000	0
2.	Lingehoven grondexploitatie	2.932.000	0
	Totaal	3.070.000	0

8. Wet Open Overheid

Inleiding

De Wet open overheid (Woo) draagt bij aan een transparante en toegankelijke overheid. De gemeente Tiel geeft uitvoering aan de verplichtingen die voortvloeien uit de Woo, en werkt aan de vindbaarheid van publieke informatie.

Actieve openbaarmaking

De gemeente Tiel publiceert de informatiecategorieën waarvoor actieve openbaarmaking verplicht is via het landelijke portaal open.overheid.nl.

De invoering van verplichte actieve openbaarmaking verloopt landelijk gefaseerd. De gemeente Tiel blijft ondertussen investeren in het toegankelijk maken van publieke informatie en bereidt zich daarmee voor op toekomstige verplichtingen.

Hiervoor wordt een digitaal Woo-platform ontwikkeld met zoek- en filtermogelijkheden, waar inwoners, bedrijven en andere belanghebbenden gepubliceerde informatie eenvoudig kunnen vinden en raadplegen. Daarnaast blijft de gemeente Tiel informatie publiceren via het landelijke portaal.

Woo-verzoeken

Tot en met 1 september 2026 heeft de BWB namens de gemeente Tiel 28 Woo-verzoeken ontvangen. In heel 2025 bedroeg dit aantal 32; in 2024 waren dat er 16. De aanvragen, besluiten en bijbehorende stukken worden gepubliceerd op www.tiel.nl.

De gemeente Tiel ontvangt Woo-verzoeken die verschillen in aard en omvang. De benodigde inzet hangt daardoor niet alleen af van het aantal verzoeken, maar ook van de complexiteit daarvan.

De gemeente Tiel blijft inzetten op een zorgvuldige en tijdige afhandeling van Woo-verzoeken. Woo-verzoeken, -besluiten en bijbehorende documenten worden gepubliceerd op tiel.nl.

9. Subsidies

Inleiding

Wat verstaan we onder subsidie?

Het begrip "subsidie" wil nogal eens wat verwarring geven. Juridisch gezien gaat het om 'een aanspraak op financiële middelen, door een bestuursorgaan verstrekt, met het oog op bepaalde activiteiten van de aanvrager, anders dan door betaling voor de aan het bestuursorgaan geleverde goederen en diensten'.

In de praktijk worden subsidies, inkoop en bijdragen in het kader van een gemeenschappelijke regeling soms door elkaar gehaald. De GGD en het RAR bijvoorbeeld krijgen geen subsidie, maar een bijdrage in het kader van een gemeenschappelijke regeling (zie paragraaf Verbonden Partijen). Soms kopen we bij organisaties diensten in die daarnaast ook subsidie van ons ontvangen. En we kunnen bijvoorbeeld ook geen "subsidie" verlenen aan onderdelen van onze eigen organisatie zoals de Agnietenhof. Het gaat vaak wel om een extra bijdrage voor een specifiek project dat vanuit een beleidsbudget wordt betaald. Boekhoudkundig is het belangrijk om het subsidiebegrip correct te hanteren en een compleet en daarmee een evenwichtig beeld te schetsen van "waar welk geld naar toe gaat".

Waarom verstrekken we een subsidie?

Subsidie is één van de instrumenten om maatschappelijke doelen van de gemeente te realiseren. In Tiel gebruiken we voornamelijk de stimuleringssubsidie. De gemeente wil met deze stimuleringssubsidie aanmoedigen dat inwoners, organisaties en ondernemers bijdragen aan de kwaliteit van leven in de Tielse samenleving op een manier die aansluit bij de gemeentelijke (maatschappelijke) doelen.

De gemeente Tiel verleent subsidies aan diverse professionele, maar ook aan een groot aantal vrijwilligersorganisaties. In deze paragraaf maken we op hoofdlijnen zoveel mogelijk inzichtelijk aan wie, waarvoor en voor welk bedrag subsidie is verleend.

Subsidie

Het Tielse subsidielandschap bestaat uit de volgende onderdelen:

- Algemeen subsidiekader Tiel 2020 (ASK)
  Het ASK is het algemene beleidskader voor subsidies dat de basis legt voor transparante subsidieverlening.
- Algemene subsidieverordening Tiel 2020 (ASV)
  De ASV regelt de algemene procedurele regels rond de verstrekking van subsidies op basis van een deelverordening.
- Deelverordeningen
  Een deelverordening is de inhoudelijke verbijzondering van het ASK en valt onder de ASV. De deelverordening regelt de specifieke afweging voor een maatschappelijke doel van de gemeente. Elke deelverordening heeft een subsidieplafond en in de deelverordening staat opgenomen hoe dit budget wordt

verdeeld. Bij vaststelling van deze begroting, zijn de betreffende subsidieplafonds voor 2026 vastgesteld.

- Begrotingssubsidies
  Het Tielse subsidielandschap kent tot slot nog een laatste soort subsidie en dat zijn de begrotingssubsidies. Deze subsidies vallen niet onder een deelverordening, maar worden rechtstreeks in de begroting opgenomen. Wel wordt de ASV door het college van toepassing verklaard op de begrotingssubsidies. Voor de toepassing is een subsidieproces en mandaatregeling opgesteld.

Overzicht subsidies per programma

Subsidie ontvanger	Omschrijving	Soort	Begroting 2027
Programma 1 Leefomgeving			
St.Tiel Speelt	Speeltuinen	Begrotingssubsidie	€ 100.000
St. Duurzaam Rivierenland	Bewustzijn duurzaamheid vergroten	Begrotingssubsidie	€ 36.151
St. Tiel Tip Top	Schone leefomgeving	Begrotingssubsidie	€ 36.151
Dierenambulance - Asiel	Opvang zwerfdieren	Begrotingssubsidie	€ 86.946
Programma 2 Vitale Stad			
St.Ondernemersfonds	Opbrengst reclamebelasting minus uitvoeringskosten	Begrotingssubsidie	€ 490.000
Energieloket Rivierenland	Basisdienstverlening	Begrotingssubsidie	€ 124.348
St.Dierenpark Tiel	Exploitatie	Begrotingssubsidie	€ 20.971
St.Duurzaam Rivierenland	Voorlichting, draagvlak vergroten, samenwerking bevorderen	Begrotingssubsidie	€ 44.118
Bibliotheek Rivierenland	Bibliotheekwerk	Begrotingssubsidie	€ 1.348.125
Bureau Toerisme	Bevorderen toerisme	Begrotingssubsidie	€ 55.773
St.Promotie Tiel	Aantrekkelijke gemeente om te wonen, werken en recreëren	Begrotingssubsidie	€ 75.000
Programma 3 Mens en samenleving			
Mozaïek	Scw 0 - 100 Jaar, uitbreiding jongerenwerk, toekomstcoaching, wijkcoach, welzijn op recept	Begrotingssubsidie	€ 1.653.403
Mozaïek	Schoolcontactwerk 12+	Begrotingssubsidie	€ 15.118
Buah Hati	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 31.491
Buah Hati	Exploitatiebijdrage	Begrotingssubsidie	€ 16.848

Buah Hati	Opbouwwerk	Begrotingssubsidie	€ 56.560
St. Leergeld	Activiteiten	Begrotingssubsidie	€ 41.436
Klesteo	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 13.804
Voedselbank	Huisvesting	Begrotingssubsidie	€ 15.673
Buurtzorg Jong	Schoolmaatschappelijk Werk	Begrotingssubsidie	€ 105.002
CPOB	Financiële gelijkstelling	Begrotingssubsidie	€ 42.039
OPOR	Financiële gelijkstelling	Begrotingssubsidie	€ 64.980
Santé	Algemeen maatschappelijk werk	Begrotingssubsidie	€ 583.097
Pro Persona (Ggz)	Collectieve Ggz Preventie	Begrotingssubsidie	€ 30.113
Iriszorg	Straathoekwerk, Crisisbegeleiding, OOGZ Interventieteam	Begrotingssubsidie	€ 62.286
Mee	Cliëntenondersteuning	Begrotingssubsidie	€ 420.189
Buurtzorg Zorg	Wijkteams	Begrotingssubsidie	€ 1.869.936
Stichting Multidisciplinair Eerstelijns Zorgcentrum Tiel	Praktijkondersteuner huisartsen	Begrotingssubsidie	€ 158.608
Zorggroep Gelderders Rivierenland BV	Praktijkondersteuner huisartsen	Begrotingssubsidie	€ 45.883
Ixta Noa	Inloopvoorziening	Begrotingssubsidie	€ 37.250
Diaconaal Centrum Tiel	Inloophuis (Plus)	Begrotingssubsidie	€ 45.683
Humanitas	Opvoeden en opgroeien	Begrotingssubsidie	€ 104.789
Deur8	Kamerz	Begrotingssubsidie	€ 48.839
Humanitas	Kind aan huis	Begrotingssubsidie	€ 33.680
Roc	Schoolmaatschappelijk werk	Begrotingssubsidie	€ 26.246
Programma 4 Inwoners			
Diverse corsoclubs	Subsidie voor huur hallen	Begrotingssubsidie	€ 48.400
Diverse partijen	Subsidies voor evenementen die niet onder deelverordening evenementen en cultuur vallen	Begrotingssubsidie	€ 14.500
Appelpop	Festival	Begrotingssubsidie	€ 9.200
St. 4 Stromenland	Fruitfestival	Begrotingssubsidie	€ 48.787
Halt	Voorlichting en uitvoering straffen	Begrotingssubsidie	€ 28.200

Plafondbedragen per deelverordening:			
Cultuur en Evenementen			€ 117.796
Kosten (VVE-) peuteropvang / Onderwijskansenbeleid tot 12 jaar			€ 2.141.500
Sport			€ 18.250
Compensatie 50% OZB verenigingen Tiel 2024 - 2027			€ 100.000
Aantrekkelijk Erfgoed			€ 20.000
Stimuleringsregeling aanloopstraten en kernwinkelgebied			€ 280.000
Integratie en participatie			€ 17.142
Sociale Basis			
A. eenmalige subsidies			€ 11.609
B. Kalenderjaarsubsidies			€ 63.767

D: Financiële begroting

Inleiding

Dit onderdeel van de begroting bevat aanvullende informatie over onder meer de uitgangspunten van de begroting en diverse overzichten die inzicht geven in de financiële positie van de gemeente. Daarnaast zijn hier de geprognosticeerde balans, een berekening van het zogenaamde EMU-saldo en het investeringsplan opgenomen.

Overzicht van baten en lasten

Baten en lasten 2027-2030

In de bijlage Financiële overzichten van deze begroting is een volledig overzicht opgenomen van de baten en lasten in de jaarrekening 2025, de gewijzigde begroting 2026 en de meerjarenbegroting 2027-2030 op programmaniveau. In eerste instantie zijn de cijfers vermeld exclusief verrekeningen met reserves en vervolgens inclusief deze verrekeningen. In dezelfde bijlage hebben we een overzicht 2026-2030 opgenomen op het niveau van de taakvelden, die verplicht voorgeschreven zijn.

Uitgangspunten van de begroting 2027-2030

In deze begroting zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Deze begroting is opgesteld conform de voorschriften uit het 'Besluit Begroting en Verantwoording provincie en gemeenten' (BBV) van 5 maart 2016 en de daarna gepubliceerde aanvullingen hierop van de commissie BBV.
2. Daarnaast hanteren we de uitgangspunten voor het financieel beleid conform de vastgestelde financiële verordening 2023.
3. De begroting gaat uit van vastgesteld beleid. Daarnaast is rekening gehouden met de ombuigingen in de P-nota 2026 en de aanpassingen zoals vermeld in de financiële beschouwingen.
4. Rekening is gehouden met de gevolgen van het BTW-compensatiefonds. Dit betekent dat de meeste budgetten geraamd zijn exclusief BTW, met uitzondering van de budgetten waarvoor de BTW niet wordt gecompenseerd.
5. Uitgangspunt is het prijspeil per 1 januari 2027. In het meerjarenperspectief is geen rekening gehouden met prijsstijgingen.
6. De prijsstijging ten opzichte van de begroting 2026 is geraamd op 3,1%. Deze raming is gebaseerd op de verwachting voor de netto materiële overheidsconsumptie zoals gepubliceerd in de ramingen van het Centraal Planbureau met als bron de septembercirculaire 2026.
7. Bij de raming van de salarissen is als basis genomen de laatst overeengekomen CAO voor gemeenteambtenaren, die loopt van 1 april 2025 tot 31 maart 2027.
8. De loonkosten ramen we op basis van het maximum van de functionele salarisschaal.
9. Voor bestaande en nieuwe investeringen wordt rekening gehouden met een rentepercentage van 1,0%. Aan reserves wordt geen rente toegevoegd, dat geldt ook voor de reserve waaruit kapitaallasten worden gedekt. Uit deze reserves worden alleen de afschrijvingslasten onttrokken.
10. De berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is gebaseerd op de septembercirculaire 2026. Bij taakmutaties die leiden tot een aanpassing van de algemene uitkering wordt als volgt gehandeld:
    a. Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd

voor nieuwe taken of uitbreiding van een bestaande taak (inclusief de overheveling van een doeluitkering naar het gemeentefonds) worden in principe geoormerkt.

b. Extra middelen die aan het gemeentefonds worden toegevoegd voor stimulering van beleid lopen mee in de afweging rond nieuw beleid bij de begroting.

Overzicht van de geraamde incidentele baten en lasten

De meeste ramingen in de exploitatiebegroting hebben een structureel karakter. Hierop bestaan enkele uitzonderingen. In deze begroting zijn de volgende niet-structurele lasten en baten van meer dan € 100.000 opgenomen:

	2027		2028		2029		2030	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 1								
Toevoeging aan reserve IHP Onderwijs t.b.v. toekomstige investeringen en incidentele lasten	845		226		224			
Onderhoud wisselscholen met dekking uit reserve	150	150	187	187	86	86		
Onderhoud gemeentelijke eigendommen met dekking uit reserve	447	447	348	348	486	486	326	326
Verkoop grond		100						
Programma 2								
Transformatie kernwinkelgebied	100		67					
Besteding provinciale subsidie cultuureducatie	240	240						
Uitgaven groot- en vervangingsonderhoud cultuurbedrijf met dekking uit de reserve	908	908	297	297	542	542	631	631
Uitgave groot- en vervangingsonderhoud museum met dekking uit reserve	110	110	227	227	101	101	112	112
Besteding rijksmiddelen klimaatakkoord	1.000	1.000						
Programma 3								
Project(leider) integrale toegang en digitale informatievoorziening	197	183						
Laaggeletterdheid (tot 2027 ontvangen we hiervoor een decentralisatie-uitkering)	116		116					

	2027		2028		2029		2030	
	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten	lasten	baten
Programma 4								
Storting reserve Wachtgelden en pensioenen wethouders.			120		120		120	
Opvang vluchtelingen Oekraïne	4.349	4.349						
Algemene baten en lasten								
Incidentele inzet CDOKE gelden	-200							
Storting algemene reserve opbrengst grondverkoop	100							
Dekking kosten transformatie kernwinkelgebied		100		67				
Des integratievergoeding uittreding BWB			7.700	7.700				
Eenmalige kosten automatisering in 2027 inrichting datawarehouse	250	250						
Onderhoud Stadhuiscomplex	906	906	561	561	828	828	512	512
Saldo lasten -/- baten	**9.518**	**8.743**	**9.849**	**9.387**	**2.387**	**2.043**	**1.701**	**1.581**

Bovengenoemd saldo lasten -/- baten corrigeren we op de uitkomsten van de meerjarenbegroting 2027-2030 om zodoende vast te stellen wat het structurele saldo van de begroting is. Dit structurele saldo wordt door de provincie gebruikt om vast te stellen of er sprake is van een structureel en reëel begrotingsevenwicht.

Uiteenzetting financiële positie

Investeringen

In onderstaande tabel zijn onze vaste activa weergegeven. Onder activa verstaan we investeringen die in het verleden zijn gedaan en die nog tegen een bepaalde waarde op onze balans staan.

ACTIVA	Boekwaarde	Investeringen	Afschrijvingen	Boekwaarde
(€x1.000)	**1-1-2027**	**2027**	**2027**	**31-12-2027**
Immateriële vaste activa	813	53	-	866
Materiële vaste activa	200.758	20.000	6.870	213.888
Financiële vaste activa (leningen u/g)	5.334	-	-	5.334
Totaal	**206.905**	**20.053**	**6.870**	**220.088**

Leningen

In onderstaande tabel is een overzicht van onze opgenomen langlopende geldleningen weergegeven.

Leningen (€x1.000)	Boek-waarde 1-1-2027	Opname 2027	Aflossing 2027	Boek-waarde 31-12-2027	Rente 2027
Opgenomen geldleningen t.b.v. woningcorporaties	-	-	-	-	-
Overige opgenomen geldleningen	107.550	33.000	15.629	124.921	2.183
Totaal geldleningen	**107.550**	**33.000**	**15.629**	**124.921**	**2.183**

De stand en het verloop van de reserves en voorzieningen

In de programma's is weergegeven wat de stand en het verloop van de afzonderlijke reserves zijn. In de onderstaande tabel zijn de totalen opgenomen van de algemene reserve, de bestemmingsreserves en de voorzieningen.

Voor de stand per 1 januari 2027 is uitgegaan van de begroting 2026, inclusief de vastgestelde wijzigingen en de gevolgen van de tweede voortgangsrapportage, die gelijktijdig met deze begroting wordt aangeboden. Voor de vermeerderingen en verminderingen zijn de cijfers uit de begroting 2027 gehanteerd.

Bedragen in €x1.000)	Saldo 01-01-2027	Vermeer-deringen	Vermin-deringen	Saldo per 31-12-2027
Algemene weerstandsreserve*	28.934	100	-1.209	27.824
Bestemmingsreserve	52.395	3.333	-4.078	51.649
Voorzieningen	16.162	248	-	16.410
Totaal	**97.490**	**3.681**	**-5.288**	**95.883**

* Exclusief de geoormeerkte bedragen in algemene weerstandsreserve.
Dit betreft de administratieve stand.

In de begroting zijn de volgende structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves geraamd

Structurele toevoegingen (t) en ontrekkingen (o) (€x1.000)	2027		2028		2029		2030	
	t	o	t	o	t	o	t	o
Collectie museum	6	-	6	-	6	-	6	-
Financiële herplantplicht bomen	-	-	-	-	-	-	-	-
Havens	-8	-	23	-	24	-	24	-
Informatisering en automatisering	-	250	-	-	-	-	-	-
Parkeren	-	-	-	-	-	-	-	-
Dekkingsreserves kapitaallasten	549	1.650	549	1.201	549	1.431	549	1.489
Gemeentelijke eigendommen	238	447	238	348	238	486	238	326
Onderhoud Agnietenhof	54	220	54	44	54	60	54	91
Onderhoud museum	96	111	96	227	96	101	96	113
Onderhoud stadhuiscomplex	521	906	521	561	521	828	521	512
Onderhoud wisselscholen	93	150	93	187	93	86	93	-
Onderhoud Zinder	64	-	64	-	64	-	64	-
Totaal	**1.613**	**3.734**	**1.644**	**2.568**	**1.645**	**2.992**	**1.645**	**2.531**

De meerjarenraming van het verloop van de reserves is als volgt:

Bedragen in €x1.000	Saldo per 31-12-2026	Saldo per 31-12-2027	Saldo per 31-12-2028	Saldo per 31-12-2029	Saldo per 31-12-2030
Algemene weer-standsreserve	28.934	27.824	19.988	19.988	19.988
Bestemmingsre-serve	52.395	51.649	50.920	49.565	48.674
Voorzieningen	16.162	16.410	15.664	14.830	14.069
Totaal	**97.490**	**95.883**	**86.572**	**84.384**	**82.732**

Daarbij dient te worden opgemerkt dat voor een groot aantal bestemmingsreserves nog geen concrete planning beschikbaar is voor de besteding van de middelen. Hoewel de bestemming van deze reserves wel is vastgelegd, is het moment van besteding op dit moment nog niet bekend.

Kerngegevens

In de onderstaande tabel staan enkele kerngegevens van onze gemeente vermeld. Dit zijn de belangrijkste factoren voor de berekening van de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Omschrijving	Eenheid	Werkelijk 2025	Begroot 2026	Begroot 2027	Begroot 2028	Begroot 2029	Begroot 2030
WOZ-waarde woningen	€ 1 miljoen	6.635	7.401	7.901	7.929	8.013	8.077
WOZ-waarde niet-woningen	€ 1 miljoen	1.254	1.440	1.494	1.509	1.524	1.539
Inwoners	Personen	42.575	42.524	42.580	42.746	42.874	43.012
Inwoners < 18 jaar	Personen	7.597	7.530	7.491	7.453	7.421	7.408
Bijstandsontvangers	Personen	882	871	879	893	907	927
Migratieachtergrond	Personen	7.564	7.678	7.678	7.678	7.678	7.678
Eenpersoonshuishoudens	Huishoudens	7.280	7.348	7.548	7.556	7.641	7.722
Leerlingen (V)SO	Personen	822	819	815	812	807	807
Oppervlak bebouwing woonkern	Hectaren	231	229	234	237	239	242
Woonruimten	Woonruimten	18.986	19.102	19.188	19.446	19.644	19.858
Bodemfactor	Vermenigvuldigingsfactor	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08	1,08
Bedrijfsvestigingen	Vestigingen KvK	5.185	5.250	5.433	5.571	5.727	5.896

Geprognosticeerde balans

De geprognosticeerde balans biedt nadere inzage in de financiële positie van de gemeente. In de paragraaf *Weerstandsvermogen* zijn kengetallen opgenomen die zijn berekend op basis van deze balans. De weergegeven bedragen betreffen de stand per 31 december van het betreffende jaar.

ACTIVA (€x1.000)	**2025 Balans**	**2026 Prognose**	**2027 Prognose**	**2028 Prognose**	**2029 Prognose**	**2030 Prognose**
Immateriële vaste activa	738	813	866	875	882	869
Materiële vaste activa	182.169	200.758	213.888	215.926	217.670	214.637
Financiële vaste activa (kapitaalverstrekkingen)	135	135	135	135	135	135
Financiële vaste activa (leningen u/g)	5.334	5.334	5.334	5.334	5.334	5.334
Totaal vaste activa	**188.375**	**207.040**	**220.223**	**222.269**	**224.020**	**220.975**
Voorraden: Onderhanden werk en bouwgronden in exploitatie	2.352	2.352	2.352	2.352	2.352	2.352
Voorraden: Gereed product en handelsgoederen	17	17	17	17	17	17
Uitzettingen <1 jaar	57.225	57.225	57.225	57.225	57.225	57.225
Liquide middelen	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
Overlopende activa	7.506	7.767	8.038	8.317	8.607	8.907
Totaal vlottende activa	***68.600***	***68.861***	***69.131***	***69.411***	***69.701***	***70.000***
Totaal ACTIVA	**256.975**	**275.900**	**289.354**	**291.680**	**293.721**	**290.975**
Passiva (€x1.000)	**2025 Balans**	**2026 Prognose**	**2027 Prognose**	**2028 Prognose**	**2029 Prognose**	**2030 Prognose**
Eigen vermogen	91.588	81.995	78.993	78.509	74.902	72.107
Voorzieningen	14.714	16.162	16.410	15.664	14.830	14.069
Vaste schuld	90.394	107.549	124.920	134.792	144.863	139.900
Totaal vaste passiva	**196.695**	**205.705**	**220.323**	**228.965**	**234.596**	**226.076**
Schulden < 1 jaar	33.500	42.483	40.354	33.039	28.416	33.121
Overlopende passiva	26.780	27.712	28.677	29.675	30.708	31.777
Totaal vlottende passiva	***60.280***	***70.195***	***69.031***	***62.715***	***59.125***	***64.899***
Totaal generaal	**256.975**	**275.900**	**289.354**	**291.680**	**293.721**	**290.975**

Algemene uitgangspunten balansprognose

Voor het opstellen van de balansprognose 2027-2030 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- **Investeringen:** Voor de periode 2027-2030 is uitgegaan van een realisatie van 60% van het geraamde investeringsvolume. Hiermee wordt rekening gehouden met de verwachte uitvoeringscapaciteit en mogelijke vertragingen in de realisatie van investeringen.
- **Financiële vaste activa:** De kapitaalverstrekkingen en verstrekte leningen zijn gedurende de prognoseperiode constant gehouden op het niveau van de jaarrekening 2025, omdat de toekomstige ontwikkeling hiervan onvoldoende betrouwbaar kan worden geraamd.
- **Grondexploitatie:** De balansprognose is opgesteld op basis van de beschikbare financiële gegevens en algemene ramingsuitgangspunten. De verwachte mutaties in de grondexploitaties zijn hierin niet afzonderlijk verwerkt, omdat voor de meerjarenperiode geen volledig uitgewerkte prognose van de boekwaarden beschikbaar is. De geraamde uitgaven en inkomsten uit grondexploitaties zijn wel meegenomen in de liquiditeitsprognose en de berekening van het EMU-saldo.
- **Netto-werkkapitaal:** De ontwikkeling van het netto-werkkapitaal is geraamd naar verhouding van de ontwikkeling van de totale lasten, exclusief reservemutaties. Eventuele liquiditeitsoverschotten zijn opgenomen onder de liquide middelen. Aanvullende kortlopende financieringsbehoeften zijn als sluitpost verwerkt onder de schulden met een looptijd korter dan één jaar.
- **Eigen vermogen:** In de balans per 31 december 2026 zijn de voorgestelde reservemutaties uit de 2e voortgangsrapportage 2026 verwerkt. Deze mutaties zijn nog niet in de programma's verwerkt, omdat de 2e voortgangsrapportage formeel nog niet is vastgesteld.

EMU-saldo

Het EMU-saldo is het saldo van de begroting volgens het kasstelsel. Er wordt alleen gekeken welke geldstromen binnen komen en welke uitgaan. Verrekeningen met reserves en afschrijvingen tellen niet meer voor dit saldo. In een jaar dat er veel wordt geïnvesteerd is er sprake van een negatief EMU-saldo, wordt er meer gespaard, dan is het EMU-saldo positief.

Het EMU-saldo is voor de gemeente geen getal waarop gestuurd wordt. Voor het Rijk is het van belang voor de bepaling van het financieringsoverschot/tekort van de begroting van de gehele overheid. Dit EMU-saldo mag volgens de begrotingsregels van de Europese Unie niet lager zijn -3% van het nationaal product. Hieronder de voorlopige berekening van het EMU-saldo voor de gemeente Tiel. Aan het CBS moet voor 15 november ook een berekening van het EMU-saldo worden overlegd. Wellicht dat deze op onderdelen nog iets afwijkt van onderstaande berekening.

Berekening EMU Saldo (€x1.000)		2026	2027	2028
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-8.476	-1.611	-10.218
2	Mutatie (im)materiële vast activa	-18.664	-13.183	-2.046
3	Mutatie voorzieningen	1.448	248	-745
4	Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	–	-3.070	–
5	Verwachte boekwinst bij verkoop effecten en verwachte boekwinst bij verkoop (immateriële vast activa	–	–	–
EMU SALDO		**25.692**	**17.616**	**-13.010**

2026 = saldo per 12 oktober 2026 (primitieve begroting + begrotingswijzigingen t/m 12.10.2026 + voorgenomen effecten 2e voortgangsrapportage

Investeringsplan

Hieronder vindt u de voorgenomen investeringen voor de komende vier jaar.
Bij deze begroting wordt ook voorgesteld om enkele van deze investeringen bij te stellen.
De dekking van de kapitaallasten is opgenomen in deze meerjarenbegroting en/of dekken we uit de voorziening riolering.

N.B. Voor lopende investeringen geldt dat de verwachte bestedingen in de jaren 2027 en verder niet per definitie hoeven aan te sluiten bij het oorspronkelijk krediet. Dit kunnen restbedragen zijn van het oorspronkelijke krediet, omdat er in voorgaande jaren al bestedingen zijn geweest.

Omschrijving	**Oorspronkelijk krediet**	**Bijstelling in deze begroting**	**Verwachte bestedingen (€ x 1.000)**			
Investeringskredieten	**€ x 1.000**	**€ x 1.000**	**2027**	**2028**	**2029**	**2030>**
Aanleg los- en laadkade Industriehaven Kellen	1.000	-	1.000	-	-	-
Aanleg nieuwe speeltuin Hertogenwijk	243	-	204	-	-	-
Aanpassingen rotonde*	400	10	-	-	376	-
Burense Poort*	2.512	43	-	1.715	-	-
Fietsvoorziening Passewaaij*	1.396	31	1.207	-	-	-
Herinrichting en onderhoud Inundatiekanaal*	618	14	533	-	-	-
Huisvesting Rotonde Passewaaij	7.568	-	-	-	-	7.474
Lingecollege VMBO*	21.961	131	5.511	-	-	-
Meekoppelkansen dijkversterking***	-	-	131	-	-	-
Moederkrediet openbare ruimte 2027-2028**	-	6.000	3.000	3.000	-	-
Nieuwbouw Sporthal*	10.800	540	5.670	5.670	-	-
Nieuwe Tielseweg	10.446	-	4.794	-	-	-
Rioleringsplan	24.959	-	16.409	1.249	-	-
Rondweg Passewaaij*	3.385	87	-	1.700	1.751	-
Vervanging openbare verlichting**	-	200	200	-	-	-
Voorbereidingskrediet Passewaaij 9-10-11	2.000	-	550	-	-	-
Voorbereidingskredieten Onderwijsgebouwen	3.315	-	-	-	-	2.991
Westelijke ontsluitingsweg	10.220	-	500	500	500	8.720
Totaal		**7.056**	**39.709**	**13.834**	**2.627**	**19.185**

* Indexering – ** Beschikbaarstellen krediet – *** Gezamenlijk krediet met waterschap

1. Financiële overzichten

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2025			begroot 2026			begroot 2027		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	36.281	20.188	16.093	38.496	18.834	19.662	39.509	18.896	20.613
2	Vitale Stad	18.923	26.166	-7.243	17.590	4.383	13.208	16.991	4.952	12.039
3	Mens en Samenleving	102.904	33.127	69.777	105.182	33.461	71.721	110.204	34.923	75.281
4	Inwoners	17.621	6.335	11.286	18.326	7.221	11.105	16.125	6.655	9.470
9	Financiën en bedrijfsvoering	20.116	135.164	-115.048	23.970	135.288	-111.317	24.980	140.773	-115.793
totaal exclusief reserves		**195.844**	**220.980**	**-25.135**	**203.565**	**199.186**	**4.379**	**207.809**	**206.199**	**1.611**

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2025			begroot 2026			begroot 2027		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	4.730	2.223	2.507	1.927	1.184	743	1.215	970	246
2	Vitale Stad	1.705	879	826	500	1.036	-536	522	1.330	-808
3	Mens en Samenleving	772	102	670	0	66	-66	0	224	-224
4	Inwoners	1.116	411	705	1.591	1.069	522	891	364	528
9	Financiën en bedrijfsvoering	19.109	4.697	14.412	2.068	7.110	-5.043	804	2.401	-1.597
totaal mutatie reserves		**27.432**	**8.311**	**19.121**	**6.086**	**10.465**	**-4.379**	**3.433**	**5.288**	**-1.855**
programma (bedragen x € 1.000)		**werkelijk 2025**			**begroot 2026**			**begroot 2027**		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	41.011	22.411	18.600	40.423	20.018	20.405	40.724	19.865	20.859
2	Vitale Stad	20.628	27.045	-6.417	18.091	5.419	12.672	17.514	6.282	11.231
3	Mens en Samenleving	103.676	33.229	70.447	105.182	33.526	71.656	110.204	35.147	75.058
4	Inwoners	18.737	6.746	11.991	19.917	8.290	11.627	17.016	7.018	9.998
9	Financiën en bedrijfsvoering	39.224	139.861	-100.636	26.038	142.398	-116.360	25.784	143.173	-117.390
totaal van de programma's		**223.277**	**229.291**	**-6.014**	**209.650**	**209.650**	**0**	**211.242**	**211.486**	**-244**

Programmabegroting meerjarig (exclusief reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2028			begroot 2029			begroot 2030		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	39.456	18.862	20.594	40.064	18.704	21.360	39.361	18.744	20.618
2	Vitale Stad	17.738	6.361	11.377	17.884	6.414	11.470	18.013	6.468	11.545
3	Mens en Samenleving	110.144	35.987	74.157	105.419	35.267	70.152	102.260	32.380	69.880
4	Inwoners	13.278	2.565	10.713	13.483	2.298	11.185	13.458	2.298	11.160
9	Financiën en bedrijfsvoering	30.814	136.837	-106.023	23.886	134.793	-110.907	24.381	137.347	-112.966
totaal exclusief reserves		**211.429**	**200.611**	**10.818**	**200.735**	**197.476**	**3.259**	**197.474**	**197.237**	**237**

Programmabegroting meerjarig (reserveringen)

programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2028			begroot 2029			begroot 2030		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	702	840	-139	480	878	-398	483	632	-149
2	Vitale Stad	522	835	-313	522	956	-433	522	1.056	-534
3	Mens en Samenleving	0	22	-22	0	0	0	0	0	0
4	Inwoners	0	364	-364	0	364	-364	0	364	-364
9	Financiën en bedrijfsvoering	704	8.433	-7.729	704	864	-160	704	548	156
totaal mutaties reserves		**1.928**	**10.494**	**-8.566**	**1.706**	**3.061**	**-1.355**	**1.709**	**2.600**	**-891**
programma (bedragen x € 1.000)		**begroot 2028**			**begroot 2029**			**begroot 2030**		
Nr.	**Omschrijving**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**	**lasten**	**baten**	**saldo**
1	Leefomgeving	40.158	19.702	20.456	40.544	19.582	20.962	39.844	19.376	20.469
2	Vitale Stad	18.261	7.197	11.064	18.406	7.370	11.037	18.536	7.525	11.011
3	Mens en Samenleving	110.144	36.008	74.135	105.419	35.267	70.152	102.260	32.380	69.880
4	Inwoners	13.278	2.928	10.349	13.483	2.662	10.821	13.458	2.662	10.796
9	Financiën en bedrijfsvoering	31.518	145.269	-113.752	24.590	135.657	-111.067	25.085	137.895	-112.810
totaal van de programma's		**213.357**	**211.105**	**2.252**	**202.442**	**200.537**	**1.905**	**199.183**	**199.837**	**-654**

Totaal lasten en baten per taakveld

programma (bedragen x € 1.000)		werkelijk 2025			begroot 2026			begroot 2027		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0.1	Bestuur	5.188	0	5.188	4.200	0	4.200	3.443	0	3.443
0.10	Mutaties reserves	24.644	8.311	16.333	4.567	10.260	-5.693	3.433	5.191	-1.758
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	1.389	0	1.389	0	0	0
0.2	Burgerzaken	1.516	963	554	1.751	1.000	751	1.794	1.059	734
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.141	968	173	1.298	1.450	-152	1.594	761	834
0.4	Overhead	18.828	2.714	16.114	22.011	2.577	19.434	22.932	3.548	19.384
0.5	Treasury	251	297	-47	-287	355	-643	473	158	315
0.61	OZB woningen	605	6.512	-5.907	640	6.727	-6.087	600	7.059	-6.459
0.62	OZB niet-woningen	146	6.555	-6.409	115	7.117	-7.002	105	7.737	-7.632
0.63	Parkeerbelasting	0	1.734	-1.734	0	1.570	-1.570	0	1.615	-1.615
0.64	Belastingen overig	51	856	-804	27	813	-787	23	844	-821
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	118.230	-118.230	0	117.697	-117.697	0	121.427	-121.427
0.8	Overige baten en lasten	208	0	208	1.435	0	1.435	818	0	818
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	0	27	30	0	30	30	0	30
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3.531	0	3.531	3.685	0	3.685	4.115	0	4.115
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.349	1.236	2.114	3.964	1.006	2.958	3.366	1.095	2.272
2.1	Verkeer en vervoer	6.643	998	5.645	8.372	686	7.686	8.509	682	7.827
2.2	Parkeren	2.404	518	1.886	2.778	546	2.232	2.558	548	2.010
2.4	Economische havens en waterwegen	470	184	286	180	200	-20	208	200	8
2.5	Openbaar vervoer	431	105	326	267	55	212	249	113	137
3.1	Economische ontwikkeling	705	0	705	842	0	842	784	0	784
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	30	0	30	31	0	31	65	0	65
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	16	18	-2	61	22	39	15	18	-3
3.4	Economische promotie	1.898	92	1.806	2.096	843	1.254	1.442	821	621
4.1	Openbaar basisonderwijs	269	0	269	323	0	323	301	0	301
4.2	Onderwijshuisvesting	3.100	304	2.796	3.358	285	3.072	3.166	174	2.993
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	7.142	5.580	1.562	6.960	4.986	1.973	7.402	5.350	2.052
5.1	Sportbeleid en activering	562	265	298	600	240	360	326	0	326
5.2	Sportaccommodaties	3.795	1.602	2.193	3.671	1.641	2.031	3.980	1.657	2.323
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.405	3.952	4.454	8.831	3.376	5.455	9.516	3.750	5.766
5.4	Musea	1.535	396	1.139	1.577	202	1.375	1.260	82	1.178
5.5	Cultureel erfgoed	2.856	2	2.854	985	190	795	704	78	626
5.6	Media	833	43	790	971	0	971	1.035	0	1.035
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.705	49	4.656	4.738	5	4.733	4.976	0	4.976
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	8.891	5.481	3.411	9.574	5.714	3.860	8.952	4.539	4.413

6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.149	0	1.149	1.254	0	1.254	1.274	0	1.274
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	2.497	14	2.483	2.399	0	2.399	2.508	0	2.508
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	2.150	803	1.347	2.121	605	1.516	1.730	320	1.410
6.3	Inkomensregelingen	32.508	21.640	10.868	33.245	22.721	10.524	34.877	24.798	10.079
6.4	WSW en beschut werk	7.473	0	7.473	8.322	0	8.322	8.235	0	8.235
6.5	Arbeidsparticipatie	5.719	0	5.719	5.660	419	5.241	5.583	0	5.583
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	0	0	0	0	15	31	-16
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	1.908	110	1.798	2.347	124	2.223	2.168	112	2.055
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.888	13	4.875	4.929	48	4.882	5.277	0	5.277
6.712	Begeleiding (WMO)	4.154	0	4.154	4.476	0	4.476	4.957	0	4.957
6.713	Dagbesteding (WMO)	866	0	866	955	0	955	936	0	936
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	66	0	66	70	0	70	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	12.565	7	12.558	12.115	0	12.115	13.504	0	13.504
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	61	0	61	0	0	0	79	0	79
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	572	0	572	28	0	28	618	0	618
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	6.025	0	6.025	6.207	0	6.207	6.472	0	6.472
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	224	0	224	0	0	0
6.791	PGB WMO	132	0	132	219	0	219	142	0	142
6.792	PGB Jeugd	173	0	173	272	0	272	187	0	187
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	351	-351	0	334	-334	0	380	-380
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	148	1.077	-929	253	891	-638	65	434	-368
6.821	Jeugdbescherming	1.344	0	1.344	1.292	0	1.292	1.453	0	1.453
6.822	Jeugdreclassering	108	0	108	113	0	113	116	0	116
6.91	Coördinatie en beleid WMO	537	0	537	591	0	591	447	0	447
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	496	0	496	536	0	536	435	0	435
7.1	Volksgezondheid	4.209	1.911	2.297	4.416	1.984	2.433	5.472	2.849	2.623
7.2	Riolering	3.891	5.094	-1.203	3.204	4.771	-1.567	2.942	4.688	-1.746
7.3	Afval	5.408	5.938	-529	5.675	6.213	-538	6.236	6.770	-534
7.4	Milieubeheer	3.365	1.183	2.182	2.537	105	2.432	3.095	1.002	2.093
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	606	299	307	607	300	307	638	309	329
8.1	Ruimte en leefomgeving	3.992	2.479	1.513	2.093	155	1.938	1.733	107	1.627
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	263	18.226	-17.963	530	497	33	0	0	0
8.3	Wonen en bouwen	1.830	2.183	-353	1.920	921	1.000	1.873	1.182	691
totaal saldo taakvelden		**223.277**	**229.291**	**-6.014**	**209.650**	**209.650**	**0**	**211.242**	**211.486**	**-244**

Totaal lasten en baten per taakveld

programma (bedragen x € 1.000)		begroot 2028			begroot 2029			begroot 2030		
Nr.	Omschrijving	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
0.1	Bestuur	3.438	0	3.438	3.438	0	3.438	3.417	0	3.417
0.10	Mutaties reserves	1.928	10.405	-8.477	1.706	2.972	-1.266	1.709	2.511	-802
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0.2	Burgerzaken	1.605	972	633	1.711	706	1.005	1.711	706	1.005
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.389	661	729	1.741	661	1.080	1.297	657	639
0.4	Overhead	29.964	3.503	26.462	22.359	3.334	19.025	22.036	3.334	18.702
0.5	Treasury	762	154	608	1.076	154	922	1.525	154	1.371
0.61	OZB woningen	624	7.239	-6.615	647	7.404	-6.757	670	7.468	-6.798
0.62	OZB niet-woningen	105	8.071	-7.966	105	8.384	-8.279	105	8.468	-8.363
0.63	Parkeerbelasting	0	2.061	-2.061	0	2.051	-2.051	0	2.051	-2.051
0.64	Belastingen overig	23	844	-821	23	844	-821	23	844	-821
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	117.026	-117.026	0	114.673	-114.673	0	117.079	-117.079
0.8	Overige baten en lasten	-694	0	-694	-354	0	-354	-8	0	-8
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	30	0	30	30	0	30	30	0	30
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	4.373	0	4.373	4.477	0	4.477	4.477	0	4.477
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.244	981	2.263	3.244	981	2.263	3.244	981	2.263
2.1	Verkeer en vervoer	8.739	682	8.057	9.090	682	8.408	9.029	682	8.347
2.2	Parkeren	2.556	548	2.008	2.547	548	1.999	2.545	548	1.998
2.4	Economische havens en waterwegen	177	200	-23	176	200	-24	176	200	-24
2.5	Openbaar vervoer	245	113	133	245	113	132	245	113	132
3.1	Economische ontwikkeling	751	0	751	684	0	684	684	0	684
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	65	0	65	65	0	65	65	0	65
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	15	18	-3	15	18	-3	15	18	-3
3.4	Economische promotie	1.442	821	621	1.442	821	621	1.442	821	621
4.1	Openbaar basisonderwijs	301	0	301	301	0	301	301	0	301
4.2	Onderwijshuisvesting	3.779	98	3.680	3.641	98	3.542	3.516	98	3.418
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	7.402	5.350	2.052	7.286	5.350	1.936	7.286	5.350	1.936
5.1	Sportbeleid en activering	282	0	282	301	0	301	282	0	282
5.2	Sportaccommodaties	3.961	1.657	2.304	4.228	1.657	2.570	4.142	1.657	2.484
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	8.690	3.510	5.180	8.978	3.510	5.469	9.042	3.510	5.532
5.4	Musea	1.375	82	1.293	1.246	82	1.164	1.258	82	1.175
5.5	Cultureel erfgoed	532	50	482	500	50	450	481	50	431

5.6	Media	906	0	906	906	0	906	906	0	906
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.998	20	4.978	4.996	20	4.976	4.995	20	4.975
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.915	650	5.265	5.911	650	5.261	5.907	650	5.257
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.274	0	1.274	1.274	0	1.274	1.274	0	1.274
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	2.508	0	2.508	2.508	0	2.508	2.508	0	2.508
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	1.650	240	1.410	1.570	160	1.410	1.490	80	1.410
6.3	Inkomensregelingen	34.827	24.798	10.029	34.776	24.798	9.979	34.740	24.798	9.942
6.4	WSW en beschut werk	7.978	0	7.978	7.678	0	7.678	7.400	0	7.400
6.5	Arbeidsparticipatie	5.608	0	5.608	4.465	0	4.465	4.600	0	4.600
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	15	31	-16	15	31	-16	15	31	-16
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	2.168	112	2.055	2.168	112	2.055	2.168	112	2.055
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	5.277	0	5.277	2.888	0	2.888	2.814	0	2.814
6.712	Begeleiding (WMO)	4.957	0	4.957	4.957	0	4.957	4.957	0	4.957
6.713	Dagbesteding (WMO)	936	0	936	936	0	936	936	0	936
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	13.504	0	13.504	13.504	0	13.504	13.504	0	13.504
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	79	0	79	79	0	79	79	0	79
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	618	0	618	618	0	618	618	0	618
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	6.472	0	6.472	6.472	0	6.472	6.472	0	6.472
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.791	PGB WMO	142	0	142	142	0	142	142	0	142
6.792	PGB Jeugd	187	0	187	187	0	187	187	0	187
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	926	-926	0	926	-926	0	926	-926
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	65	434	-368	65	434	-368	65	434	-368
6.821	Jeugdbescherming	1.453	0	1.453	1.453	0	1.453	1.453	0	1.453
6.822	Jeugdreclassering	116	0	116	116	0	116	116	0	116
6.91	Coördinatie en beleid WMO	447	0	447	447	0	447	447	0	447
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	427	0	427	403	0	403	403	0	403
7.1	Volksgezondheid	6.071	3.447	2.624	5.431	2.806	2.624	2.624	0	2.624
7.2	Riolering	2.650	4.543	-1.893	2.513	4.396	-1.883	2.561	4.439	-1.878
7.3	Afval	6.236	6.770	-534	6.236	6.770	-534	6.236	6.770	-534
7.4	Milieubeheer	2.075	2	2.073	2.075	2	2.073	2.075	2	2.073
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	628	309	319	626	309	317	614	309	304
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.733	107	1.627	1.733	107	1.627	1.733	107	1.627
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	2.649	2.649	0	2.702	2.702	0	2.756	2.756	0
8.3	Wonen en bouwen	1.683	1.022	661	1.642	1.022	620	1.642	1.022	620
totaal saldo taakvelden		**213.357**	**211.105**	**2.252**	**202.442**	**200.537**	**1.905**	**199.183**	**199.837**	**-654**

Hieronder vindt u de verdeling van de taakvelden per programma.

bedragen x € 1.000		werkelijk 2025	begroot 2026	begroot 2027	begroot 2028	begroot 2029	begroot 2030
Lasten							
1	**Leefomgeving**						
0.10	Mutaties reserves	1.942	1.797	1.215	702	480	483
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	1.141	1.298	1.594	1.389	1.741	1.297
0.63	Parkeerbelasting	0	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	82	85	87	87	87	87
2.1	Verkeer en vervoer	6.643	8.372	8.509	8.739	9.090	9.029
2.2	Parkeren	2.404	2.778	2.558	2.556	2.547	2.545
2.4	Economische havens en waterwegen	470	180	208	177	176	176
2.5	Openbaar vervoer	431	267	249	245	245	245
4.2	Onderwijshuisvesting	3.100	3.358	3.166	3.779	3.641	3.516
5.2	Sportaccommodaties	3.795	3.671	3.980	3.961	4.228	4.142
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	892	934	950	950	950	950
5.5	Cultureel erfgoed	2.600	586	345	200	168	149
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	4.705	4.738	4.976	4.998	4.996	4.995
7.2	Riolering	3.891	3.204	2.942	2.650	2.513	2.561
7.3	Afval	5.408	5.675	6.236	6.236	6.236	6.236
7.4	Milieubeheer	1.508	1.352	1.396	1.376	1.376	1.376
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	606	607	638	628	626	614
8.3	Wonen en bouwen	1.393	1.520	1.674	1.484	1.443	1.443
Totaal programma		**41.011**	**40.423**	**40.724**	**40.158**	**40.544**	**39.844**
2	**Vitale Stad**						
0.1	Bestuur	866	924	986	986	986	986
0.10	Mutaties reserves	1.705	500	522	522	522	522
3.1	Economische ontwikkeling	705	842	784	751	684	684
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	30	31	65	65	65	65
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	16	61	15	15	15	15
3.4	Economische promotie	651	713	322	322	322	322
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	7.513	7.897	8.566	7.739	8.028	8.092
5.4	Musea	1.535	1.577	1.260	1.375	1.246	1.258
5.5	Cultureel erfgoed	256	399	360	332	332	332
5.6	Media	802	939	1.002	873	873	873
7.4	Milieubeheer	1.857	1.185	1.699	699	699	699
8.1	Ruimte en leefomgeving	3.992	2.093	1.733	1.733	1.733	1.733

8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	263	530	0	2.649	2.702	2.756
8.3	Wonen en bouwen	437	401	200	200	200	199
Totaal programma		**20.628**	**18.091**	**17.514**	**18.261**	**18.406**	**18.536**
3	**Mens en Samenleving**						
0.10	Mutaties reserves	772	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	22	57	59	53	53	53
4.1	Openbaar basisonderwijs	269	323	301	301	301	301
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	7.142	6.960	7.402	7.402	7.286	7.286
5.1	Sportbeleid en activering	562	600	326	282	301	282
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.163	5.198	5.579	5.339	5.339	5.339
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	1.149	1.254	1.274	1.274	1.274	1.274
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	2.497	2.399	2.508	2.508	2.508	2.508
6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Inte-graal	2.150	2.121	1.730	1.650	1.570	1.490
6.3	Inkomensregelingen	32.508	33.245	34.877	34.827	34.776	34.740
6.4	WSW en beschut werk	7.473	8.322	8.235	7.978	7.678	7.400
6.5	Arbeidsparticipatie	5.719	5.660	5.583	5.608	4.465	4.600
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	15	15	15	15
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	1.908	2.347	2.168	2.168	2.168	2.168
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	4.888	4.929	5.277	5.277	2.888	2.814
6.712	Begeleiding (WMO)	4.154	4.476	4.957	4.957	4.957	4.957
6.713	Dagbesteding (WMO)	866	955	936	936	936	936
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	66	70	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	12.565	12.115	13.504	13.504	13.504	13.504
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	61	0	79	79	79	79
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	572	28	618	618	618	618
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	6.025	6.207	6.472	6.472	6.472	6.472
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	224	0	0	0	0
6.791	PGB WMO	132	219	142	142	142	142
6.792	PGB Jeugd	173	272	187	187	187	187
6.811	Beschermd wonen (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	148	253	53	53	53	53
6.821	Jeugdbescherming	1.344	1.292	1.453	1.453	1.453	1.453
6.822	Jeugdreclassering	108	113	116	116	116	116
6.91	Coördinatie en beleid WMO	537	591	447	447	447	447
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	496	536	435	427	403	403
7.1	Volksgezondheid	4.209	4.416	5.472	6.071	5.431	2.624

Totaal programma		**103.676**	**105.182**	**110.204**	**110.144**	**105.419**	**102.260**
4	**Inwoners**						
0.1	Bestuur	4.322	3.276	2.457	2.453	2.453	2.431
0.10	Mutaties reserves	1.116	1.591	891	0	0	0
0.2	Burgerzaken	1.516	1.751	1.794	1.605	1.711	1.711
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	3.531	3.685	4.115	4.373	4.477	4.477
1.2	Openbare orde en veiligheid	3.245	3.822	3.221	3.105	3.105	3.105
3.4	Economische promotie	1.247	1.384	1.120	1.120	1.120	1.120
5.6	Media	31	32	33	33	33	33
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	3.728	4.376	3.373	577	573	569
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	13	13	13	13
Totaal programma		**18.737**	**19.917**	**17.016**	**13.278**	**13.483**	**13.458**
9	**Financiën en bedrijfsvoering**						
0.10	Mutaties reserves	19.109	679	804	704	704	704
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	1.389	0	0	0	0
0.4	Overhead	18.828	22.011	22.932	29.964	22.359	22.036
0.5	Treasury	251	-287	473	762	1.076	1.525
0.61	OZB woningen	605	640	600	624	647	670
0.62	OZB niet-woningen	146	115	105	105	105	105
0.64	Belastingen overig	51	27	23	23	23	23
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	0	0	0	0	0
0.8	Overige baten en lasten	208	1.435	818	-694	-354	-8
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	27	30	30	30	30	30
Totaal programma		**39.224**	**26.038**	**25.784**	**31.518**	**24.590**	**25.085**
totaal lasten		**223.277**	**209.650**	**211.242**	**213.357**	**202.442**	**199.183**
bedragen x € 1.000		**werkelijk 2025**	**begroot 2026**	**begroot 2027**	**begroot 2028**	**begroot 2029**	**begroot 2030**
Baten							
1	**Leefomgeving**						
0.10	Mutaties reserves	2.223	979	873	751	788	543
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	968	1.450	761	661	661	657
0.63	Parkeerbelasting	1.734	1.570	1.615	2.061	2.051	2.051
1.2	Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0
2.1	Verkeer en vervoer	998	686	682	682	682	682
2.2	Parkeren	518	546	548	548	548	548
2.4	Economische havens en waterwegen	184	200	200	200	200	200
2.5	Openbaar vervoer	105	55	113	113	113	113

4.2	Onderwijshuisvesting	304	285	174	98	98	98
5.2	Sportaccommodaties	1.602	1.641	1.657	1.657	1.657	1.657
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	214	210	221	221	221	221
5.5	Cultureel erfgoed	0	190	78	50	50	50
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	49	5	0	20	20	20
7.2	Riolering	5.094	4.771	4.688	4.543	4.396	4.439
7.3	Afval	5.938	6.213	6.770	6.770	6.770	6.770
7.4	Milieubeheer	0	2	2	2	2	2
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	299	300	309	309	309	309
8.3	Wonen en bouwen	2.183	914	1.175	1.015	1.015	1.015
Totaal programma		**22.411**	**20.018**	**19.865**	**19.702**	**19.582**	**19.376**
2	**Vitale Stad**						
0.1	Bestuur	0	0	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	879	1.036	1.330	835	956	1.056
3.1	Economische ontwikkeling	0	0	0	0	0	0
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	0	0	0	0
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	18	22	18	18	18	18
3.4	Economische promotie	81	232	210	210	210	210
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	3.738	3.166	3.529	3.289	3.289	3.289
5.4	Musea	396	202	82	82	82	82
5.5	Cultureel erfgoed	2	0	0	0	0	0
5.6	Media	43	0	0	0	0	0
7.4	Milieubeheer	1.183	103	1.000	0	0	0
8.1	Ruimte en leefomgeving	2.479	155	107	107	107	107
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	18.226	497	0	2.649	2.702	2.756
8.3	Wonen en bouwen	0	7	7	7	7	7
Totaal programma		**27.045**	**5.419**	**6.282**	**7.197**	**7.370**	**7.525**
3	**Mens en Samenleving**						
0.10	Mutaties reserves	102	66	224	22	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	0	0	0	0	0	0
4.1	Openbaar basisonderwijs	0	0	0	0	0	0
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	5.580	4.986	5.350	5.350	5.350	5.350
5.1	Sportbeleid en activering	265	240	0	0	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.355	1.109	650	650	650	650
6.21	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen WMO	0	0	0	0	0	0
6.22	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Jeugd	14	0	0	0	0	0

6.23	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen Integraal	803	605	320	240	160	80
6.3	Inkomensregelingen	21.640	22.721	24.798	24.798	24.798	24.798
6.4	WSW en beschut werk	0	0	0	0	0	0
6.5	Arbeidsparticipatie	0	419	0	0	0	0
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	0	0	31	31	31	31
6.60	Hulpmiddelen en diensten (WMO)	110	124	112	112	112	112
6.711	Huishoudelijke hulp (WMO)	13	48	0	0	0	0
6.712	Begeleiding (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.713	Dagbesteding (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.714	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	0	0	0	0	0	0
6.751	Jeugdhulp ambulant lokaal	7	0	0	0	0	0
6.752	Jeugdhulp ambulant regionaal	0	0	0	0	0	0
6.753	Jeugdhulp ambulant landelijk	0	0	0	0	0	0
6.761	Jeugdhulp met verblijf lokaal	0	0	0	0	0	0
6.763	Jeugdhulp met verblijf landelijk	0	0	0	0	0	0
6.791	PGB WMO	0	0	0	0	0	0
6.792	PGB Jeugd	0	0	0	0	0	0
6.811	Beschermd wonen (WMO)	351	334	380	926	926	926
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	1.077	891	434	434	434	434
6.821	Jeugdbescherming	0	0	0	0	0	0
6.822	Jeugdreclassering	0	0	0	0	0	0
6.91	Coördinatie en beleid WMO	0	0	0	0	0	0
6.92	Coördinatie en beleid Jeugd	0	0	0	0	0	0
7.1	Volksgezondheid	1.911	1.984	2.849	3.447	2.806	0
Totaal programma		**33.229**	**33.526**	**35.147**	**36.008**	**35.267**	**32.380**
4	**Inwoners**						
0.1	Bestuur	0	0	0	0	0	0
0.10	Mutaties reserves	411	1.069	364	364	364	364
0.2	Burgerzaken	963	1.000	1.059	972	706	706
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	0	0	0	0	0	0
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.236	1.006	1.095	981	981	981
3.4	Economische promotie	11	611	611	611	611	611
5.6	Media	0	0	0	0	0	0
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.125	4.605	3.889	0	0	0
6.812	Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	0	0	0	0	0	0
Totaal programma		**6.746**	**8.290**	**7.018**	**2.928**	**2.662**	**2.662**

9	Financiën en bedrijfsvoering						
0.10	Mutaties reserves	4.697	7.110	2.401	8.433	864	548
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	0	0	0	0	0	0
0.4	Overhead	2.714	2.577	3.548	3.503	3.334	3.334
0.5	Treasury	297	355	158	154	154	154
0.61	OZB woningen	6.512	6.727	7.059	7.239	7.404	7.468
0.62	OZB niet-woningen	6.555	7.117	7.737	8.071	8.384	8.468
0.64	Belastingen overig	856	813	844	844	844	844
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	118.230	117.697	121.427	117.026	114.673	117.079
0.8	Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	0	0	0	0	0	0
Totaal programma		**139.861**	**142.398**	**143.173**	**145.269**	**135.657**	**137.895**
totaal baten		**229.291**	**209.650**	**211.486**	**211.105**	**200.537**	**199.837**
totaal taakvelden		**-6.014**	**0**	**-244**	**2.252**	**1.905**	**-654**

2. Verplichte indicatoren BBV

Besluit Begroting en Verantwoording (BBV)

Gemeenten nemen een uniforme basisset beleidsindicatoren op in hun begroting en jaarverslag. De set behandelt een breed spectrum van onderwerpen, van misdrijven en afval tot bijstandsuitkeringen en nieuwbouwwoningen. Zo kunt u zich een helder beeld vormen van de beleidsresultaten van de gemeente.

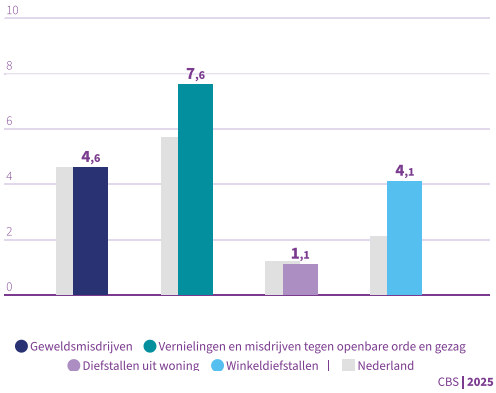
Veiligheid

Verwijzingen Halt
per 1.000 jongeren

Halt | 2021 - 2025

Misdrijven
Tiel, per 1.000 inwoners

CBS | 2025

Economie

Functiemenging

57,8%
Tiel

54,6%
Nederland

Meerdere bronnen | 2025

Vestigingen (van bedrijven)
per 1.000 inw.15 t/m 64jr

155,7
Tiel

196,1
Nederland

LISA | 2025

Onderwijs

Absoluut verzuim
per 1.000 leerlingen

9,4
Tiel

7,4
Nederland

DUO/Ingrado | 2025

Relatief verzuim
per 1.000 leerlingen

40
Tiel

28
Nederland

DUO/Ingrado | 2025

Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)

3,1%
Tiel

2,3%
Nederland

DUO/Ingrado | 2025

Sport, cultuur en recreatie

Niet-sporters

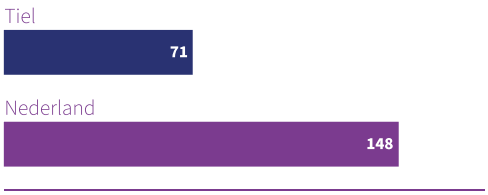
47,9%
Tiel

42,5%
Nederland

Gezondheidsmonitor | 2024

Volksgezondheid en Milieu

Omvang huishoudelijk restafval
kg per inwoner

CBS | 2024

Percentage bekende hernieuwbare elektriciteit

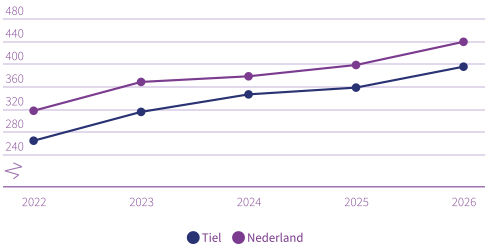
21,5%
Tiel

42,8%
Nederland

Klimaatmonitor | 2024

Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing

Gemiddelde WOZ-waarde
x €1.000

CBS | 2022 - 2026

Sociaal domein

Banen
per 1.000 inwoners van 15-64 jaar

919,9
Tiel

858,8
Nederland

Meerdere bronnen | 2025

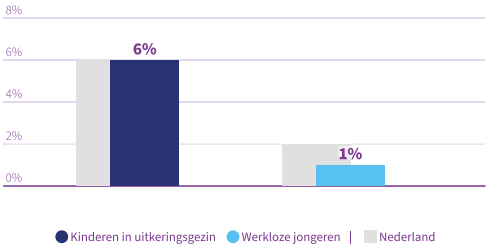
Jongeren met een delict voor de rechter

1%
Tiel

1%
Nederland

CBS | 2023

Achterstand onder jeugd
Tiel

CBS | 2024

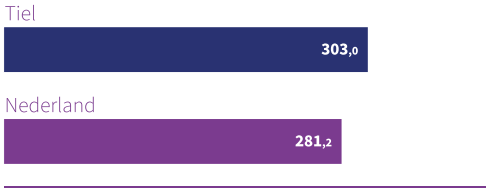
Netto arbeidsparticipatie

73,2%
Tiel

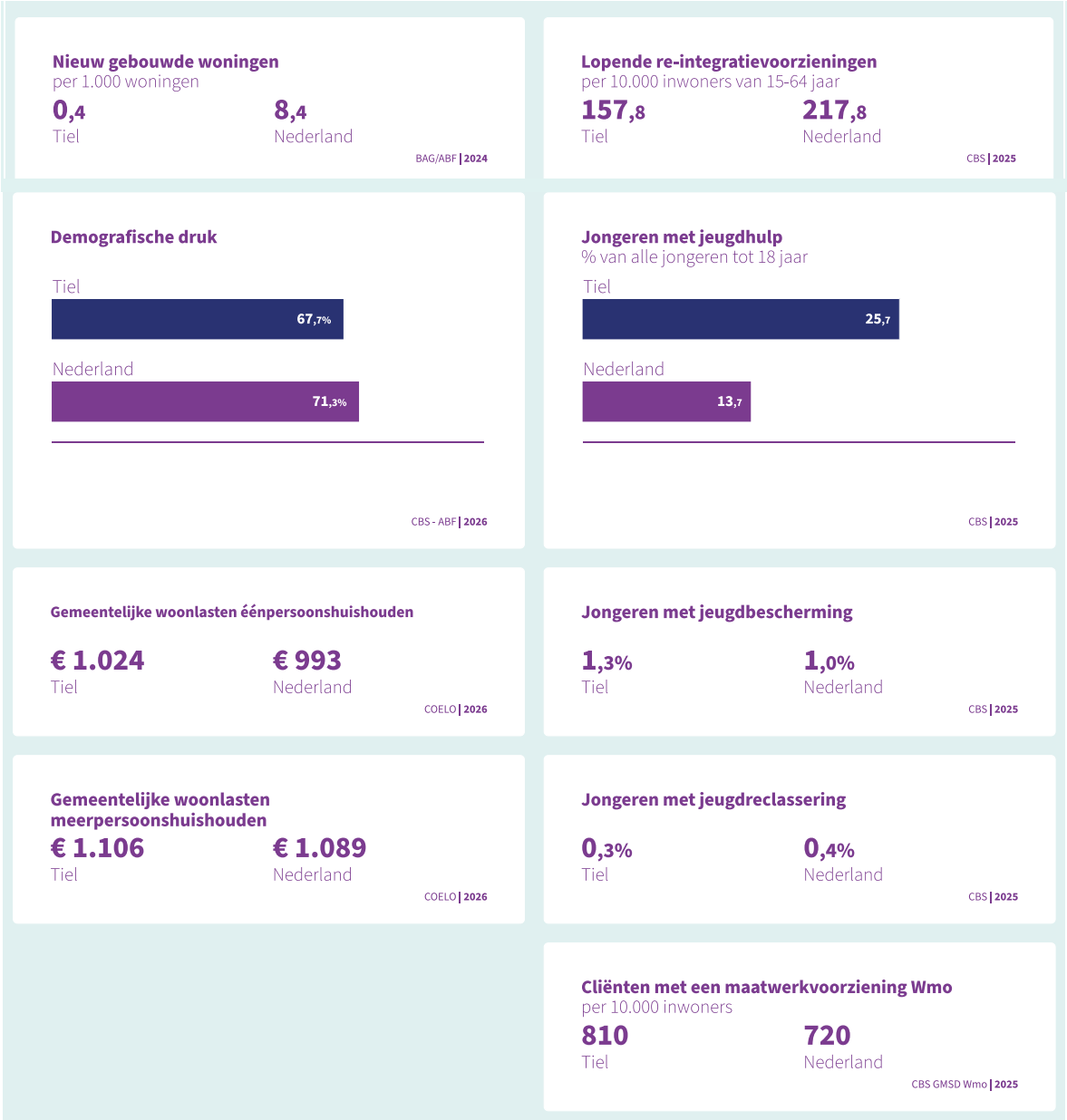
73,2%
Nederland

CBS | 2025

Personen met een bijstandsuitkering
per 10.000 inwoners

CBS | 2025

Bovengenoemde verplichte indicatoren zijn een momentopname van 1 oktober 2025. Voor actuele informatie verwijzen we naar de website waarstaatjegemeente.nl

Indicatoren die niet op waarstaatjegemeente.nl staan:

Beleidsindicator	2027
Formatie (Fte per 1.000 inwoners)	6,6
Bezetting (Fte per 1.000 inwoners)	5,9
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	€ 979
Externe inhuur (kosten inhuur externen als % van totale loonsom) + totale kosten inhuur externen	4,7%
Overhead (% van totale lasten)	11,0%

De financiële kengetallen zijn opgenomen in de paragraaf Weerstandsvermogen.

3. Ombuigingen

Nr.	Categorie	Programma	I/S*	Omschrijving van de ombuiging (bedragen x € 1.000)	Reali-satie	2026	2027	2028	2029
1.	Reëel begroten	Mens & Samenleving	S	Onderuitputting op uitgaven budgetten WMO.	✓	400	400	400	400
2.	Reëel begroten	Mens & Samenleving	S	Onderuitputting op uitgaven bijzondere bijstand.	✓	150	150	150	150
3.	Reëel begroten	Mens & Samenleving	S	Budgetten Beschermd wonen/ Maatschappelijke Opvang.	✓	65	65	65	65
4.	Reëel begroten	Vitale Stad	I	Eén jaar geen bijdrage Regionaal Investeringsfonds.	✓	85			
5.	Reëel begroten	Inwoners	S	Overhead toere-kenen aan samenwerkings-verbanden.	✓	117	117	142	167
6.	Fasering investe-ringen	Leefomgeving	I	Doorschuiven diverse investerin-gen.	✓	244	78		
7.	Heffingen/ leges	Leefomgeving	S	Gefaseerd verlagen rioolheffing en verhogen OZB.	*		200	400	600
8.	Heffingen/ leges	Leefomgeving	S	Aanpassen tarieven kabels en leidingen.	✓	40	40	40	40
9.	Heffingen/ leges	Vitale Stad	S	Verblijfsbelasting arbeidsmigranten.	?	400	400	400	400
10.	Heffingen/ leges	Bedrijfs-voering	S	Gefaseerd omzet-ten Gebruikers-heffing OZB naar eigenarenheffing.	*		108	216	325
Totaal						**1.501**	**1.558**	**1.813**	**2.147**

I Incidenteel
S Structureel
✓ Gerealiseerd ook meerjarig indien van toepassing
* Realisatie gepland vanaf 2027
? Status nog niet bekend

4. Gerealiseerde acties coalitieakkoord

Gerealiseerde acties coalitieakkoord

Hieronder de lijst van gerealiseerde acties t/m de tweede voortgangsrapportage 2026

In de begroting 2027 zijn de gerealiseerde acties tot en met 2026 vervallen. De nieuw opgevoerde acties in de begroting 2027 zijn doorgenummerd.

Er is gekozen voor doornummering om de acties die voortkomen uit het coalitieakkoord 2022-2026 synchroon door de meerjarenbegroting te laten lopen. U treft dus geen lege regels aan in de tabellen “Wat gaan we ervoor doen?”. Nieuwe acties die een directe relatie hebben met bestaande acties zijn zoveel mogelijk samengevoegd. Geheel nieuwe uit te voeren acties voor de begroting 2025 zijn doorgenummerd.

Lijst met vervallen acties

Programma	Vervallen actienummers t/m de 1e voortgangsrapportage 2025
Leefomgeving	1.1.1, 1.1.2, 1.1.3, 1.1.9,1.1.11,1.1.10, 1.1.12 en 1.2.2
Vitale stad	2.1.3, 2.3.4, 2.3.5, 2.3.8, 2.3.9 en 2.4.10
Mens en Samenleving	3.1.1, 3.1.6, 3.3.9, 3.3.11 en 3.3.12
Inwoners	4.1.5 en 4.1.7
Bedrijfsvoering	5.2.7

Programma: Leefomgeving			
	Actie	**Jaar**	**Voortgang**
1.1.1	We hebben al een grote veegwagen om onkruid en zwerfafval op te ruimen. Maar die veegwagen kan niet op de kleinere paden. Daarom schaffen we een kleine veegwagen en een borstelmachine aan om het onkruid op verharding beter en effectiever te bestrijden.	2023	Vooruitlopend op de aanschaf, is gekozen voor de inhuur van een kleine veegwagen waarmee we momenteel werken om het onkruid op verharding beter en effectiever te bestrijden. De borstelmachine is aangeschaft en vanaf mei 2023 operationeel.
1.1.2	Het opruimen van zwerfafval lukt ons niet alleen. We hebben de hulp van onze inwoners hard nodig. Bij het schoon en netjes houden van Tiel krijgen we als gemeente ondersteuning van een groot aantal vrijwilligers. Daar zijn we dankbaar voor want deze mensen zijn onmisbaar voor onze stad. In onze waardering voor hun inzet, bieden we onze vrijwilligers toegang tot goed materiaal en de mogelijkheid van een vergoedingsregeling. Voor het geven van een positieve impuls aan het (vrijwillig) meewerken van inwoners bij het onderhouden van de openbare ruimte, maken we extra middelen vrij.	C	De inzet van vrijwilligers bij het schoon en netjes houden van Tiel wordt gecoordineerd door Stichting Duurzaam Rivierenland en Tiel Tip Top. Deze organisaties hebben een subsidie toegekend gekregen voor een periode van drie jaar.
1.1.3	Grote evenementen zorgen voor veel (zwerf)afval. Om dit te beperken gaan we afspraken maken met de organisatoren van deze evenementen.	2023	Bij het verlenen van een evenementenvergunning is vastgelegd dat het terrein schoon achter gelaten moet worden. Sinds dit jaar wordt het terrein waar het evenement plaatsvindt voor- en achteraf geïnspecteerd. Met ingang van 1 juli 2023 is vanuit de landelijke Regeling kunststofproducten voor eenmalig gebruik een verbod op het eenmalig gebruik van kunststof drinkbekers. Deze reductiemaatregel zorgt voor een vermindering van (plastic) zwerfafval.

1.1.9	We vinden het belangrijk dat de fietspaden in onze gemeente in goede staat zijn. In fases geven we invulling aan het plan 'Tiel Fietsvriendelijk' waarbij we inzetten op het versneld inspecteren van alle fietspaden en oplossen van acute knelpunten. In het behalen van een optimaal resultaat met zo min mogelijk overlast voor de weggebruiker, combineren we waar mogelijk het onderhoud aan de fietspaden met overige onderhoudswerkzaamheden.	2024	Acute knelpunten zoals wortelopdruk (wortelgroei in de wegconstructie) op de fietspaden, zijn eind 2024 opgelost.
1.1.10	Het dagelijks onderhoud, de vervanging en het tegelijkertijd verduurzamen van de openbare verlichting brengen we de komende jaren structureel op orde.	C	In de afgelopen jaren zijn traditionele armaturen in grootschalige projecten vervangen door ledverlichting. Dit jaar wordt gewerkt aan het vervangen van de de laatste conventionele armaturen door LED. Volgens planning is eind dit jaar 100% van de openbare verlichting voorzien van LED-armaturen.
1.1.11	Met het project Tiel Speelt zorgen we voor voldoende fijne speelplekken voor alle kinderen van 0-12 jaar in Tiel. Bewoners beheren en onderhouden deze speelplekken. In 2024 hebben we de ambitie om de resterende 34 speelplekken over te dragen. Na de evaluatie, die eind 2024 plaatsvindt, wordt een besluit genomen of en hoe we verder gaan met de overdracht van speelplekken.	2024	Vanaf oktober 2025 is het beheer en onderhoud van 40 van de 68 speelplekken overgedragen aan bewoners. Het project Tiel Speelt is afgerond en de gemeenteraad is over de bevindingen geïnformeerd.
1.1.12	Wensen en behoeften over de openbare ruimte zijn opgehaald bij bewoners en vertaald in wijkplannen met concrete acties die integraal worden uitgevoerd.	2025	Opgenomen in programma 4; 4.2.7
1.2.2	We willen een gastvrije stad zijn voor inwoners en bezoekers. Daarom verhogen we de parkeertarieven niet.	2024	We hebben de parkeertarieven niet verhoogd, met uitzondering van de jaarlijkse indexatie voor parkeervergunningen.

Programma: Vitale Stad			
	Actie	**Jaar**	**Voortgang**
2.1.3	Starters en jonge gezinnen op de woningmarkt bieden we meer kansen, door het inzetten van startersleningen.	2024	De nieuwe verordening voor de Starterslening is op 1 maart 2024 in werking getreden. Dit heeft dit jaar geleid tot het toewijzen van 25 startersleningen.
2.3.4	We zetten ons in voor de komst van een bioscoop.	2025	Het onafhankelijk onderzoek is afgerond. De gemeente Tiel heeft besloten niet verder te werken aan de komst van een bioscoop op de locatie van de oude bibliotheek.
2.3.5	Voor het nog aantrekkelijker maken van ons Flipje- en Streekmuseum investeren we verder in de herinrichting met de vijf verhaallijnen: • Romeinen en Bataven (Prehistorie en Oudheid) • Middeleeuwen en Hanzesteden • Tweede Wereldoorlog en wederopbouw • Flipje en de fruitindustrie • Het hedendaagse Tiel	C	In 2025 is de verhaallijn Prehistorie en Oudheid toegevoegd aan de vaste expositie van het Flipje- en Streekmuseum. De verhaallijn Het hedendaags Tiel is in 2025 ontwikkeld en in januari 2026 geopend. Daarmee zijn de vijf verhaallijnen gerealiseerd.
2.3.8	We richten binnen het Flipje- en Streekmuseum een Tweede Wereldoorlog bezoekerscentrum in en sluiten aan bij de internationale Liberation Route. We vieren en herdenken dit jaar 80 jaar vrijheid.	2024	Het Tweede Wereldoorlog Informatiecentrum in het Flipje- en Streekmuseum is geopend. We hebben ons aangesloten bij de internationale Liberation Route ter herdenking van de Tweede Wereldoorlog. Deze route is sinds 3 mei 2024 online beschikbaar met wandel- en fietsroutes langs plekken van herinnering in de gemeente Tiel en Rivierenland. Voor de herdenking van 80 jaar vrijheid zijn plannen opgesteld voor de viering hiervan op 5 mei 2025.
2.3.9	We maken een Meerjarenplan voor de toeristische promotie van onze stad. Wij zetten onze promotie in voor bezoekers, bewoners en bedrijven. Voor de toeristische promotie van onze stad maken we gebruik van citymarketing. Hiervoor gaan we met onze inwoners en ondernemers samenwerken in een platform. We maken hierin concrete plannen en leggen verbindingen om het merk 'Tiel' te versterken.	2024	Voor de promotie van onze stad bij bezoekers, bewoners en bedrijven (3B's) hebben we samen met de Ondernemers Coöperatie Tiel (OCT), Hart van Tiel (HvT) en het Flipje- en Streekmuseum de Stichting Promotie Tiel opgericht. In september 2024 heeft de Stichting Promotie Tiel haar ambassadeurs en het marketingplan gepresenteerd. Voor de uitvoering van dit plan is subsidie verleend.
2.4.10	Langs de A15 komt de 'De langste boomgaard' van Europa: 33 kilometer aan fruit-, laan- en sierbomen geplant in de groene strook tussen de A15 en het geluidsscherm van de Betuweroute. We nemen dit mee in het OER-programma (Opwek Energie op Rijksgrond 2.4.6).	2024	Actie is opgenomen in 2.4.6

Programma: Mens en Samenleving			
	Actie	**Jaar**	**Voortgang**
3.1.1	We draaien de bezuiniging op de individuele inkomenstoeslag terug. De inkomenstoeslag bedroeg 35% van de bijstandsnorm en gaat terug naar 40%.	2023	De individuele inkomenstoeslag is vanaf 2023 structureel 40% van de bijstandsnorm. De toeslag wordt jaarlijks eenmalig uitgekeerd.
3.1.6	Het mantelzorgcompliment in de vorm van een Flippas verhogen we van 75 euro naar structureel 125 euro per jaar.	2024	Het mantelzorgcompliment in de vorm van een Flippas is verhoogd naar structureel € 125,00 per jaar.Er zijn meer complimenten uitgedeeld. We weten mantelzorgers steeds beter te bereiken.
3.3.9	We onderzoeken de mogelijkheden om de financiële lasten te verlagen voor maatschappelijke en non-profit organisaties die volledig op vrijwilligers draaien, zoals sportverenigingen en buurthuizen.	2024	De gemeenteraad heeft in februari 2025 de 'Deelverordening Compensatie 50% OZB Verenigingen, Tiel 2024- 2027' vastgesteld. Het doel is om structurele lastenverlichting te bieden aan verenigingen, zodat het verenigingsleven voor inwoners betaalbaar en toegankelijk blijft en de verenigingen financieel gezond kunnen blijven functioneren. Verenigingen met eigen vastgoed kunnen subsidie aanvragen om 50% van de OZB-lasten vergoed te krijgen.
3.3.11	We verkennen de mogelijkheid om een sportolympiade te organiseren.	2025	Het lokale beweegteam Tiel Beweegt heeft geprobeerd om tijdens de herfstvakantie een Sportolympiade met een gevarieerd programma voor jong en oud te organiseren. Hier was geen interesse in.
3.3.12	Voor 2024 en 2025 is budget beschikbaar gesteld om het Volwassenenfonds Sport en Cultuur voort te zetten.	2024 -2025	Er is binnen het budget voor armoedebestrijding ruimte gevonden voor een incidentele verhoging van het budget voor het Volwassenenfonds Sport- en Cultuur in 2024 en 2025. Het aantal inwoners dat gebruikmaakt van dit fonds is ook in de eerste periode van 2025 weer licht gestegen. Daarnaast hebben veel kinderen zwemles kunnen volgen.

Programma: Inwoners			
	Actie	**Jaar**	**Voortgang**
4.1.5	In 2022 besteden we de camera's voor toezicht op de openbare orde opnieuw aan en starten we de evaluatie van het huidige cameratoezicht. De camera's worden begin 2023 vervangen en de evaluatie loopt in 2023 door.	2023	Alle camera's zijn geëvalueerd, met als laatste die in het centrum. De aanbesteding en implementatie van nieuwe camera's heeft veel ambtelijke capaciteit gekost en de aanschaf heeft tot eenmalige overschrijding van het budget geleid.
4.1.7	We stellen een lokale uitvoeringsagenda op om huiselijk geweld en kindermishandeling tegen te gaan en voeren die vervolgens uit.	2024	De lokale aanpak tegen huiselijk geweld en kindermishandeling is vastgesteld. De uitvoering ervan is belegd en de gemeenteraad is geïnformeerd met een informatienota.

Paragraaf: Bedrijfsvoering			
	Actie	**Jaar**	**Voortgang**
5.2.7	In 2025 -2026 werken we aan 14 projecten om onze dienstverlening te verbeteren via het Uitvoeringsprogramma Excellente Dienstverlening.	C	De uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Excellente Dienstverlening 2025-2026 is afgerond. Onderstaande concrete resultaten zijn opgeleverd of gestart: • In het derde kwartaal is het inwonerspanel met 66 deelnemers gegroeid tot 459 leden. Daarnaast zijn vragenlijsten uitgezet over het antidiscriminatiebeleid, het participatiebeleid en een dienstverleningsonderzoek. • Welkomstpakketten voor nieuwe • inwoners zijn geïntroduceerd binnen het project Warm Welkom. • De wijkcoalities en wijkanalyses zijn gestart. • De wijkmonitor is gerealiseerd, inclusief de start van de leefbaarheidsmonitor. • Via het project Evaluatietool halen we feedback van inwoners op over afspraken bij de balies in het stadhuis. • De verkenning naar het project 'Optimalisatie Inwonerscontact' is gestart. • Negentien teams uit de ambtelijke organisatie hebben de leergang Excellente Dienstverlening afgerond. De laatste teams volgen de leergang in het najaar van 2026. • De servicenormen zijn geactualiseerd. • De eerste maatregelen voor de aanpak van de ontvangstruimte in het stadhuis zijn uitgevoerd.

5. Lijst met afkortingen

AB	Algemeen Bestuur
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
ASV	Algemene Subsidieverordening
AVE	Aanpak ter Voorkoming van Escalatie
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AZWA	Aanvullen Zorg en Welzijnsakkoord
BAG	Basisregistraties Adressen en Gebouwen
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
Bbz	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BDU	Brede Doeluitkering
Bgiw	Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie
BGT	Basisregistratie Grootschalige Topografie
BIBOB	Wet Be vordering Integriteitsbeoordelingen door het Openbaar Bestuur
BIG	Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten
BIO	Baseline Informatieveiligheid Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BNP	Bruto Nationaal Product
boa	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BRP	Basis Registratie Personen
BSR	Belasting Samenwerking Rivierenland
BUIG	Bundeling Uitkeringen Inkomensvoorziening aan Gemeenten
BVH	Basisvoorziening Handhaving
BWB	Bedrijfsvoeringsorganisatie West Betuwe
BZK	Ministerie Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor Statistiek
CKV	Culturele en Kunstzinnige Vorming
CMK	Cultuureducatie met Kwaliteit
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPOB	Christelijk Primair Onderwijs Betuwe
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de grond-, water en Wegbouw
DB	Dagelijks Bestuur
dBos	de bibliotheek op school
DLG	Dienst Landelijk Gebied
DOR	Digitaal Opkoop Register
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
DVO	DienstVerleningsOvereenkomst

ECB	Europese Centrale Bank
ECT	Eerstelijns Centrum Tiel
EFW	Expeditie Flexibel Werken
EMU	Economisch Monitaire Unie
ESF	Europees Sociaal Fonds
EZ	Ministerie van Economische Zaken
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
FMI	Functiemengingsindex
GALA	Gezond en Actief Leven Akkoord
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens
GEA	Gelders Energie Akkoord
GIDS	Gezond in de Stad
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GRIM	Gemeenschappelijke Regeling Industrieschap Medel
GRP	Gemeentelijk Riolerings Plan
HIC	High Impact Crimes
HLO	Hoofdlijnenakkoord Ouderenzorg
HRM	Human Resources Management
HvT	Hart van Tiel
IBOR	Integraal Beheer Openbare Ruimte
IBA	Individuele Behandeling van Afvalwater
ICT	Informatie- en Communicatietechnologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan
IKC	Integraal Kindcentrum
IM	Informatiemanagement
IMBK	Integraal Maatschappelijk Beheerkader
IVP	Integraal Veiligheidsplan
IZA	Integraal Zorgakkoord
JOP	Jongeren Ontmoetingsplaats
JPN	Jeugd Preventie Netwerk
JVS	Jeugdvolgsysteem leerplicht
KvK	Kamer van Koophandel
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MJP	Meerjarenprogramma
MJOR	Meerjarenprogramma Openbare Ruimte
MO	Maatschappelijke Opvang
MOP	Meerjaren Onderhoudsprogramma
MTO	Medewekers Tevredenheids Onderzoek
NME	Natuur- en milieu-educatie
NNGB	Nederlands Norm Gezond Bewegen

NPAS	Nationaal programma Armoede en Schulden
NPO	Nationaal Programma Onderwijs
OCT	Ondernemerscorporatie Tiel
OCW	Ministerie Onderwijs Cultuur en Wetenschappen
ODR	Omgevingsdienst Rivierenland
OER	Opwek Energie Rijksvastgoedgronden
OGGZ/MO	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg/Maatschappelijke Opvang
OGS	Opdrachtgestuurde Samenwerking
OKE	Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie
OPOR	Openbaar Primair Onderwijs Rivierenland
OZB	Onroerend Zaakbelasting
P&O	Personeel en Organisatie
PGB	Persoonsgebonden budget
PO	Primair Onderwijs
POA	Platform Onderwijs Arbeidsmarkt
Pro	Praktijkonderwijs
PSO	Prestatieladder Sociaal Ondernemen
PWE	Provinciale Werkgelegenheids Enquête
RAR	Regionaal Archief Rivierenland
RAV	Regionale Ambulance Voorziening
RBT	Regionaal Bureau Toerisme
RES	Regionale Energietransitie
RIE	RisicoInventarisatie en Evaluatie
RIF	Regionaal Investeringsfonds
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaters
ROC Rivor	Regionaal Opleidingscentrum Regio Rivierenland
ROCOV	Regionaal Overleg Consumentenorganisaties Openbaar Vervoer
Rw-Poa	Regionaal Werkbedrijf en Platform Onderwijs Arbeidsmarkt
SDG	Single Digital Gateway
SO	Speciaal Onderwijs
SPUK	Specifieke uitkering
STMR	Stichting Thuiszorg en Maatschappelijk Werk Rivierenland
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VIRR	Verwijs Index Risicojeugd Rivierenland
VGD	Vraaggerichte Dienstverlening
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VNO/NCW	Verbond Nederlandse Ondernemingen/Nederlands Christelijke Werkgeversbond
VO	Voortgezet Onderwijs
VPB	Vennootschapsbelasting
VRGZ	Veiligheidsregio Gelderland-Zuid

VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
VSV	Voortijdig School Verlaters
VTH	Vergunningverlening, toezicht en handhaving
VVE	Voor- en vroegschoolse-educatie
WAB	Wet Arbeidsmarkt in Balans
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WCAG	Web Content Accessibillity Guidelines
Wdo	Wet digitale overheid
Wgiw	Wet en Besluit gemeentelijke instrumenten warmtetransitie
WKPB	Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen onroerende zaken
WLP	Westluidense Poort
Wmebv	Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wnra	Wet normalisering rechtspositie ambtenaren
Wpg	Wet publieke gezondheid
Woo	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WSP	Werkgevers Servicepunt
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WVO	Winkelvloer Oppervlakte
Wwb	Wet Werk en Bijstand
ZAT	Zorg- en Adviesteam

Notities

Notities

Gemeente Tiel
Achterweg 2
4001 MV Tiel

Postbus 6325
4000 HH Tiel

(0344) 637 111
gemeente@tiel.nl

www.tiel.nl

© Copyright 2026, Gemeente Tiel.
Alle rechten voorbehouden.

Oktober 2026

www.gaertner-grafischwerk.nl